

Határozatok Tára

MELCHIOR WATHELET
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2017. szeptember 19.¹

C-284/16. sz. ügy

**Slowakische Republik
kontra
Achmea BV**

(a Bundesgerichtshof [szövetségi legfelsőbb bíróság, Németország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Az uniós jogelvek – A Holland Királyság és a Szlovák Köztársaság között még hatályban lévő, a Holland Királyság és a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság között 1991-ben kötött kétoldalú beruházási megállapodás – Az Európai Unió belüli kétoldalú beruházási egyezményel bevezetett, beruházók és államok közötti vitarendezési mechanizmusnak az EUMSZ 18. cikk (1) bekezdésével, valamint az EUMSZ 267. cikkel és az EUMSZ 344. cikkel való összeegyeztethetősége

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
II. Jogi háttér	4
A. Az EUM-Szerződés	4
B. A Hollandia/Csehszlovákia BIT	4
C. A német jog	7
III. Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések	8
IV. A Bíróság előtti eljárás	10
V. Elemzés	10
A. Előzetes észrevételek	10
B. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdéstről	14

¹ Eredeti nyelv: francia.

1. Az elfogadhatóságról	14
2. Az ügy érdeméről.....	14
C. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről.....	19
1. Az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóság jogszabály alapján történő létrejötte	20
2. Az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóság állandó jellege.....	22
3. Az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóság hatáskörének kötelező jellege	23
4. Az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóságok előtti eljárás kontradiktórius jellege, a jogszabályok általuk történő alkalmazása az eléjük terjesztett jogviták megoldásában, valamint a bírók függetlensége és pártatlansága	24
D. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről	26
1. Vonatkozik-e az EUMSZ 344. cikk az olyan, beruházó és tagállam közötti vitára, mint amelyet az említett BIT 8. cikke szabályoz?	27
2. A szóban forgó vita „a Szerződések értelmezésére vagy alkalmazására vonatkozik”-e?	30
a) A választottbíróóság hatásköre a BIT megsértésére vonatkozó döntéshozatalra korlátozódik	32
b) Az említett BIT hatálya és az általa bevezetett jogi normák nem azonosak az EU- és az EUM-Szerződés hatályával és normáival.....	33
1) Az említett BIT hatálya szélesebb az EU- és az EUM-Szerződés hatályánál	35
2) Az említett BIT olyan jogi normái, amelyeknek nincs megfelelőjük az uniós jogban, és amelyek nem összeegyeztethetetlenek azzal	38
i) A legnagyobb kedvezmény záradék	38
ii) A szerződéses kötelezettségek tiszteletben tartására vonatkozó záradék, ún. umbrella clause.....	39
iii) A sunset záradék	39
iv) A nemzetközi választottbíróósági eljárás, mint ISDS-mechanizmus	39
3) Az említett BIT többi rendelkezése és az EU- és az EUM-Szerződés bizonyos rendelkezései közötti átfedés csupán részleges	40
i) A beruházások teljes körű védelme és biztonsága	41
ii) A beruházásokkal szembeni igazságos és méltányos bánásmód	42
iii) A jogellenes kisajátítás tilalma	43
3. Céljára tekintettel a Hollandia/Csehszlovákia BIT sértheti-e az EU- és az EUM-Szerződésben rögzített hatásköri rendet, és ennél fogva az uniós bírósági rendszer önállóságát?	44

I. Bevezetés

1. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a német bíróságokhoz benyújtott fellebbezés keretében nyújtották be, amely fellebbezés a Holland Királyság és a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság között a beruházások elősegítéséről és kölcsönös védelméről szóló megállapodás (a továbbiakban: Hollandia/Csehszlovákia BIT)² és az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottságának (UNCITRAL) választottbírói szabályai alapján, az Állandó Választottbírói (PCA) mint hivatal közreműködése mellett, Vaughan Lowe QC (elnök), Albert Jan van den Berg és V. V. Veeder QC (bírók) összetételű választottbírói által 2012. december 7-én meghozott végleges ítélet³ hatályon kívül helyezésére irányul.

2. E kérelem először kínál lehetőséget arra, hogy a Bíróság a tagállamok között kötött BIT-ek⁴ és különösen az általuk bevezetett, beruházók és államok közötti vitarendezési mechanizmusok (a továbbiakban: ISDS)⁵ EUMSZ 18. cikkel, EUMSZ 267. cikkel és EUMSZ 344. cikkel való összeegyeztethetőségének kényes kérdésében állást foglaljon.

3. E kérdés alapvető jelentőségű, tekintettel arra, hogy jelenleg 196 Unión belüli BIT van hatályban,⁶ valamint arra, hogy számos olyan választottbírói eljárás van folyamatban beruházók és tagállamok között, amelyekbe az Európai Bizottság *amicus curiae*ként beavatkozott azon álláspontjának támogatása érdekében, amely szerint az Unión belüli BIT-ek összeegyeztethetetlenek az EUM-Szerződéssel, amely álláspontot a választottbírói megalapozatlanként rendre elutasítottak.⁷

2 A BIT betűszó a „Bilateral Investment Treaty” (kétoldalú beruházási megállapodás) rövidítése.

3 Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2012. december 7-i végleges ítélet, amely az Egyesült Nemzetek Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciájának (UNCTAD) Investment Policy Hub internetes oldalán érhető el: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS/Details/323>.

4 Ez a típusú BIT „Európai Unión belüli BIT”-ként (*intra-EU BIT*) ismert.

5 A 2009. március 3-i Bizottság kontra Ausztria ítélet (C-205/06, EU:C:2009:118), a 2009. március 3-i Bizottság kontra Svédország ítélet (C-249/06, EU:C:2009:119); valamint a 2009. november 19-i Bizottság kontra Finnország ítélet (C-118/07, EU:C:2009:715) alapjául szolgáló ügyek a tagállamok harmadik országokkal kötött BIT-jeire vonatkoztak. A 2011. szeptember 15-i Bizottság kontra Szlovákia ítélet (C-264/09, EU:C:2011:580) egy harmadik országbeli beruházó, nevezetesen a Svájci Államszövetség és a Szlovák Köztársaság között az 1994. december 17-én Lisszabonban aláírt Energia Charta alapján fennálló vitára vonatkozott. Míg az első három kérelem esetében a Bíróság kötelezettségesség fennállását állapította meg, az utolsó kérelmet érdemben elutasította.

6 A legkorábbi a Németország/Görögország BIT (1961), a legutóbbi pedig a Litvánia/Horvátország BIT (2008).

7 Itt azokra a legfontosabb, beruházók és tagállamok közötti választottbírói eljárásokra utalok, amelyek esetében a választottbíróknak egy Unión belüli BIT-nek vagy egy olyan többoldalú beruházási egyezménynek, amelynek az Unió és tagállamai szerződő felei (mint az Energia Charta Egyezmény) az EUM-Szerződéssel való összeegyeztethetőségének kérdéséről kellett határozniuk: Eastern Sugar BV kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (stockholmi kereskedelmi kamara [CCS] 088/2004. sz. ügy) 2007. március 27-i részítélet; Rupert Joseph Binder kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) 2007. június 6-i ítélet a hatáskörrel; Jan Oostergetel & Theodora Laurentius kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) 2010. április 30-i határozat a hatáskörrel; AES Summit Generation Limited & AES-Tisza Erőmű Kft. kontra Magyarország (Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központja [ICSID] ARB/07/22. sz. ügy) 2010. szeptember 23-i ítélet; Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatáskörrel, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről; 2012. december 7-i végleges ítélet; European American Investment Bank AG kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2010-17. sz. ügy) 2012. október 22-i ítélet a hatáskörrel; Electrabel SA kontra Magyarország (ICSID ARB/07/19. sz. ügy) 2012. november 30-i határozat a hatáskörrel, az alkalmazandó jogról és a felelősségről és a 2015. november 25-i ítélet; Charanne BV és Construction Investments Sàrl kontra Spanyol Királyság (CCS 062/2012. sz. ügy) 2016. január 21-i végleges ítélet; RREEF Infrastructure (G. P.) Limited and RREEF Pan-European Infrastructure Two Lux Sàrl kontra Spanyol Királyság (ICSID ARB/13/30. sz. ügy) 2016. június 6-i határozat a hatáskörrel; Isolux Infrastructure Netherlands BV kontra Spanyol Királyság (CCS V 2013/153. sz. ügy) 2016. július 12-i ítélet; WNC Factoring Ltd kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2014-34. sz. ügy) 2017. február 22-i ítélet; Anglia Auto Accessories Limited kontra Cseh Köztársaság (CCS V 2014/181. sz. ügy) 2017. március 10-i ítélet; I.P. Busta és J.P. Busta kontra Cseh Köztársaság (CCS V 2015/014. sz. ügy) 2017. március 10-i végleges ítélet; Eiser Infrastructure Limited és Energia Solar Luxembourg Sàrl kontra Spanyol Királyság (ICSID ARB/13/36. sz. ügy) 2017. május 4-i ítélet. A jelen indítványban általam hivatkozott valamennyi választottbírói ítélet elérhető az UNCTAD internetes oldalán: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS>. Olyan választottbírói ítéletekre is hivatkozom majd, amelyet tagállamok és harmadik országok, sőt akár csak harmadik országok közötti – amennyiben a nemzetközi jogelvet megkülönböztetés nélkül vonatkoznak ezen ügyekre – BIT-ekkel kapcsolatban hoztak.

II. Jogi háttér

A. Az EUM-Szerződés

4. Az EUMSZ 18. cikk első bekezdése kimondja, hogy „[a] Szerződések alkalmazási körében és az azokban foglalt különös rendelkezések sérelme nélkül, tilos az állampolgárság alapján történő bármely megkülönböztetés”.

5. Az EUMSZ 267. cikk első három bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik:

„Az Európai Unió Bírósága hatáskörrel rendelkezik előzetes döntés meghozatalára a következő kérdésekben:

- a) a Szerződések értelmezése;
- b) az uniós intézmények, szervek vagy hivatalok jogi aktusainak érvényessége és értelmezése.

Ha egy tagállam bírósága előtt ilyen kérdés merül fel, és ez a bíróság úgy ítéli meg, hogy ítélete meghozatalához szükség van a kérdés eldöntésére, kérheti az Európai Unió Bíróságát, hogy hozzon ebben a kérdésben döntést.

Ha egy tagállam olyan bírósága előtt folyamatban lévő ügyben merül fel ilyen kérdés, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, e bíróság köteles az Európai Unió Bíróságához fordulni.”

6. Az EUMSZ 344. cikk előírja, hogy „[a] tagállamok vállalják, hogy a Szerződések értelmezésére vagy alkalmazására vonatkozó vitákat kizárólag a Szerződésekben előírt eljárások útján rendezik”.

B. A Hollandia/Csehszlovákia BIT

7. A Hollandia/Csehszlovákia BIT-et 1991. április 29-én kötötték meg, és 1992. október 1-jén lépett hatályba.⁸ A Szlovák Köztársaság a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság jogutódjaként 1993. január 1-jével a jogok és a kötelezettségek tekintetében az utóbbi helyébe lépett, és 2004. május 1-jén az Unió tagjává vált.

8. Ezt a BIT-et cseh, angol és holland nyelven kötötték azzal, hogy eltérő értelmezés esetén az angol nyelvi változat az irányadó.

9. Az említett BIT 2. cikke előírja, hogy „[m]indgyik szerződő fél a területén elősegíti a másik szerződő fél beruházásait, és jogszabályaival összhangban engedélyezi az ilyen beruházásokat”⁹.

⁸ A szöveg angol nyelven elérhető az UNCTAD internetes oldalán: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/mostRecent/treaty/2650>.

⁹ „Each Contracting Party shall in its territory promote investments by investors of the other Contracting Party and shall admit such investments in accordance with its provisions of law.”

10. Az említett BIT 3. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

„(1) Mindegyik szerződő fél igazságos és méltányos elbánásban részesíti a másik szerződő fél beruházói által létesített beruházásokat, és nem akadályozza indokolatlan vagy megkülönböztető intézkedésekkel a beruházások általuk történő működtetését, irányítását, használatát, haszonélvezetét vagy átruházását^[10].

(2) Különösen, mindegyik szerződő fél teljes körű védelmet és biztonságot nyújt az ilyen beruházások számára, amely mindenestre nem lehet alacsonyabb szintű a saját beruházói vagy bármely harmadik állam beruházói által létesített beruházások számára biztosítottnál, attól függően, hogy az érintett beruházó számára melyik kedvezőbb^[11].

(3) E cikk rendelkezéseit nem lehet úgy értelmezni, mint amelyek arra kötelezik a szerződő feleket, hogy a másik szerződő fél beruházóinak beruházásai számára ahhoz hasonló kedvezményeket és előnyöket nyújtsanak, mint amelyeket egy harmadik állam beruházóinak biztosítanak.

(a) e harmadik állam vám- vagy gazdasági unióban vagy hasonló intézményben való jelenlegi vagy jövőbeni részvétele alapján [...] ^[12].

(4) Mindegyik szerződő fél biztosítja a másik szerződő fél beruházóival szemben vállalt valamennyi kötelezettség tiszteletben tartását ^[13].

(5) Ha a szerződő felek jogszabályi rendelkezései vagy a szerződő felek között a jelen megállapodáson kívül fennálló, illetve a jövőben létrejövő nemzetközi jogi kötelezettségek olyan általános vagy különös szabályokat tartalmaznak, amelyek a másik szerződő fél beruházóinak beruházásai számára a jelen megállapodásban előírthoz képest kedvezőbb bánásmódot biztosítanak, e szabályok, amennyiben kedvezőbbek, a jelen megállapodáshoz képest elsőbbséget élveznek ^[14].”

11. A 4. cikk úgy rendelkezik, hogy „[a] szerződő felek garantálják, hogy a beruházással kapcsolatos kifizetések átutalhatóak. Az átutalásokat indokolatlan korlátozás vagy késedelem nélkül, szabadon átváltható valutában kell teljesíteni [...]”¹⁵. A kifizetések szabad átutalása kiterjed többek között a nyereségre, a kamatokra és az osztaléokra.

10 „Each Contracting Party shall ensure fair and equitable treatment to the investments of investors of the other Contracting Party and shall not impair, by unreasonable or discriminatory measures, the operation, management, maintenance, use, enjoyment or disposal thereof by those investors.”

11 „More particularly, each Contracting Party shall accord to such investments full security and protection which in any case shall not be less than that accorded either to investments of its own investors or to investments of investors of any third State, whichever is more favourable to the investor concerned.”

12 „The provisions of this Article shall not be construed so as to oblige either Contracting Party to accord preferences and advantages to investors of the other Contracting Party similar to those accorded to investors of a third State (a) by virtue of membership of the former of any existing or future customs union or economic union, or similar institutions; [...]”

13 „Each Contracting Party shall observe any obligation it may have entered into with regard to investment of investors of the other Contracting Party.”

14 „If the provisions of law of either Contracting Party or obligations under international law existing at present or established hereafter between the Contracting Parties in addition to the present Agreement contain rules, whether general or specific, entitling investments by investors of the other Contracting Party to a treatment more favourable than is provided for by the present Agreement, such rules shall to the extent that they are more favourable prevail over the present Agreement.”

15 „Each Contracting Party shall guarantee that payments related to an investment may be transferred. The transfers shall be made in a freely convertible currency, without undue restriction or delay.”

12. Az 5. cikk előírja, hogy „[e]gyik szerződő fél sem hoz olyan intézkedést, amely közvetlenül vagy közvetetten megfosztja a másik szerződő fél beruházóit beruházásaiktól”¹⁶, kivéve ha három feltétel együttesen teljesül, vagyis az intézkedéseket közérdekből és a megkívánt jogi eljárás során hozzák, azok nem hátrányosan megkülönböztetőek, valamint hozzájuk méltányos kártalanítás megfizetése kapcsolódik. E rendelkezés szerint a kártérítésnek a beruházás valós értékét (*genuine value*) kell tükröznie.

13. A 8. cikk a következőképpen rendelkezik:

„(1) Az egyik szerződő fél és a másik szerződő fél beruházója között az utóbbi beruházásával kapcsolatos minden vitát lehetőség szerint békés úton kell rendezni [17].

(2) A szerződő felek a jelen megállapodással hozzájárulnak ahhoz, hogy a jelen cikk (1) bekezdése értelmében vett vitát választottbíróság elé utalják, ha azt nem sikerült békés úton rendezni attól az időponttól számított hat hónapon belül, amikor az egyik fél kérte a vita békés rendezését [18].

(3) A jelen cikk (2) bekezdésében megjelölt választottbíróságot minden esetben a következőképpen kell felállítani: a vitában érintett felek egy-egy bírót jelölnek ki, és az így kijelölt két bíró együtt választja ki a választottbíróságot elnöklő harmadik bírót, aki csak egy harmadik állam állampolgára lehet. A vitában részes mindkét fél attól az időponttól számított két hónapon belül jelöli ki a saját bíróját, amikor a beruházó értesítette a másik szerződő felet azon döntéséről, hogy a vitát választottbíróság elé utalja, az elnököt pedig ugyanezen időponttól számított három hónapon belül kell kijelölni [19].

(4) Amennyiben a kijelölésre a fent rögzített határidőn belül nem került sor, a vitában részes bármely fél felkérheti a stockholmi kereskedelmi kamara választottbírósági intézetének elnökét a szükséges kijelölések elvégzésére. Ha az elnök valamelyik szerződő fél állampolgára, vagy az említett feladatkört más okból nem tudja ellátni, az alelnököt kell felkérni a szükséges kijelölések elvégzésére. Ha az alelnök valamelyik szerződő fél állampolgára, vagy szintén nem tudja ellátni az említett feladatkört, a választottbírósági intézet azon legidősebb tagját kéri fel a szükséges kijelölések elvégzésére, aki egyik szerződő félnek sem állampolgára [20].

(5) A választottbíróság saját eljárási szabályait az [UNCITRAL] választottbírósági szabályzatával összhangban határozza meg [21].

16 „Neither Contracting Party shall take any measures depriving, directly or indirectly, investors of the other Contracting Party of their investments [...]”

17 „All disputes between one Contracting Party and an investor of the other Contracting Party concerning an investment of the latter shall if possible, be settled amicably.”

18 „Each Contracting Party hereby consents to submit a dispute referred to in paragraph (1) of this Article, to an arbitral tribunal, if the dispute has not been settled amicably within a period of six months from the date either party to the dispute requested amicable settlement.”

19 „The arbitral tribunal referred to in paragraph (2) of this Article will be constituted for each individual case in the following way: each party to the dispute appoints one member of the tribunal and the two members thus appointed shall select a national of a third State as Chairman of the tribunal. Each party to the dispute shall appoint its member of the tribunal within two months, and the Chairman shall be appointed within three months from the date on which the investor has notified the other Contracting Party of his decision to submit the dispute to the arbitral tribunal.”

20 „If the appointments have not been made in the above mentioned periods, either party to the dispute may invite the President of the Arbitration Institute of the Chamber of Commerce of Stockholm to make the necessary appointments. If the President is a national of either Contracting Party or if he is otherwise prevented from discharging the said function, the Vice-President shall be invited to make the necessary appointments. If the Vice-President is a national of either Contracting Party or if he too is prevented from discharging the said function, the most senior member of the Arbitration Institute who is not a national of either Contracting Party shall be invited to make the necessary appointments.”

21 „The arbitration tribunal shall determine its own procedure applying the arbitration rules of the United Nations Commission for International Trade Law (UNCITRAL).”

(6) A választottbíróság érdemben dönt, figyelembe véve különösen, de nem kizárólagosan:

- az érintett szerződő fél hatályos jogszabályait;
- a jelen megállapodás, valamint a szerződő felek között releváns minden egyéb megállapodás rendelkezéseit;
- a beruházásra vonatkozó különös megállapodások rendelkezéseit;
- a nemzetközi jog általános elveit [22].

(7) A bíróság szavazattöbbséggel határoz; döntése végleges és kötelező erejű a vitában álló felek számára [23].”

14. A 13. cikk a következőképpen rendelkezik:

„(1) Jelen megállapodás [...] tíz évig marad hatályban [24].

(2) Amennyiben a jelen megállapodás érvényességének lejártá előtt legalább hat hónappal egyik szerződő fél sem küld felmondási értesítést, a jelen megállapodás hallgatólagosan tízéves időtartamra meghosszabbodik; a szerződő felek fenntartják azt a jogot, hogy a jelen érvényességi időszak lejártá előtt legalább hat hónappal felmondják a megállapodást [25].

(3) A jelen megállapodás megszűnésének időpontját megelőzően létesített beruházások vonatkozásában az előző rendelkezések ezen időponttól számított további tizenöt éves időtartamig hatályban maradnak [26].

[...]”

C. A német jog

15. A Zivilprozessordnung (polgári perrendtartás) „A választottbíróság arra vonatkozó hatásköre, hogy saját hatásköréről döntsön” című 1040. §-a a következőképpen rendelkezik:

„(1) A választottbíróság saját hatásköréről – beleértve bármely, a választottbírósági kikötés fennállását vagy érvényességét illető kifogást – maga dönt. [...]

(2) A választottbíróság hatáskörével kapcsolatos kifogást legkésőbb a válaszirat előterjesztésével egy időben kell megtenni. [...]

22 „The arbitral tribunal shall decide on the basis of the law, taking into account in particular though not exclusively: the law in force of the Contracting Party concerned; the provisions of this Agreement, and other relevant Agreements between the Contracting Parties; the provisions of special agreements relating to the investment; the general principles of international law.”

23 „The tribunal takes its decision by majority of votes; such decision shall be final and binding upon the parties to the dispute.”

24 „The present Agreement [...] shall remain in force for a period of ten years.”

25 „Unless notice of termination has been given by either Contracting Party at least six months before the date of the expiry of its validity, the present Agreement shall be extended tacitly for periods of ten years, each Contracting Party reserving the right to terminate the Agreement upon notice of at least six months before the date of expiry of the current period of validity.”

26 „In respect of investments made before the date of the termination of the present Agreement the foregoing Articles thereof shall continue to be effective for a further period of fifteen years from that date.”

(3) Amennyiben a választottbíróság úgy ítéli meg, hogy hatáskörrel rendelkezik, a (2) bekezdésben szabályozott kifogásról főszabály szerint közbenső ítélettel határoz. [...]"

16. A polgári perrendtartás „Hatályon kívül helyezés iránti kérelem” című 1059. §-a a következőképpen rendelkezik:

„(1) Állami bíróság előtt választottbírósági ítélettel szembeni jogorvoslat iránti kérelem kizárólag hatályon kívül helyezés iránti kérelem formájában nyújtható be a (2) és (3) bekezdésnek megfelelően.

(2) A választottbírósági ítéletet csak akkor lehet hatályon kívül helyezni, ha

1. a kérelmező fél megalapozottan állítja,

a) [...] hogy [a választottbírósági kikötés] azon jog szerint, melynek a felek alávetették magukat – vagy, ha a felek erről nem rendelkeztek –, a német jog szerint érvénytelen;

[...]

2. ha a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróság megállapítja,

[...]

b) hogy az ítélet elismerése vagy végrehajtása a közrendbe ütközik.[...]"

III. Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

17. Az Achmea BV, korábban Eureko BV, egy holland biztosítási csoporthoz tartozó vállalkozás.

18. Egészségügyi reformjának keretében a Szlovák Köztársaság 2004 folyamán megnyitotta a szlovák piacot a bel- és külföldi magán-egészségbiztosítási szolgáltatást kínáló gazdasági szereplők előtt. Az Achmea, miután egészségbiztosítási szervezetként engedélyt kapott, a Szlovákiában leányvállalatot (Union Healthcare) alapított, amelybe (hozzávetőleg 72 millió euró) tőkét apportált, és amelyen keresztül magán-egészségbiztosításokat kínált.

19. A 2006-os kormányváltást követően a Szlovák Köztársaság részlegesen visszafordította az egészségbiztosítási piac liberalizációját. Először a biztosítási alkuszok közbeiktatását tiltotta meg, majd az egészségbiztosítási tevékenységből származó nyereség felosztását, végül pedig a biztosítási portfóliók értékesítését. 2011. január 26-i ítéletével az Ústavný súd Slovenskej republiky (a Szlovák Köztársaság alkotmánybírósága) megállapította, hogy a nyereség felosztásának törvényi tilalma alkotmányellenes. Az egészségbiztosítás reformjáról szóló, 2011. augusztus 1-jei törvénnyel a Szlovák Köztársaság ismét engedélyezte a nyereség felosztását.

20. Mivel úgy vélte, hogy a Szlovák Köztársaság jogszabályi intézkedései megsértették a Hollandia/Csehszlovákia BIT 3. cikkének (1) és (2) bekezdését, illetve 4. cikkét és 5. cikkét, az Achmea 2008 októberében a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikke alapján választottbírósági eljárást indított ezen állammal szemben, és 65 millió euró kártérítést követelt.

21. A választottbíróság és a felek megegyeztek abban, hogy a PCA járjon el hivatalként, valamint abban, hogy az eljárás nyelve az angol legyen. A választottbíróság 1. sz. eljárási végzésében az eljárás helyeként Frankfurt am Main (Németország) határozta meg.

22. A választottbírósi eljárás keretében a Szlovák Köztársaság a választottbírósi hatáskörének hiányára alapított kifogást emelt. Előadta, hogy az EUM-Szerződés ugyanazt a területet szabályozza, mint a Hollandia/Csehszlovákia BIT, és ennek következtében az utóbbi a szerződések jogáról szóló, 1969. május 23-án kötött egyezmény (a továbbiakban: Bécsi Egyezmény)²⁷ 30. és 59. cikke értelmében nem alkalmazandó, vagy megszűnt. A Szlovák Köztársaság arra is hivatkozott, hogy ebből következően az e BIT 8. cikkének (2) bekezdésében foglalt választottbírósi kikötés nem alkalmazható, mivel az összeegyeztethetetlen az EUM-Szerződéssel. E tekintetben hozzáteszi, hogy a Bíróság kizárólagos hatáskörrel rendelkezik az Achmea kérelmeinek elbírálására, és a Bíróság az említett BIT bizonyos rendelkezéseiről, mint például a kifizetések szabad átutalását szabályozó 4. cikkéről kimondta, hogy azok összeegyeztethetetlenek EUM-Szerződéssel.²⁸

23. A hatáskörrel, a választottbírósi eljárás elé terjeszthetőségről és a felfüggesztésről hozott 2010. október 26-i ítéletével a választottbírósi eljárás elutasította ezt a kifogást, és megállapította hatáskörének fennállását.²⁹ A Szlovák Köztársaság által az ítélet hatályon kívül helyezése iránt a német bíróságok elé terjesztett kérelmet elutasították.

24. 2012. december 7-i végleges ítéletében a választottbírósi eljárás megállapította, hogy a Szlovák Köztársaság által hozott intézkedések egy része, azaz a nyereségfelosztás tilalma³⁰ és az átutalási tilalom³¹ sérti a BIT 3. cikkét (igazságos és méltányos bánásmód) és 4. cikkét (a kifizetések szabad átutalása), és arra kötelezte a Szlovák Köztársaságot, hogy fizesse meg az Achmeának a 22,1 millió euró kártérítés kamatokkal növelt összegét, a választottbírósi eljárás költségeit, illetve az Achmea ügyvédi díjait és költségeit.³²

25. Tekintettel arra, hogy a választottbírósi eljárás helye Frankfurt am Main volt, a Szlovák Köztársaság az Oberlandesgericht Frankfurt am Mainhoz (Frankfurt am Main tartományi felsőbírósága, Németország) nyújtotta be a végleges ítélet hatályon kívül helyezése iránti kérelmét. Mivel ez utóbbi elutasította a kérelmet, a Szlovák Köztársaság e határozattal szemben fellebbezést nyújtott be a Bundesgerichtshofhoz (szövetségi legfelsőbb bíróság, Németország).

26. Ebben az összefüggésben a Szlovák Köztársaság előadja, hogy a végleges ítéletet azért kell hatályon kívül helyezni, mert az a közrendbe ütközik, valamint az a választottbírósi kikötés, amely alapján ezt az ítéletet hozták, szintén semmis és a közrendbe ütközik.³³

27. A végleges ítélet közrendbe ütközését illetően a Szlovák Köztársaság előadja, hogy a választottbírósi eljárás, mivel az EUMSZ 267. cikk értelmében nem terjeszthet előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Bíróság elé, nem vette figyelembe az uniós jognak a tőke szabad mozgására vonatkozó, magasabb rendű rendelkezéseit, és a kártérítési összeg megállapításával megsértette a védelemhez való jogát.

27 *Egyesült Nemzetek Szerződéseinek Tára*, 1155. kötet, 331. o.

28 Lásd az 5. lábjegyzetben hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

29 Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatáskörrel, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről.

30 A 2007. október 25-i 530/2007. sz. törvény alapján az egészségbiztosításból származó nyereséget az ország egészségügyi rendszerének szükségleteire kell felhasználni. Az Ústavný súd Slovenskej republiky (a Szlovák Köztársaság Alkotmánybírósága) e törvényt ítélte alkotmányellenesnek, amely ok miatt a választottbírósi eljárás az Achmea állításával ellentétben úgy ítélte meg, hogy a nyereség felosztásának tilalma nem minősül beruházása kisajátításának. Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2012. december 7-i végleges ítélet, 288. pont.

31 A 2009. április 30-i 192/2009. sz. törvény megszüntette annak lehetőségét, hogy egy egészségbiztosítási társaság biztosítási portfólióját egy másik biztosítótársaságnak adja el. Ezenkívül e törvény alapján egy ilyen társaság fizetéseketelensége esetén biztosítási portfólióját az állam két biztosítótársasága egyikének ellentételezés nélkül át kellett adni.

32 A választottbírósi eljárás elutasította az Achmea azon érvét, amely szerint a Szlovák Köztársaság által hozott intézkedések az említett BIT 5. cikkével ellentétes kisajátításnak minősülnek.

33 Lásd a polgári perrendtartás 1059. cikke (2) bekezdése 1. pontjának a) alpontját és 2. pontjának b) pontját.

28. Ami a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikkében foglalt választottbíróági kikötés semmisségét illeti, a Szlovák Köztársaság előadja, hogy e kikötés ellentétes az EUMSZ 267. cikkel és az EUMSZ 344. cikkel, valamint az EUMSZ 18. cikkben rögzített hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvével.

29. Még ha a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) nem is osztja a Szlovák Köztársaságnak a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikkének az EUMSZ 18. cikkel, az EUMSZ 267. cikkel és az EUMSZ 344. cikkel való összeegyeztethetlenségére vonatkozó kétségeit, megállapította, hogy a Bíróság még nem foglalt állást ezekben a kérdésekben, és azok az állandó ítélkezési gyakorlat alapján nem válaszolhatók meg kellő bizonyossággal, figyelemmel mindenekelőtt a szóban forgó választottbíróági eljárásba, valamint a német bíróságok előtti hatályon kívül helyezésre irányuló eljárásba egyaránt a Szlovák Köztársaság oldalán beavatkozó Bizottság által képviselt álláspontra.

30. Ezen okoknál fogva a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) az eljárás felfüggesztéséről határozott, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) Ellentétes-e az EUMSZ 344. cikkel az Unió tagállamai között létrejött kétoldalú beruházási megállapodásban (úgynevezett Uniós belüli BIT-ben) foglalt olyan szabályozás alkalmazása, amelynek értelmében az egyik részes állam beruházója a másik részes államban létesített beruházásokra vonatkozó vita esetén az utóbbival szemben választottbíróág előtt indíthat eljárást, ha a beruházási megállapodás megkötésére a részes államok egyikének az Unióhoz történő csatlakozása előtt került sor, a választottbíróági eljárás azonban csak ezt követően indul?

Az első kérdésre adandó nemleges válasz esetén:

2) Ellentétes-e az EUMSZ 267. cikkel az ilyen szabályozás alkalmazása?

Az első és második kérdésre adandó nemleges válasz esetén:

3) Ellentétes-e az EUMSZ 18. cikk első bekezdésével az első kérdésben ismertetett körülmények között az ilyen szabályozás alkalmazása?”

IV. A Bíróság előtti eljárás

31. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelmet 2016. május 23-án nyújtották be a Bírósághoz. A Szlovák Köztársaság, az Achmea, a cseh, az észt, a görög, a spanyol, a ciprusi, a magyar, a holland, az osztrák, a lengyel, a román és a finn kormány, valamint a Bizottság nyújtott be írásbeli észrevételeket.

32. A tárgyalást 2016. június 19-én tartották, amelyen a Szlovák Köztársaság, az Achmea, a cseh, a német, az észt, a görög, a spanyol, a francia, az olasz, a ciprusi, a lett, a magyar, a holland, az osztrák, a lengyel, a román és a finn kormány, valamint a Bizottság adta elő szóbeli észrevételeit.

V. Elemzés

A. Előzetes észrevételek

33. Mielőtt rátérnék a kérdést előterjesztő bíróság által előzetes döntéshozatalra előterjesztett három kérdésre, szeretnék néhány előzetes észrevételt tenni.

34. A jelen ügybe beavatkozó tagállamok két csoportra oszlanak. Az első csoportot a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Francia Köztársaság, a Holland Királyság, az Osztrák Köztársaság és a Finn Köztársaság alkotja, amelyek alapvetően a beruházók származási országai, következőképpen sohasem vagy ritkán szerepelnek a beruházók által indított választottbíróági eljárásban alperesként; a Holland Királyság és a Finn Köztársaság soha nem volt alperes,³⁴ a Németországi Szövetségi Köztársaság három esetben,³⁵ a Francia Köztársaság,³⁶ valamint az Osztrák Köztársaság pedig egyetlen alkalommal volt alperes.³⁷

35. A második csoportot a Szlovák Köztársaság, a Cseh Köztársaság, az Északi Köztársaság, a Görög Köztársaság, a Spanyol Királyság, az Olasz Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, Magyarország, a Lengyel Köztársaság, Románia és a Szlovák Köztársaság alkotja. Ezen államokat idézték már alperesként több, Unión belüli beruházásra vonatkozó választottbíróági eljárásban is, a Cseh Köztársaságot 26-szor, az Északi Köztársaságot 3-szor, a Görög Köztársaságot 3-szor, a Spanyol Királyságot 33-szor, az Olasz Köztársaságot 9-szer, a Ciprusi Köztársaságot 3-szor, a Lett Köztársaságot 2-szer, Magyarországot 11-szer, a Lengyel Köztársaságot 11-szer, Romániát 4-szer és a Szlovák Köztársaságot 9-szer.³⁸

36. Ezen gazdasági körülményekre figyelemmel kevésbé meglepő, hogy a második csoportba tartozó tagállamok a Szlovák Köztársaság álláspontjának támogatása érdekében avatkoztak be, amely ország a jelen ügyben szóban forgó beruházási tárgyú választottbíróági eljárás alperese.

37. Ezzel szemben viszont meglepő, hogy e második csoportból, amely az Unión belüli BIT-ek EU- és EUM-Szerződéssel való összeegyeztethetlenségét vallja, csupán az Olasz Köztársaság szüntette meg valamennyi Unión belüli BIT-jét az Olaszország/Málta BIT kivételével, miközben az e csoportba tartozó többi tagállam – saját beruházóinak kedvezve – az összeset, de legalábbis azok többségét hatályban tartja. E tagállamok beruházói ugyanis számos beruházási tárgyú választottbíróági eljárást indítanak, és gyakran ugyanezen csoport más tagállamaival szemben.³⁹

34 Lásd az UNCTAD Investment Policy Hub internetes oldalán elérhető statisztikákat: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS>.

35 A függőben lévő Vattenfall AB és társai kontra Németországi Szövetségi Köztársaság (II) (ICSID ARB/12/12. sz. ügy) választottbíróági eljárásról van szó, amelyet egy svéd beruházó kezdeményezett az Energia Charta Egyezmény és olyan választottbíróági eljárások alapján, amelyek tárgya egy átutalás volt, vagyis egy indiai beruházó által a Németország/India BIT alapján kezdeményezett Ashok Sancheti kontra Németországi Szövetségi Köztársaság ügy, valamint egy svéd beruházó által az Energia Charta Egyezmény alapján kezdeményezett Vattenfall AB és társai kontra Németországi Szövetségi Köztársaság (I) (ICSID ARB/09/6. sz. ügy) alapján.

36 A folyamatban lévő Erbil Serter kontra Francia Köztársaság (ICSID ARB/13/22. sz. ügy) választottbíróági eljárásról van szó, amelyet egy török beruházó indított a Franciaország/Törökország BIT alapján.

37 Ami az Osztrák Köztársaságot illeti, az Ausztria/Málta BIT alapján kezdeményezett, folyamatban lévő BV Belegging-Maatschappij Far East kontra Osztrák Köztársaság (ICSID ARB/15/32. sz. ügy) választottbíróági eljárásról van szó.

38 Lásd az UNCTAD Investment Policy Hub internetes oldalán elérhető statisztikákat: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS>.

39 Lásd többek között: Indrek Kuivallik kontra Lett Köztársaság (UNCITRAL) az Észtország/Lettország BIT alapján; UAB E energija kontra Lett Köztársaság (ICSID ARB/12/33. sz. ügy) a Litvánia/Lettország BIT alapján; Spółdzielnia Pracy Muszynianka kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) a Lengyelország/Szlovákia BIT alapján; ČEZ a.s. kontra Bolgár Köztársaság (ICSID ARB/16/24. sz. ügy) és ENERGO-PRO a.s. kontra Bolgár Köztársaság (ICSID ARB/15/19. sz. ügy) a Cseh Köztársaság/Bulgária BIT alapján; Poštová banka, a.s. és Istrokapital SE kontra Görög Köztársaság (ICSID ARB/13/8. sz. ügy) a Görögország/Szlovákia és a Görögország/Ciprus BIT alapján; MOL Hungarian Oil and Gas Company plc kontra Horvát Köztársaság (ICSID ARB/13/32. sz. ügy) a Magyarország/Horvátország BIT alapján; Theodoros Adamakopoulos és társai kontra Ciprusi Köztársaság (ICSID ARB/15/49. sz. ügy), Cyprus Popular Bank Public Co. Ltd kontra Görög Köztársaság (ICSID ARB/14/16. sz. ügy) és Marfin Investment Group Holdings SA és társai kontra Ciprusi Köztársaság (ICSID ARB/13/27. sz. ügy) a Görögország/Ciprus BIT alapján; WCV Capital Ventures Cyprus Limited és Channel Crossings Limited kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL), Forminster Enterprises Limited kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) és WA Investments-Europa Nova Limited kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) Cseh Köztársaság/Ciprus BIT alapján; Juvel Ltd and Bithell Holdings Ltd kontra Lengyel Köztársaság (CCI) és Seventhsun Holding Ltd és társai kontra Lengyel Köztársaság (CCS) a Ciprus/Lengyelország BIT alapján; Natland Investment Group NV és társai kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) többek között a Ciprus/Cseh Köztársaság BIT alapján; Mercuria Energy Group kontra Lengyel Köztársaság (CCS) a Ciprus és Lengyel Köztársaság közötti Energia Charta egyezmény alapján; Vigotop Limited kontra Magyarország (ICSID ARB/11/22. sz. ügy) a Ciprus/Magyarország BIT alapján; a felszámolás alatt lévő Impresa Grassetto SpA kontra Szlovén Köztársaság (ICSID ARB/13/10. sz. ügy) az Olaszország/Szlovénia BIT alapján; Marco Gavazzi és Stefano Gavazzi kontra Románia (ICSID ARB/12/25. sz. ügy) az Olaszország/Románia BIT alapján; Luigiterzo Bosca kontra Litván Köztársaság (PCA 2011-05. sz. ügy) az Olaszország/Litvánia BIT alapján.

38. A tárgyalás során elhangzott azon kérdésre, hogy miért nem mondta fel legalább az azon tagállamokkal kötött BIT-eket, amelyek a jelen ügyben hozzá hasonlóan úgy vélik, hogy azok összeegyeztethetetlenek az uniós joggal,⁴⁰ a Szlovák Köztársaság arra a célkitűzésre hivatkozott, hogy a saját beruházóit más tagállamok beruházóihoz képest ne érje hátrányos megkülönböztetés azokban a tagállamokban, amelyekkel már nincs érvényben BIT. Mindazonáltal ez az aggály nem akadályozta az Olasz Köztársasággal kötött BIT megszüntetésében. Ugyanakkor saját beruházói továbbra is élvezik az ugyanezen csoport más tagállamaival kötött BIT-ek előnyeit, mint azt például a Poštová banka, a.s. és Istrokapital SE kontra Görög Köztársaság (ICSID ARB/13/8. sz. ügy) választottbírósi eljárás is mutatja.

39. A Bizottság álláspontja szintén foglalkoztat.

40. Hosszú időn keresztül ugyanis az Unió intézményeinek, így a Bizottságnak is az volt az álláspontja, hogy a BIT-ek a közép- és kelet-európai országok Unióhoz való csatlakozásának előkészítéséhez szükséges eszközök, és távol állnak attól, hogy összeegyeztethetetlenek az uniós joggal. Az Unió és a tagjelölt országok között létrejött társulási megállapodások egyébként a tagállamok és a tagjelölt országok közötti BIT-ek megkötését előíró rendelkezéseket is tartalmaztak.⁴¹

41. A tárgyaláson a Bizottság megpróbált magyarázatot adni a BIT-eknek az EU- és az EUM-Szerződéssel való összeegyeztethetlenségére vonatkozó álláspontjának változására, és előadta, hogy a tagjelölt országok csatlakozásának előkészítéséhez szükséges megállapodásokról volt szó. Mindazonáltal, ha ezek a BIT-ek csupán a társulás időszakában voltak indokoltak, és mindegyik fél számára világos volt, hogy azok az EU- és az EUM-Szerződéssel összeegyeztethetlenné válnak, amint az érintett harmadik állam az Unió tagjává válik, a csatlakozási szerződések miatt nem írták elő a megállapodások megszüntetését, ezáltal egyes tagállamok számára ezek tekintetében több mint 30 éve, sok másik számára pedig 13 éve fennálló jogbizonytalanságot idézve elő?

42. Ráadásul a Bizottság arra enged következtetni, hogy az Unióban csupán piacgazdasággal rendelkező országok és a korábban irányított gazdasággal rendelkező országai,⁴² vagy a tagállamok és a tagjelölt országok⁴³ között léteznek ilyen beruházási megállapodások.

43. Ezenfelül valamennyi tagállam és az Unió is ratifikálta az 1994. december 19-én Lisszabonban megkötött Energia Charta Egyezményt.⁴⁴ Ez az energiaügyi beruházásokat szabályozó többoldalú egyezmény a tagállamok egymás közötti viszonyában is irányadó, mivel nem az Unió és tagállamai⁴⁵ által harmadik országokkal kötött egyezményként, hanem hagyományos többoldalú egyezményként jött

40 A Görög Köztársaságról, a Spanyol Királyságról, a Lett Köztársaságról, Magyarországról, a Lengyel Köztársaságról és Romániáról van szó.

41 Lásd többek között az egyrészlől az Európai Közösség és tagállamai, másrészlől a Magyar Köztársaság közötti társulás létesítéséről szóló, 1991. december 16-án Brüsszelben aláírt Európai Megállapodás (HL 1993. L 347., 2. o.; kihirdette: az 1994. évi I. tv.) 72. cikke (2) bekezdésének első francia bekezdését; az egyrészlől az Európai Közösség és tagállamai, másrészlől a Lengyel Köztársaság közötti társulás létesítéséről szóló, 1991. december 16-án Brüsszelben aláírt Európai Megállapodás (HL 1993. L 348., 2. o.) 73. cikke (2) bekezdésének első francia bekezdését; az egyrészlől az Európai Közösség és tagállamai, másrészlől Románia közötti társulás létesítéséről szóló, 1993. február 1-jén Brüsszelben aláírt Európai Megállapodás (HL 1994. L 357., 2. o.) 74. cikke (2) bekezdésének második francia bekezdését; az egyrészlől az Európai Közösség és tagállamai, másrészlől a Szlovák Köztársaság közötti társulás létesítéséről szóló, 1993. október 4-én Luxemburgban aláírt Európai Megállapodás (HL 1994. L 359., 2. o.) 74. cikke (2) bekezdésének második francia bekezdését, és az egyrészlől az Európai Közösség és tagállamai, másrészlől a Horvát Köztársaság közötti létrejött társulási és stabilizációs 2001. október 29-én Luxemburgban aláírt Európai Megállapodás (HL 2005. L 26., 3. o.) 85. cikke (2) bekezdésének második francia bekezdését.

42 Lásd többek között: Belgium és Luxemburg/Ciprus BIT, Belgium és Luxemburg/Málta BIT, valamint Ciprus/Málta BIT.

43 Lásd többek között: Ciprus/Málta, Észtország/Lettország, Észtország/Litvánia, Észtország/Lengyelország, Lengyelország/Bulgária, Lengyelország/Szlovákia, Magyarország/Szlovénia, Magyarország/Szlovákia, Magyarország/Lengyelország, Cseh Köztársaság/Bulgária és Cseh Köztársaság/Lettország BIT-ek.

44 Lásd: az Energia Charta Egyezmény, valamint az energiahatékonyságról és a kapcsolódó környezeti vonatkozásokról szóló Energia Charta Jegyzőkönyv Európai Közösségek általi elfogadásáról szóló, 1997. szeptember 23-i 98/181/EK, ESZAK, Euratom tanácsi és bizottsági határozat (HL 1998. L 69., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 2. kötet, 24. o.).

45 Az Olasz Köztársaság a közelmúltban felmondta ezt az egyezményt több nemzetközi szervezetben – köztük a brüsszeli székhelyű Energia Charta Titkárságban – való részvételéhez kapcsolódó pénzügyi hozzájárulásából eredő költségek átfogó vizsgálatára hivatkozva. Lásd: https://www.senato.it/application/xmanager/projects/leg17/attachments/documento_evento_procedura_Bizottsage/files/000/002/788/2015_06_03_-_audizione_risposte_senatori_-_VICARI.pdf, 7. o.

létre, amelyben valamennyi szerződő fél egyenlő feltételekkel vesz részt. Ebben az értelemben a beruházások védelmére vonatkozó, ezen egyezményben előírt anyagi jogi rendelkezések, valamint ISDS-mechanizmus a tagállamok között is alkalmazandók. Megjegyzem, hogy ha egyik uniós intézmény, illetve tagállam sem kérte a Bíróság véleményét ezen egyezménynek az EU- és az EUM-Szerződéssel való összeegyeztethetőségével kapcsolatban, ez azért történt így, mert erre vonatkozóan senkiben nem merült fel a legcsekélyebb aggály sem.

44. Hozzáteszem, hogy erősen túlzott az a rendszerkockázat, amelyet a Bizottság szerint az Unión belüli BIT-ek az uniós jog egységességére és hatékonyságára jelentenek. Az UNCTAD⁴⁶ statisztikái azt mutatják, hogy az Unión belül több évtized leforgása alatt lezárt 62 választottbírói eljárás során a beruházók csupán 10 ügyben nyertek,⁴⁷ ami az 62 ügy 16,1%-át jelenti, amely lényegesen alacsonyabb, mint világszinten a beruházók 26,9%-os „győzelmi” aránya.⁴⁸

45. A választottbírók rendkívül széles körben biztosították a Bizottság számára a választottbírói eljárásokba való beavatkozás lehetőségét, és tudomásom szerint e 10 ügy egyikében sem kellett az uniós jogi aktusok érvényességét, illetve a tagállamok aktusainak az uniós joggal való összeegyeztethetőségét vizsgálniuk. Írásbeli észrevételeiben több tagállam, valamint a Bizottság is mindössze egyetlen példát hoz fel, nevezetesen a Ioan Micula és társai kontra Románia (ICSID ARB/05/20. sz. ügy) választottbírói eljárást, amelynek alapján az uniós joggal állítólag összeegyeztethetetlen választottbírói ítélet született. Még ha ez a példa véleményem szerint a jelen ügyben nem is releváns,⁴⁹ az a tény, hogy egyetlen ilyen eset létezik, alátámasztja az arra vonatkozó álláspontomat, hogy erősen túlzott az egyes tagállamok, illetve a Bizottság azon aggálya, amely szerint az Unión belüli BIT-ek rendszerkockázatot jelentenek.

46. Végül hangsúlyozni kell, hogy a Szlovák Köztársaság Unióhoz való csatlakozása óta a Hollandia/Csehszlovákia BIT nem tartozik az EUMSZ 351. cikk hatálya alá.⁵⁰

47. Mindazonáltal, mindez nem jelenti azt, hogy ez a BIT automatikusan érvényét veszítette, vagy az EU- és az EUM-Szerződéssel összeegyeztethetlenné vált volna. Amint azt a Bíróság megállapította, „a két tagállamot kötelező egyezmény rendelkezéseit nem lehet alkalmazni az ezen államok közötti viszonyban, amennyiben e rendelkezések az [EUM]-Szerződés szabályaival ellentétesnek minősülnek”⁵¹. Másképp fogalmazva, az ilyen megállapodások rendelkezései tagállamok között annyiban alkalmazhatóak, amennyiben azok összeegyeztethetők az EU- és az EUM-Szerződéssel.

46 Lásd az internetes oldalát: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS>.

47 Lásd: Eastern Sugar BV kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (a stockholmi kereskedelmi kamara [CCS] 088/2004. sz. ügye) 2007. március 27-i részítélet; Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2012. december 7-i végleges ítélet; Les Laboratoires Servier, SAS és társai kontra Lengyel Köztársaság (PCA) 2012. február 14-i ítélet; EDF International SA kontra Magyarország (PCA-ügy) 2014. december 3-i ítélet; EDF International SA kontra Magyarország (UNCITRAL) 2014. december 3-i ítélet; Dan Cake (Portugália) SA kontra Magyarország (ICSID ARB/12/9. sz. ügy) 2015. augusztus 24-i határozat a hatáskörrel és felelősségről; Edenred SA kontra Magyarország (ICSID ARB/13/21. sz. ügy) 2016. december 13-i ítélet; Eiser Infrastructure Limited és Energia Solar Luxembourg S.à.r.l. kontra Spanyol Királyság (CIRDI ARB/13/36. sz. ügy) 2017. május 4-i ítélet; Horthel Systems BV és társai kontra Lengyel Köztársaság (CPA 2014-31. sz. ügy) 2017-ben hozott ítélet; Marco Gavazzi & Stefano Gavazzi kontra Románia (ICSID ARB/12/25. sz. ügy) 2017. július 13-i ítélet.

48 Lásd az UNCTAD statisztikáit, amelyek elérhetőek az internetes oldalán: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS>.

49 Nem az Unión belüli BIT hatálya alá tartozó vitáról volt szó, mivel 2005-ben, amikor a választottbírói eljárás megkezdődött, és a vita keletkezett, Románia még nem csatlakozott az Unióhoz. Következésképpen, az uniós jog nem volt alkalmazható az e választottbírói eljárás alapjául szolgáló tényekre.

50 Lásd: 2009. szeptember 8-i Budějovický Budvar ítélet (C-478/07, EU:C:2009:521, 97–99. pont), amely az Osztrák Köztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság között 1976. június 11-én és 1979. június 7-én létrejött kétoldalú szerződésekre vonatkozott. Az ezen ítélet alapjául szolgáló ügy tényeinek bekövetkeztek az Osztrák Köztársaság már tagállam volt, míg a Cseh Köztársaság nem, viszont az ügy folyamán ez utóbbi is csatlakozott az Unióhoz.

51 2003. május 20-i Ravil ítélet (C-469/00, EU:C:2003:295, 37. pont). Lásd még ebben az értelemben: 1992. november 10-i Exportur ítélet (C-3/91, EU:C:1992:420, 8. pont). Ez az álláspont összhangban áll a Bécsi Egyezmény 30. cikkének (3) bekezdésével, amely szerint: „[h]a a korábbi szerződésben részes valamennyi fél egyúttal a későbbi szerződésnek is részese, a korábbi szerződésben azonban az 59. Cikknek megfelelően nem szűnt meg vagy alkalmazását nem függesztették fel, a korábbi szerződés csak abban a mértékben alkalmazandó, amilyenben rendelkezései összeegyeztethetők a későbbi szerződés rendelkezéseivel”. Lásd ebben az értelemben: Electrabel SA kontra Magyarország (ICSID ARB/07/19. sz. ügy) 2012. november 30-i határozat a hatáskörrel, az alkalmazandó jogról és a felelősségről 4.182–4.191. pont.

48. Így tehát azt kell megvizsgálni, hogy a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikke összeegyeztethetetlen-e az EUM-Szerződéssel, különösen pedig az EUMSZ 18. cikkel, az EUMSZ 267. cikkel és az EUMSZ 344. cikkel.

B. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésről

49. Azt javaslom, hogy a kérdést előterjesztő bíróság javaslatához képest fordított sorrendben vizsgáljuk meg a három kérdést, mivel az első két kérdést felesleges megválaszolni abban az esetben, ha a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikke az EUMSZ 18. cikk által tiltott, állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetést valósít meg.

50. Előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy az EUMSZ 18. cikket úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan ISDS-mechanizmus, amelyet a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikke vezetett be, és amely a holland beruházók részére biztosítja azt a jogot, hogy a Szlovák Köztársasággal szemben választottbírószághoz fordulhassanak, amely joggal más tagállamok beruházói nem rendelkeznek.

1. Az elfogadhatóságról

51. Az Achmea csakúgy, mint a holland, az osztrák és a finn kormány, vitatja e kérdés elfogadhatóságát, mivel az nem releváns az alapjogvita eldöntése szempontjából, amennyiben az Achmea egyáltalán nem hivatkozik arra, hogy hátrányos megkülönböztetés érte volna. Éppen ellenkezőleg, ha a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikke hátrányos megkülönböztetést valósítana meg, az az Achmeának kedvezne.

52. Véleményem szerint ezt az elfogadhatatlansági kifogást el kell utasítani, mivel a BIT 8. cikkének az EU- és az EUM-Szerződéssel való összeegyeztethetőségének értékeléséhez szükség van a harmadik kérdés megválaszolására.

53. A kérdést előterjesztő bírósághoz az Achmea BV (korábban Eureka BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) választottbírószági eljárásban 2012. december 7-én hozott végleges ítélet hatályon kívül helyezése iránt nyújtottak be kérelmet, többek között azon indokra való hivatkozással, hogy érvénytelen az a választottbírószági kikötés, amelyre a választottbírószági hatáskörét alapította. Ebben az értelemben nincs sok jelentősége annak, hogy az Achmeát érte-e hátrányos megkülönböztetés, vagy sem.

2. Az ügy érdeméről

54. Előzetesen megjegyzem, hogy több beavatkozó, valamint a Bizottság is rámutat arra, hogy a kérdést előterjesztő bíróság harmadik kérdésének nem az EUMSZ 18. cikkre kellene utalnia, hanem az EUMSZ 49. cikkre és az EUMSZ 63. cikkre, amelyek az EUMSZ 18. cikkhez képest különös szabálynak minősülnek.

55. Az ugyanis nem vitatott, hogy „az EUMSZ 18. cikk csak az uniós jog által szabályozott azon esetekben alkalmazható önállóan, amelyekre a Szerződés nem tartalmaz hátrányos megkülönböztetést tiltó különös szabályt”⁵².

52 2014. február 5-i Hervis Sport- és Divatkereskedelmi Kft. ítélet (C-385/12, EU:C:2014:47, 25. pont). Lásd még ebben az értelemben: 2010. március 11-i Attanasio Group ítélet (C-384/08, EU:C:2010:133, 37. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

56. Mindazonáltal az említett BIT 8. cikkével bevezetett ISDS-mechanizmus nem tartozik sem a letelepedés szabadságának, sem a tőke szabad mozgásának, sem az EUM-Szerződés más rendelkezésének tárgyi hatálya alá, mivel az uniós jog nem hoz létre olyan jogorvoslati eljárást, amely lehetővé teszi a jogalanyok számára a tagállamok Bíróság előtti perlését.⁵³

57. Ráadásul, ahogyan azt a jelen indítvány 183–198., valamint 210–228. pontjában kifejtem, az említett BIT tárgyi hatálya jóval meghaladja az EUMSZ 49. cikkben rögzített letelepedési szabadság, illetve az EUMSZ 63. cikkben biztosított tőke szabad mozgásának határait.

58. Ezt szemlélteti a jelen ügy is, amelyben a választottbíróóság végleges ítéletében úgy határozott, hogy az átutalás és a nyereségelosztás tilalmának elfogadásával⁵⁴ a Szlovák Köztársaság megsértette az említett BIT 3. cikkét (igazságos és méltányos bánásmód), valamint 4. cikkét (a kifizetések szabad átutalása). Míg az említett BIT 4. cikke lényegében megfelel az EUMSZ 63. cikknek, addig az említett BIT 3. cikkével egyenértékű rendelkezés nem létezik az uniós jogban, annak ellenére, hogy az több uniós jogi rendelkezéssel is részleges átfedésben van.⁵⁵

59. Meg kell tehát vizsgálni az említett BIT 8. cikkének az uniós jog EUMSZ 18. cikkben rögzített azon általános elvével való összeegyeztethetőségét, amely tiltja az állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetést.

60. E tekintetben a Szlovák Köztársaság, az észt, a görög, a spanyol, az olasz, a ciprusi, a magyar, a lengyel és a román kormány, valamint a Bizottság előadják, hogy az említett BIT anyagi jogi rendelkezései, annak 8. cikkét is ideértve, hátrányosan megkülönböztetőek, mivel azok a jelen esetben kedvezőbb bánásmódban részesítik a Holland Királyság azon beruházóit, amelyek a Szlovák Köztársaságban ruháztak be, míg azon tagállamok beruházói, amelyek nem kötöttek BIT-et a Szlovák Köztársasággal⁵⁶, nem részesülnek ilyen bánásmódban.⁵⁷

61. Az állítólagos hátrányos megkülönböztetés terjedelmével kapcsolatban adódik egy előzetes észrevétel. A Szlovák Köztársaság a tagállamok többségével kötött BIT-et, nevezetesen a Belga Királysággal, a Bolgár Köztársasággal, a Dán Királysággal, a Németországi Szövetségi Köztársasággal, a Görög Köztársasággal, a Spanyol Királysággal, a Francia Köztársasággal, a Horvát Köztársasággal, a Lett Köztársasággal, a Luxemburgi Nagyhercegséggel, Magyarországgal, a Máltai Köztársasággal, a Holland Királysággal, az Osztrák Köztársasággal, a Lengyel Köztársasággal, a Portugál Köztársasággal, Romániával, a Szlovén Köztársasággal, a Finn Köztársasággal, a Svéd Királysággal, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságával. Ezek a BIT-ek jelenleg hatályosak.

62. Nem vitatott, hogy e tagállamok beruházóira nem terjed ki a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikkének hatálya. Mindazonáltal valamennyi BIT, amelyet a beruházók származási tagállamai a Szlovák Köztársasággal kötöttek, ISDS-mechanizmusként a nemzetközi választottbíróesági eljárást írja elő. A velük szembeni bánásmódban tehát nincs különbség.

53 Lásd a jelen indítvány 205. pontját.

54 Lásd a jelen indítvány 24. pontját.

55 Lásd a jelen indítvány 213–216. pontját.

56 Ez az érv alátámasztja azt az álláspontot, amely szerint nincs ellentét az EU- és az EUM-Szerződés és az említett BIT között, amely álláspontot a jelen indítvány 174–228. pontjában kifejtek, mivel azt feltételezi, hogy főszabály szerint az utóbbi által a holland beruházások számára a Szlovákiában biztosított jogi védelem magasabb szintű, tehát kiegészítő jellegű az EU- és az EUM-Szerződésben e beruházások számára biztosított védelemnél. Az uniós jog egy tagállamnak a másik tagállam állampolgárával szemben tanúsított hátrányos megkülönböztetését csupán az előbbi tagállam saját állampolgáraihoz képest tiltja. Ezzel szemben a fordított diszkriminációra és a másik tagállam állampolgárai számára biztosított előnyökre nem vonatkozik az uniós jog, és ezek azzal nem is összeegyeztethetetlenek.

57 A jelen ügy felei közül egy sem állítja, hogy hátrányos megkülönböztetés állna fenn a külföldi és belföldi beruházók között. Véleményem szerint e különbség nem képez hátrányos megkülönböztetést, mivel kettős közérdekű célt szolgál: egyrészt viszonyossági alapon a holland beruházásoknak Szlovákiában, a szlovák beruházásoknak pedig Hollandiában hoz létre védelmi keretet, másrészt ösztönzi és előmozdítja a két ország közötti beruházásokat. Lásd ebben az értelemben: a Conseil constitutionnel (államtanács, Franciaország) által 2017. július 31-én hozott, az egyrésztől Kanada, másrésztől az Európai Unió és tagállamai közötti átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodásról szóló, 2017-749-DC számú határozat 37–40. pontját (a JORF 2017. augusztus 18-i száma, 1. szöveg).

63. A Szlovák Köztársaság a Cseh Köztársasággal és az Olasz Köztársasággal is kötött BIT-et, de ezeket a felek megszüntették.⁵⁸ Ha tehát a cseh és olasz beruházókat eltérő bánásmódban részesítik, ez amiatt történik, mert tagállamaik úgy határoztak, hogy megvonják tőlük azt az előnyt, amelyet éppen a BIT biztosított.

64. Ennek alapján az észti, az ír, a ciprusi és a litván beruházók a Szlovák Köztársasággal szemben nem részesülnek az említett BIT 8. cikkében rögzített rendelkezéssel egyenértékű kedvezményben, az energiaipar területén létrejött beruházásokat kivéve, mivel ezek esetében az Energia Charta számukra is hasonló lehetőséget biztosít.

65. Véleményem szerint még ezen beruházók tekintetében sem áll fenn az uniós jog által tiltott hátrányos megkülönböztetés.

66. A Bíróság ugyanis már foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy hátrányos megkülönböztetés valósulhat-e meg egy tagállam határokön átnyúló beruházásban érintett állampolgárával szemben, ha a beruházást befogadó tagállam nem ad meg számára olyan (adó)kedvezményt, amelyet más tagállam állampolgárai számára az utóbbi tagállammal kötött kétoldalú megállapodás alapján biztosít.

67. A 2005. július 5-i D.-ítélet (C-376/03, EU:C:2005:424)⁵⁹ alapjául szolgáló ügy arra vonatkozott, hogy a holland hatóságok megtagadták a vagyonadó-kedvezményt egy, a Hollandia területén ingatlanba fektető német állampolgártól. D. azt állította, hogy hátrányos megkülönböztetés valósult meg, mivel ezt a kedvezményt a holland területen hasonló beruházásokat létesítő belga állampolgároknak megadták a Belga Királyság Kormánya és a Holland Királyság Kormánya között 1970. október 19-én létrejött, a jövedelem és a vagyonadók területén a kettős adóztatás elkerüléséről és más adózási szabályokról szóló egyezmény (a továbbiakban: belga–holland egyezmény) 24. és 25. cikke alapján.

68. A Bíróság először is emlékeztetett arra, hogy „a nemzeti bíróság által előterjesztett [...] kérdés azon a feltételezésen alapszik, hogy a D.-hez hasonló külföldi illetőségű személy helyzete nem hasonlítható össze egy holland illetőségű személyével. A kérdés annak megerősítésére irányul, hogy D. helyzete összehasonlítható-e egy másik külföldi illetőségű adózóéval, aki egy kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezmény alapján különleges elbánásban részesül”⁶⁰.

69. E tekintetben a Bíróság kimondta, hogy „[a]z a tény, hogy ezek a [belga–holland egyezmény által megállapított] viszonyosságokon alapuló jogok csak a két szerződő tagállamban illetőséggel rendelkező személyeket illetik meg, a kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezmények sajátossága. Ebből következően a Hollandiában fekvő ingatlanvagyonra kirótt vagyonadó tekintetében nincs azonos helyzetben a Belgiumban illetőséggel rendelkező és a Belgiumon kívül illetőséggel rendelkező adóalany”⁶¹.

70. A Bíróság ezt követően hozzáfűzte, hogy „[a] belga–holland egyezmény 25. cikkének (3) bekezdéséhez hasonló szabályt nem lehet az egyezmény többi részétől elkülönítve vizsgálni, mivel annak szerves részét képezi és hozzájárul általános egyensúlyához”⁶².

58 Mindig felmerül az a kérdés, hogy ezek a BIT-ek *sunset* záradékaiknak köszönhetően továbbra is járnak-e joghatással olyan beruházások esetén, amelyeket abban az időszakban létesítettek, amely alatt azok hatályban voltak.

59 Lásd még ebben az értelemben: 2006. december 12-i *Test Claimants in Class IV of the ACT Group Litigation* ítélet (C-374/04, EU:C:2006:773, 84. és 88–93. pont); 2008. május 20-i *Orange European Smallcap Fund* ítélet (C-194/06, EU:C:2008:289, 50. és 51. pont); 2016. június 30-i *Riskin és Timmermans* ítélet (C-176/15, EU:C:2016:488, 31. pont).

60 Az ítélet 58. pontja.

61 Az ítélet 61. pontja.

62 Az ítélet 62. pontja.

71. Ebből az ítéletből nemcsak az következik világosan, hogy az EUM-Szerződés nem tartalmaz az említett BIT 3. cikkének (2) bekezdésében rögzítetthez hasonló legnagyobb kedvezmény záradékot,⁶³ de az is, hogy nem valósul meg hátrányos megkülönböztetés, amikor egy tagállam egy másik tagállam állampolgárai számára nem biztosítja azt a bánásmódot, amelyet egy harmadik tagállammal kötött megállapodás alapján ennek állampolgárai számára nyújt.

72. Azt a tényt, hogy az EUM-Szerződés nem tartalmaz legnagyobb kedvezmény záradékot, a Bíróság EUMSZ 18. cikkel kapcsolatos ítélkezési gyakorlata is megerősíti, amely szerint „[az EUMSZ 18. cikk] teljes mértékben egyenlő bánásmódot követel meg az olyan személyek, akiknek helyzetét a[z] [uniós] jog szabályozza, és a tagállam állampolgárai [vagyis annak saját állampolgárai] között”⁶⁴.

73. Véleményem szerint, a jelen ügy és a 2005. július 5-i D.-ítélet (C-376/03, EU:C:2005:424) alapjául szolgáló ügy között tökéletes az analógia, mivel a Szlovák Köztársaság és a Bizottság által tett összehasonlítás ugyanúgy két nem szlovák beruházóra vonatkozik, akik közül az egyik (a jelen ügyben holland) beruházó az említett BIT alapján anyagi jogi védelemben részesül, míg a másikat ez nem illeti meg.

74. A belga–holland egyezményhez hasonlóan ugyanis, az említett BIT is egy nemzetközi megállapodás, amelynek „hatálya csupán az ott említett természetes és jogi személyekre terjed ki”⁶⁵, vagyis azon természetes személyekre, akik a szerződő felek valamelyikének állampolgárai, illetve azon jogi személyekre, amelyeket e szerződő felek jogának megfelelően hoztak létre.⁶⁶

75. Ebben az értelemben az a tény, hogy az említett BIT-tel létrehozott kölcsönös jogok és kötelezettségek csak a két szerződő tagállam beruházóit illetik meg, a kétoldalú BIT-ek sajátossága. Ebből következik, hogy a Szlovákiában létesített beruházás esetében egy nem holland beruházó helyzete nem azonos a holland beruházó helyzetével.

76. Emellett a belga–holland egyezmény 25. cikkének (3) bekezdéséhez hasonlóan, amelyre a Bíróság 2005. július 5-i D.-ítéletének (C-376/03, EU:C:2005:424) 62. pontjában hivatkozik, az említett BIT 8. cikke sem ezen egyezmény többi részétől elválasztható kedvezmény, hanem annak olyannyira szerves részét képezi, hogy az ISDS-mechanizmus nélküli BIT értelmét vesztené, mivel a külföldi beruházások elősegítésére és ösztönzésére irányuló célját nem érné el.

77. Ugyanis, amint azt a Bíróság 2017. május 16-i 2/15 véleményének (Szingapúrral kötendő szabadkereskedelmi megállapodás) (EU:C:2017:376) 292. pontjában kimondta, a Szingapúri Köztársasággal kötendő szabadkereskedelmi megállapodás azon rendelkezése, amely ISDS-mechanizmusként a választottbírói eljárást vezeti be „nem minősülhet tisztán járulékos jellegűnek”. Az állandó választottbírói ítélkezési gyakorlat szerint a beruházók azon joga, hogy nemzetközi választottbíróshoz fordulhassanak, a BIT-ek leglényegesebb rendelkezése, mivel

63 Lásd a jelen indítvány 200. és 201. pontját.

64 1989. február 2-i Cowan ítélet (186/87, EU:C:1989:47, 10. pont). Kiemelés tőlem. Lásd még ebben az értelemben: 2016. szeptember 6-i Petruhin ítélet (C-182/15, EU:C:2016:630, 29–33. pont), ahol Petruhin helyzetét az őt befogadó tagállam állampolgárának helyzetével vetették össze.

65 2005. július 5-i D.-ítélet (C-376/03, EU:C:2005:424, 54. pont).

66 Lásd az említett BIT 1. cikkének b) pontját.

eljárásjogi tartalma ellenére önmagában olyan elengedhetetlen garanciát jelent, amely ösztönzi és védi a beruházásokat.⁶⁷ Ily módon kevésbé meglepő, hogy a „régí” BIT-ek,⁶⁸ amelyek nem tartalmaztak az említett BIT 8. cikkével egyenértékű ISDS-mechanizmust, nem jártak különösebb haszonnal a beruházók számára.

78. A Bizottság ugyanakkor különbséget lát a jelen ügy és a 2005. július 5-i D.-ítélet (C-376/03, EU:C:2005:424) alapjául szolgáló ügy között, ez utóbbi adóügyi vonatkozásai miatt.⁶⁹

79. Véleményem szerint ez a különbségtétel nem igazán meggyőző. Először is rámutatok arra, hogy a BIT-ek hasonlítanak a kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezményekhez, amennyiben ugyanazon gazdasági tevékenységekre, egyszerre a tőke be- és kiáramlására irányulnak. Egy állam ugyanis a külföldi tőke területére történő beáramlását ösztönözni tudja azzal, hogy a beruházások számára egy BIT keretében magas szintű jogi védelmet biztosít, de azzal is, hogy adókedvezményeket nyújt.⁷⁰ A kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezményekhez hasonlóan, amelyeket elvben soha nem ítélték az EU- és az EUM-Szerződéssel összeegyeztethetetlennek, a BIT-eknek is lényeges alkotóeleme az államok kötelezettség-vállalásainak kölcsönössége.⁷¹

80. Ezenkívül, ellentétben azzal, amit a Bizottság állít, a tagállamok közötti kettős adóztatás elkerülésére vonatkozó egyezmények jogalapja nem az EK-Szerződés 293. cikkének második francia bekezdése. Ha ez lenne a helyzet, mire alapoznának ma a tárgyalásban álló felek, tekintettel arra, hogy az EK-Szerződés 293. cikke nem szerepel a Lisszaboni Szerződésben?

81. Ugyanakkor semmi nem zárja ki annak lehetőségét, hogy az Unió és tagállamai közötti hatáskörmegosztás alapján az Unión belüli BIT-eket egyetlen olyan többoldalú BIT vagy uniós jogi aktus váltsa fel, amely valamennyi tagállam beruházóira alkalmazandó lenne, ahogy azt a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Francia Köztársaság, a Holland Királyság, az Osztrák Köztársaság és a Finn Köztársaság 2016. április 7-i *non-paperjében* javasolta.⁷²

67 Lásd ebben az értelemben: Emilio Agustín Maffezini kontra Spanyol Királyság (ICSID ARB/97/7. sz. ügy) a bíróság 2000. január 25-i határozata a hatásköri kifogásokról, 54. és 55. pont; Gas Natural SDG SA kontra Argentín Köztársaság (ICSID ARB/03/10. sz. ügy) a bíróság 2005. június 17-i határozata a hatásköri kifogásokról, 31. pont; Suez, Sociedad General de Aguas de Barcelona SA és InterAguas Servicios Integrales del Agua SA kontra Argentín Köztársaság (ICSID ARB/03/17. sz. ügy) 2006. május 16-i határozat a hatáskörről, 59. pont; Eastern Sugar BV kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (CCS 088/2004. sz. ügy) 2007. március 27-i részítélet, 165. és 166. pont; Rupert Joseph Binder kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) 2007. június 6-i ítélet a hatáskörről, 65. pont; Jan Oostergetel & Theodora Laurentius kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) 2010. április 30-i határozat a hatáskörről, 77. és 78. pont; Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatáskörről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 264. pont; WNC Factoring Ltd kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2014-34. sz. ügy) 2017. február 22-i ítélet, 300. pont; Anglia Auto Accessories Limited kontra Cseh Köztársaság (CCS V 2014/181. sz. ügy) 2017. március 10-i végleges ítélet, 116. pont; I.P. Busta és J.P. Busta kontra Cseh Köztársaság (CCS V 2015/014. sz. ügy) 2017. március 10-i végleges ítélet, 116. pont.

68 Lásd például: Németország/Görögország BIT (1961), Olaszország/Málta BIT (1967), Németország/Málta BIT (1974), Franciaország/Málta BIT (1976) és Németország/Portugália BIT (1980).

69 A Bizottság azt kívánja bizonyítani, hogy a beruházások védelmétől eltérően, az adójog területe tisztán nemzeti hatáskörben maradt, hivatkozva többek között a 2009. július 16-i Damseaux ítéletre (C-128/08, EU:C:2009:471), amely más ítéletekkel együtt nem tiltja a jogi kettős adóztatást. Megjegyzem, hogy kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezmények célja éppen az ilyen, az EU- és az EUM-Szerződés által nem biztosított védelem létrehozása. Ugyanez vonatkozik a BIT-ekre, mivel a beruházások védelmét – ugyanúgy, mint a közvetlen adózást – az uniós jog alapvetően csupán a nagy alapszabadságokat érintő rendelkezéseken keresztül szabályozza.

70 A Holland Királyság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság között létrejött, a jövedelem- és vagyonadók területén a kettős adóztatás elkerülésére és az adókiptársaság megelőzésére irányuló, 1974. március 4-én Prágában aláírt egyezmény az osztalékokból 10%, a kamatokból 0% és a jogdíjakból 5% forrásadó levonását írja elő.

71 Az államok több elemét is tárgyalásos úton határozzák meg, mint például a beruházás fogalmát, azt, hogy alkalmazzák-e a legnagyobb kedvezmény záradékot az ISDS-mechanizmusban, vagy sem, az adóintézkedésekkel kapcsolatban szerepeljen-e *carve-out* záradék, vagy sem, valamint a *sunset* záradék időtartamát.

72 Elérhető a Transnational Institute internetes oldalán elérhető: https://www.tni.org/files/article-downloads/intra-eu-bits-2-18-05_0.pdf. Ez történt az adóztatás területén néhány irányelv, mint a különböző tagállambeli társult vállalkozások közötti kamat- és jogdíjfizetések közös adózási rendszeréről szóló, 2003. június 3-i 2003/49/EK tanácsi irányelv (HL 2003. L 157., 49. o.; magyar nyelvű különkiadás 9. fejezet, 1. kötet, 380. oldal), a különböző tagállamok társaságainak egyesülésére, szétválására, részleges szétválására, eszközátruházására és részesedéscseréjére, valamint az SE-k vagy az SCE-k létesítő okirat szerinti székhelyének a tagállamok közötti áthelyezésére alkalmazandó adóztatás közös rendszeréről szóló, 2009. október 19-i 2009/133/EK tanácsi irányelv (HL 2009. L 310., 34. o.) és a különböző tagállamok anya- és leányvállalatai esetében alkalmazandó adóztatás közös rendszeréről szóló, 2011. november 30-i 2011/96/EU tanácsi irányelv (HL 2011. L 345., 8. o.) esetében, amelyek valójában inkább a kettős adóztatás megelőzésére irányuló többoldalú egyezményeknek, mint harmonizációs intézkedéseknek minősülnek.

82. Ezen okoknál fogva azt javaslom a Bíróságnak, hogy a harmadik kérdésre azt a választ adja, hogy az olyan ISDS-mechanizmus, mint amelyet az említett BIT 8. cikke bevezet, és amely cikk a holland beruházók számára biztosítja a jogot, hogy a Szlovák Köztársasággal szemben nemzetközi választottbíróshoz forduljanak, nem valósít meg az EUMSZ 18. cikk által tiltott, állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetést.

83. A Bíróságnak csak akkor szükséges vizsgálnia az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első és második kérdést, ha ezzel a válaszcikkkel egyetért.

C. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdéstről

84. Előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy az uniós bírósági rendszer sarokköveként az EUMSZ 267. cikk, amely biztosítja az EU- és az EUM-Szerződésben rögzített hatásköri rendet és az uniós bírósági rendszer önállóságát, akadályozza-e egy olyan rendelkezés alkalmazását, mint a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikke.

85. Az első kérdést megelőzően ezt a kérdést vizsgálom meg, mivel úgy vélem, hogy a BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróshoz az EUMSZ 267. cikk értelmében vett, két tagállam, nevezetesen a Holland Királyság és a Szlovák Köztársaság közös bíróságának minősül, és jogosult tehát arra, hogy előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesszen a Bíróság elé. Ez automatikusan magába foglalná, hogy az EUMSZ 344. cikkel való összeegyeztethetlenség teljesen kizárt, amire az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés vonatkozik.

86. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, ahhoz, hogy valamely igazságszolgáltatási szervezet az EUMSZ 267. cikk értelmében vett „bíróshoz” minősüljön, bizonyos tényezők összességét szükséges figyelembe venni, amelyek közé tartozik, hogy „a szervezet jogszabály alapján jött-e létre, állandó jelleggel működik-e, hatásköre kötelező jellegű-e, az eljárása kontradiktórius jellegű-e, a szervezet jogszabályokat alkalmaz-e, valamint hogy a szervezet független-e”⁷³. Emellett az is szükséges, hogy a szervezet „előtt eljárás [legyen] folyamatban, és [hozzá] igazságszolgáltatási jellegű határozat meghozatalára irányuló eljárás keretében való határozathozatal érdekében fordul[janak]”⁷⁴.

87. E követelmények alapján a választottbíróshoz nem zárható ki automatikusan az EUMSZ 267. cikk szerinti „tagállami bíróság” fogalmából. Ugyanis a Bíróság bár több ízben visszautasította a választottbíróshoz által előzetes döntéshozatalra utalt kérdések megválaszolását,⁷⁵ ugyanakkor eseti vizsgálat alapján elfogadhatónak nyilvánította a választottbíróshoz által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket az 1989. október 17-i *Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark* ítélet (109/88, EU:C:1989:383) és a 2014. június 12-i *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754), valamint a 2014. február 13-i *Merck Canada* végzés (C-555/13, EU:C:2014:92) alapjául szolgáló ügyekben.

73 2013. január 31-i *Belov* ítélet (C-394/11, EU:C:2013:48, 38. pont), valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat. Lásd még ebben az értelemben: 2014. június 12-i *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754, 23. pont); 2015. október 6-i *Consorti Sanitari del Mareme* ítélet (C-203/14, EU:C:2015:664, 17. pont).

74 2013. január 31-i *Belov* ítélet (C-394/11, EU:C:2013:48, 39. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Lásd még ebben az értelemben: 2014. június 12-i *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754, 23. pont).

75 Lásd többek között: 1982. március 23-i *Nordsee* ítélet (102/81, EU:C:1982:107); 2005. január 27-i *Denuit és Cordenier* ítélet (C-125/04, EU:C:2005:69).

88. A két utóbbi ügy sejteti, hogy az elfogadhatósági követelményekkel nyitnak a magánszemély-állam közötti (2014. június 12-i Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta ítélet, C-377/13, EU:C:2014:1754)⁷⁶ és a nemzetközi (2014. február 13-i Merck Canada végzés, C-555/13, EU:C:2014:92)⁷⁷ választottbírói eljárások irányába.

89. Megvizsgálom tehát az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbírói eljárások jellemzőit a jelen indítvány 86. pontjában ismertetett követelmények tekintetében. Véleményem szerint a jelen ügyben az összes követelmény teljesül.⁷⁸

1. Az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbírói eljárás jogszabály alapján történő létrejötte

90. A Bíróság elé terjesztett választottbírói ügyek többsége egyetlen különös típusú választottbírói eljárásra, vagyis a kereskedelmi választottbírói eljárásra vonatkozik, amelyet a Bíróság ítélkezési gyakorlatában „hagyományos” választottbírói eljárásnak neveznek, mivel jogalapja egy magánjogi szerződésbe foglalt választottbírói kikötés.⁷⁹

91. Más típusú választottbírói eljárások is léteznek. Az EUMSZ 272. cikkben szereplő választottbírói eljárásokon kívül létezik még a nemzetközi egyezményen alapuló államok közötti választottbírói eljárás,⁸⁰ illetve a magánszemélyek és államok közötti választottbírói eljárás, amely utóbbi két típus jogszabály alapján történő létrejötte szempontjából jelentősen különbözik a magánszemélyek közötti választottbírói eljárásoktól.

92. Ez utóbbi esetben a választottbírói hatásköre nem törvényen, hanem szerződésbe foglalt választottbírói kikötésen alapul.

93. Ez az eset állt fenn többek között az 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107) alapjául szolgáló választottbírói ügyben, amely több magánvállalkozás által kötött „pool” szerződésre vonatkozott, amelynek tárgya az volt, hogy egy tizenhárom halfeldolgozó halászhajó megépítésére irányuló közös program keretében a felek az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalaptól (EMOGA) befolyó minden pénzügyi támogatást felosztottak egymás között. Az e szerződésnek megfelelően megkeresett választottbírói eljárás kétségeit fejezte ki a szerződés uniós joggal való összeegyeztethetőségét illetően, és e kérdéssel a Bírósághoz fordult.

76 Egy adózó és a Portugál Köztársaság közötti adóügyi választottbírói eljárásról volt szó.

77 Egy gyógyszeripari szabadalmakkal kapcsolatos választottbírói eljárásról volt szó, amely nemzetközinek minősült abban az értelemben, hogy egy kanadai társaság állt szemben két portugál, egy angol, egy görög és egy holland társasággal.

78 Lásd ebben az értelemben: Basedow, J., „EU Law in International Arbitration: Referrals to the European Court of Justice”, 2015, 32(4) kötet, *Journal of International Arbitration*, 367. o.; Paschalidis, P., „Arbitral tribunals and preliminary references to the EU Court of Justice”, 2016, *Arbitration International*, 1. o.; Szpunar, M., „Referrals of Preliminary Questions by Arbitral Tribunals to the CJEU” közzétéve: Ferrari, F. (szerk.), *The Impact of EU Law on International Commercial Arbitration*, JurisNet, 2017, 85–123. o.

79 Lásd többek között: 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107); 1991. július 25-i Rich ítélet (C-190/89, EU:C:1991:319); 1999. június 1-jei Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269); 2005. január 27-i Denuit és Cordenier ítélet (C-125/04, EU:C:2005:69); 2006. október 26-i Mostaza Claro ítélet (C-168/05, EU:C:2006:675); 2009. február 10-i Allianz és Generali Assicurazioni Generali ítélet (C-185/07, EU:C:2009:69); 2015. május 13-i Gazprom ítélet (C-536/13, EU:C:2015:316); 2016. július 7-i Genentech ítélet (C-567/14, EU:C:2016:526) alapjául szolgáló ügyeket.

80 Meg kell jegyezni, hogy néhány, tagállamok között kötött nemzetközi megállapodás azt írja elő, hogy a Bíróság elnöke jár el a bírókat kinevező hatóságként a tagállamok közötti vagy valamely állami szerv és a tagállamok közötti vita esetén. Lásd ebben az értelemben: a Francia Köztársaság kormánya és az Olasz Köztársaság kormánya közötti, Lyon és Torino közötti új vasútvonal létesítéséről és hasznosításáról szóló, 2012. január 30-án Rómában aláírt megállapodás 27. cikke. Véleményem szerint e választottbírói eljárások szintén az EUMSZ 267. cikk értelmében vett tagállami bíróságnak minősülnek.

94. A Bíróság „hatáskörének hiányát”⁸¹ állapította meg, mivel úgy ítélte meg, hogy e választottbíróóság két oknál fogva nem minősül az EUMSZ 267. cikk értelmében vett tagállami bíróságnak. Először is, „a szerződő felek sem jogilag, sem ténylegesen nem [voltak] kötelesek arra, hogy vitás ügyüket a választottbíróásra bizzák”,⁸² mivel szerződésükben választották ezt a lehetőséget. Másodszor, „[a német] hatóság[ok]nak nincs befolyásuk a választottbíróósági út választására, és hivatalból sem kell beavatkozniuk a választottbíró előtt folyó eljárásba”⁸³.

95. Az a tény, hogy a választottbírói testület hatáskörének alapját egy fogyasztó és egy utazási iroda közötti szerződés választottbíróósági kikötése képezte, a 2005. január 27-i Denuit és Cordenier ítélet (C-125/04, EU:C:2005:69) alapjául szolgáló ügyben elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy kizárják e testületet az EUMSZ 267. cikk értelmében vett bíróság fogalmából, még úgy is, hogy a választottbíróósági kikötés az utazási iroda által megállapított, a fogyasztó által nem tárgyalható általános szerződési feltételek részét képezte.

96. Ezzel szemben azt, hogy az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított és megkeresett választottbíróóság jogszabály alapján jött létre, nem lehet vitatni. Az nem csak egy nemzetközi szerződésben található meg, hanem a holland és csehszlovák jog említett BIT-et jóváhagyó törvényeiben is, amelyekkel azt a jogrendjükbe beillesztették. Az 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107) alapjául szolgáló ügygel ellentétben nyilvánvaló, hogy a hatóságoknak van beleszólásuk a választottbíróósági út választásába, valamint magába a választottbíróósági eljárásba (mivel a jelen ügyben a Szlovák Köztársaság alperesként vett részt).

97. Ezt az értékelést erősíti meg a 2014. június 12-i Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754) és a 2014. február 13-i Merck Canada végzés (C-555/13, EU:C:2014:92).

98. Az a választottbíróóság, amely a 2014. június 12-i Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754) alapjául szolgáló ügyben előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordult a Bírósághoz, megfelelt annak a követelménynek, hogy jogszabály alapján jött létre, mivel egy portugál törvény jelölte meg a választottbíróósági eljárást az adóügyi jogviták bírósági rendezésének módjaként, és adóügyekben általános hatáskört biztosított az adóügyi választottbíróóságok számára valamennyi adófizetés jogszerűségének megítélése vonatkozásában.⁸⁴

99. Hasonlóképpen, a Bíróság megállapította, hogy a 2014. február 13-i Merck Canada végzés (C-555/13, EU:C:2014:92) alapjául szolgáló ügyben a választottbíróóság megfelelt annak a követelménynek, hogy jogszabály alapján jött létre, mivel „hatásköre nem a felek akaratán alapul[t], hanem a [...] 62/2011. sz. [portugál] törvényen”⁸⁵, amely a referencia-gyógyszerekre és a generikus gyógyszerekre vonatkozó ipari tulajdonjogokkal kapcsolatos jogviták rendezésére választottbíróósági eljárást vezetett be.

81 Véleményem szerint nem hatásköri, hanem elfogadhatósági kérdésről van szó.

82 Lásd: 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107, 11. pont). Lásd még ebben az értelemben: 2005. január 27-i Denuit és Cordenier ítélet (C-125/04, EU:C:2005:69, 13. pont).

83 Lásd: 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107, 12. pont). Lásd még ebben az értelemben: 2005. január 27-i Denuit és Cordenier ítélet (C-125/04, EU:C:2005:69, 13. pont).

84 Lásd az ítélet 24. pontját.

85 Lásd a végzés 19. pontját.

2. Az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóság állandó jellege

100. A nemzetközi választottbíróági eljárás lehet intézményes választottbíróági eljárás, amely esetben az eljárást saját szabályzata szerint és díjazás ellenében egy választottbíróági intézmény folytatja le és irányítja,⁸⁶ vagy eseti jellegű választottbíróági eljárás, amikor választottbíróági intézmény támogatása nélkül maguk a felek irányítják az eljárást.

101. A 2014. június 12-i *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754) 25. és 26. pontjából, valamint a 2014. február 13-i *Merck Canada* végzés (C-555/13, EU:C:2014:92) 24. pontjából az következik, hogy az állandóság követelménye nem a választottbíróóság összetételére, hanem a választottbíróági eljárás vitarendezési módként való intézményesítésére vonatkozik. Másképpen fogalmazva, az állandóság követelményét a választottbíróági eljárást lefolytató választottbíróági intézmény, nem pedig a változó összetételű választottbíróóság tekintetében kell vizsgálni.

102. Ebben az értelemben a Bíróság a 2014. június 12-i *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754) 26. pontjában kimondta, hogy „annak ellenére, hogy a Tribunal Arbitral Tributário [adóügyi választottbíróóság, Portugália] korlátozott időre létrejövő ítélkező testületek útján jár el, és azok tevékenysége az ügy eldöntését követően véget ér, az említett rendszer egyik elemeként összességében állandó jelleggel rendelkezik”. Rendszer alatt a Bíróság a „Centro de Arbitragem Administrativa” (CAAD) [közigazgatási választottbíráskodási központ, Portugália] választottbíróági intézményre utal.

103. Hasonlóképpen, a 2014. február 13-i *Merck Canada* végzés (C-555/13, EU:C:2014:92) 24. pontjában a Bíróság megállapította, hogy az állandóságra vonatkozó követelmény teljesült, mivel a választottbíróóságot „jogszabályi alapon hozták létre, állandó jellegű kötelező hatáskörrel rendelkez[ett], és [...] ezenfelül a nemzeti jogszabályok határoz[t]ák meg és ad[t]ak keretet azoknak az eljárási szabályoknak, amelyeket alkalmaz[ott]”, és ez még akkor is így van, ha formáját, összetételét és eljárási szabályait tekintve a felek választása szerint változó lehetett, valamint határozatának meghozatalát követően véget is ért a megbízatása.

104. Ebben az ügyben világos volt, hogy eseti jellegű választottbíróaságról volt szó, és nem volt olyan választottbíróági intézmény, amely az állandóságát biztosította, a Bíróság azonban a 62/2011. sz. portugál törvény 2. cikkéből, amely a referencia-gyógyszerekre és a generikus gyógyszerekre vonatkozó ipari tulajdonjogokkal kapcsolatos jogviták rendezésének egyetlen eszközéül a választottbíróági eljárást jelölte meg, azt a következtetést vonta le, hogy az állandó jellegű.

105. Ugyanez a következtetés vonható le azon választottbíróóságokkal kapcsolatban, amelyeket az említett BIT 8. cikke alapján alakítottak és kerestek meg, mivel a 2014. június 12-i *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754), valamint a 2014. február 13-i *Merck Canada* végzés (C-555/13, EU:C:2014:92) alapjául szolgáló ügyekhez hasonlóan a Holland Királyság és a Szlovák Köztársaság az egyikük és a másik állam beruházója közötti vita rendezésére választottbíróági eljárást vezettek be.

106. Az említett BIT a választottbíróági eljárás intézményesítésére utaló további elemeket is tartalmaz.

107. Az említett BIT 8. cikkének (4) bekezdése ugyanis a bírók kinevezésére vonatkozó jogkört a stockholmi kereskedelmi kamarára (CCS) ruházza, amely egy állandó választottbíróági intézmény, (5) bekezdése pedig az UNCITRAL szabályzatát rendeli alkalmazni a választottbíróági eljárásra.

⁸⁶ Lásd például: a PCA Hágában (Hollandia), az ICSID Washington DC-ben (Egyesült Államok), a CCS Svédországban, a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (CCI) Párizsban (Franciaország) és a Londoni Nemzetközi Választottbíróóság (CAIL) (Egyesült Királyság).

108. Ezenkívül, a jelen ügyben szóban forgó választottbíróóság előtti eljárás egy állandó választottbíróósági intézmény égíse alatt zajlott. A nemzetközi viták békés rendezéséről szóló, Hágában 1899-ben és 1907-ben kötött egyezményekkel⁸⁷ létrehozott, hágai székhelyű PCA-t jelölték ki ugyanis a hivatali feladatok ellátására az alapügyben az általa és a felek által aláírt megbízólevél alapján.

109. Következésképpen úgy tűnik számomra, hogy az állandóság követelménye szintén teljesül.

3. Az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóság hatáskörének kötelező jellege

110. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint „[a hatáskör kötelező jellege] a hagyományos választottbíráskodás keretében hiányzik, mivel a szerződő felek sem jogilag, sem ténylegesen nem kötelesek arra, hogy vitás ügyüket a választottbíróóságra bizzák, és mivel az érintett tagállam hatóságainak nincs befolyásuk a választottbíróósági út választására, és hivatalból sem kell beavatkozniuk a választottbíró előtt folyó eljárásba”⁸⁸.

111. Nyilvánvalóan nem meglepetés, hogy a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az 1989. október 17-i Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark ítélet (109/88, EU:C:1989:383) és a 2014. február 13-i Merck Canada végzés (C-555/13, EU:C:2014:92) alapjául szolgáló ügyekben eljáró választottbíróóságok megfelelnek a kötelező hatáskörre vonatkozó feltételnek, mivel a dán jog és a portugál jog a választottbíróósági eljárást kötelezővé tette.

112. Mindazonáltal a 2014. június 12-i Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754) alapjául szolgáló ügyben az a tény, hogy a választottbíróósághoz való fordulás lehetősége fakultatív volt, és az adóalany választotta azt, hogy a Portugál Köztársasággal szemben e bírósághoz fordul, holott közvetlenül a rendes bíróságokhoz is fordulhatott volna, nem zárta ki a választottbíróóságot az EUMSZ 267. cikk értelmében vett tagállami bíróság fogalmi köréből.

113. A Bíróság szerint ugyanis annak „határozatai a 10/2011. sz. törvényerejű rendelet 24. cikkének (1) bekezdése alapján kötelező erejűek a felekre nézve, [...] [és] [h]atásköre [...] közvetlenül a 10/2011. sz. törvényerejű rendelet rendelkezéseiből ered, és ezért nem függ a felek azon szándékának előzetes kifejezésétől, hogy jogvitájukban választottbíróóság járjon el [...]. Amikor tehát a felperes adóalany kéri, hogy jogvitájában adóügyi választottbíróóság járjon el, [a választottbíróóság] határozata [...] az adó- és vámügyi hatóságok részére kötelező erővel rendelkezik”⁸⁹.

114. Ugyanez vonatkozik az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóságokra.

115. E 8. cikk (7) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az e cikknek megfelelően megalakított választottbíróóság határozata „végleges és kötelező a vitában érintett felek számára”⁹⁰. Így tehát egyáltalán nem kétséges, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében a hasonló választottbíróóság által hozott döntés kötelező erejű a felek számára.

87 Ezen egyezményeknek az Unió valamennyi tagállama részese. Ami a jelen ügyet illeti, a Holland Királyság a PCA-nak alapítása óta tagja, míg a Szlovák Köztársaság 1993-ban lett az.

88 2014. június 12-i Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754, 27. pont). Lásd még ebben az értelemben: 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107); 2005. január 27-i Denuit és Cordenier ítélet (C-125/04, EU:C:2005:69, 13. pont); 2014. február 13-i Merck Canada végzés (C-555/13, EU:C:2014:92, 17. pont).

89 Az ítélet 29. pontja. Lásd még ebben az értelemben: 2015. október 6-i Consorci Sanitari del Maresme ítélet (C-203/14, EU:C:2015:664, 23. pont).

90 Kiemelés tőlem.

116. Emellett a 8. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy „[a] szerződő felek a jelen megállapodással *hozzájárulnak* ahhoz, hogy [a beruházó és az állam közötti] vitát választottbíróóság elé utalják, ha azt nem sikerült békés úton rendezni attól az időponttól számított hat hónapon belül, amikor az egyik fél kérte a vita békés rendezését”⁹¹.

117. Az a tény, hogy a beruházó választhat aközött, hogy az érintett tagállam bíróságai vagy a választottbíróóság előtt indít pert,⁹² nem érinti a választottbíróóság hatáskörének kötelező jellegét, mivel a 2014. június 12-i *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754) alapjául szolgáló ügyben ugyanez a választási lehetőség állt az adózó rendelkezésére.

118. Mivel a Szlovák Köztársaság előzetesen hozzájárult a választottbíróósági eljáráshoz, ahogy a Portugál Köztársaság is a 2014. június 12-i *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754) alapjául szolgáló ügyben, az említett BIT 8. cikke (2) bekezdésének megfelelően megalakított választottbíróóság e tagállam és a beruházó tekintetében kötelező hatáskörrel rendelkezik.

119. Következésképpen az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóságok a hatáskör kötelező jellegére vonatkozó követelménynek is megfelelnek.

4. Az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóságok előtti eljárás kontradiktórius jellege, a jogszabályok általuk történő alkalmazása az eléjük terjesztett jogviták megoldásában, valamint a bírók függetlensége és pártatlansága

120. Ami az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóságok előtti eljárás kontradiktórius jellegét illeti, meg kell jegyezni, hogy e cikk (5) bekezdése értelmében „[a] választottbíróóság saját eljárási szabályait az [UNCITRAL] választottbíróósági szabályzatával összhangban határozza meg”⁹³.

121. Ezen szabályzat 1976-os, az említett BIT megkötésének időpontjában alkalmazandó változata 15. cikkének (1) bekezdése kimondta, hogy „[a] jelen [sz]abályzat keretei között a választottbíróóság a választottbíráskodást úgy folytathatja le, ahogy azt megfelelőnek tartja, feltéve, hogy a feleket egyenlő elbánásban részesíti, és hogy *az eljárás mindegyik szakaszában valamennyi fél minden lehetőséget megkap jogainak érvényesítésére és javaslatainak előadására*”⁹⁴. Ezt a garanciát az említett szabályzat 2010-es és 2013-as változata 17. cikkének (1) bekezdése megismétli.

122. A kontradiktórius eljárás elvének tiszteletben tartását az említett szabályzat több más rendelkezése is biztosítja, amelyek a beadványok benyújtására, a tárgyalás tartására és a felek azon való részvételére, valamint a szóbeli szakasz lezárására vonatkoznak, nevezetesen az 1976-os szabályzat 18–20., 22., 24., 25. és 29. cikke, a szabályzat 2010-ben és 2013-ban módosított változatának 20–22., 24., 28. és 31. cikke.

123. Ami a jogszabályok választottbíróóság általi alkalmazásának követelményét illeti az említett BIT 8. cikkének (6) bekezdése kimondja, hogy „[a] választottbíróóság érdemben dönt”, és rögzíti a jogszabályok azon körét, amelyet a bíróságnak figyelembe kell vennie. Az *ex aequo et bono* döntéshozatal tehát kizárt.

91 Kiemelés tőlem.

92 Az említett BIT nem tartalmaz olyan visszavonhatatlan opciós kikötést (*fork-in-the-road*), amely előírná, hogy amikor egy beruházó fórumot választ (az érintett állam nemzeti bírósága vagy egy nemzetközi választottbíróóság közül), az általa választott opción nem változtathat.

93 A választottbíróósági eljárási szabályzat elérhető az UNCITRAL internetes oldalán:
http://www.uncitral.org/uncitral/fr/uncitral_texts/arbitration/2010Arbitration_rules.html

94 Kiemelés tőlem.

124. Ami végül a függetlenség és pártatlanság követelményét illeti, az állandó ítélkezési gyakorlat szerint „a függetlenségi és pártatlansági garanciák olyan szabályok meglétét igénylik – különösen, ami a fórum összetételét, a kinevezést, a megbízás időtartamát, valamint az elfogultsági okokat, a kizárási okokat és a tagok elmozdítását illeti –, amelyek a jogalanyok számára biztosítják minden, az említett fórum külső tényezők általi befolyásolhatóságára, valamint az ütköző érdekek vonatkozásában való semlegességére vonatkozó jogos kétség kizárását [...]. A kérdést előterjesztő szerv függetlenségére vonatkozó feltétel teljesüléséhez az ítélkezési gyakorlat többek között megköveteli, hogy e szerv tagjainak elmozdítását kifejezett jogszabályi rendelkezések rögzítsék”⁹⁵.

125. Először is megjegyzem, hogy a Bíróság egyik általa vizsgált ügyben sem vonta kétségbe a bírák függetlenségét és pártatlanságát, és mivel az UNCITRAL eljárási szabályzata azáltal, hogy azt az egyértelmű kötelezettséget rója a bírákra, hogy feltárjanak minden olyan körülményt, amely jogos aggályokat kelthet pártatlanságukat vagy függetlenségüket illetően,⁹⁶ valamint azáltal, hogy ilyen körülmények fennállása esetén a bírakkal szembeni kifogásolási eljárást vezet be,⁹⁷ biztosítja a bírák pártatlanságára és függetlenségére vonatkozó követelményt.

126. A fentiekre figyelemmel, az említett BIT 8. cikke szerint megalakított választottbíróóság az EUMSZ 267. cikkben vett bíróságnak minősül, de vajon „egy tagállam” bírósága-e ezen rendelkezés értelmében?

127. Álláspontom szerint igen.

128. A Bíróság már foglalkozott a tagállamok között kötött nemzetközi egyezményvel létrehozott nemzetközi szervezet keretében felállított nemzetközi bíróság minősítésének a kérdéssel a Benelux államok bíróságával kapcsolatban az 1997. november 4-i Parfums Christian Dior ítélet (C-337/95, EU:C:1997:517) alapjául szolgáló ügyben.

129. Ebben az ítéletben a Bíróság úgy ítélte meg, hogy „nem létezik olyan érvényes indok, amely igazolná, hogy több tagállam [ilyen] közös bírósága, ne terjeszthetne elő kérdéseket előzetes döntéshozatal céljából a Bírósághoz, hasonlóan az egyes tagállamokhoz tartozó bíróságokhoz”⁹⁸.

130. Ugyanez a helyzet az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóságok esetében, mivel azokat a Holland Királyság és a Szlovák Köztársaság hozta létre vitarendezési mechanizmusként.

131. Ezen indokokra tekintettel azt javaslom a Bíróságnak, hogy a második kérdésre azt a választ adja, hogy az EUMSZ 267. cikket úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az olyan rendelkezés, mint az említett BIT 8. cikke, amely lehetővé teszi a beruházók és államok közötti viták választottbíróóság előtt történő rendezését, amelyet az EUMSZ 267. cikk értelmében vett „tagállami bíróságnak” kell tekinteni.

95 2014. október 9-i TDC-ítélet (C-222/13, EU:C:2014:2265, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Pontosítani szükséges, hogy a bírókkal ellentétben a választottbírók nem állandó pozíciót töltenek be. A nemzetközi választottbíráskodásban tehát a bírók visszahívása nincs szabályozva.

96 Lásd az UNCITRAL 1976-os választottbíróági szabályzatának 9. cikkét, valamint az UNCITRAL 2010-ben és 2013-ban módosított választottbíróági szabályzatának 11. cikkét.

97 Lásd az UNCITRAL 1976-os választottbíróági szabályzatának 10–12. cikkét, valamint az UNCITRAL 2010-ben és 2013-ban módosított választottbíróági szabályzatának 12. és 13. cikkét. Lásd még: a Nemzetközi Ügyvédi Kamarai Egyesület (IBA) nemzetközi választottbíráskodás érdektükhözéseiről szóló iránymutatásait (elérhetőek az IBA internetes oldalán: http://www.ibanet.org/Publications/publications_IBA_guides_and_free_materials.aspx), amelyek pontosítják az érdektükhözések azon indokait, amelyek a bírók kizárásához vezetnek.

98 21. pont. Lásd még ebben az értelemben: 2011. június 14-i Miles és társai ítélet (C-196/09, EU:C:2011:388, 40. pont).

D. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről

132. Előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy az EUMSZ 344. cikket úgy kell-e értelmezni, hogy az akadályát képezi az Unión belüli BIT-ek olyan rendelkezéseinek alkalmazását, mint a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikke, amely lehetővé teszi a beruházók és államok közötti viták választottbíróság általi rendezését.

133. Először meg kell jegyezni, hogy amennyiben a Bíróság, ahogy javasolom, úgy ítéli meg, hogy a BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróságok az EUMSZ 267. cikk értelmében vett tagállami bíróságnak minősülnek, úgy azok részeseivé válnak a 2014. december 18-i 2/13 vélemény (Az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454) 176. pontjában említett bírók közötti párbeszédnek, és kötelesek az uniós jogot alkalmazni. Következésképpen a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikkében előírt feltételek szerinti nemzetközi választottbírósági eljárás nem sértheti sem az EUMSZ 344. cikket, sem az EU- és az EUM-Szerződés által rögzített hatásköri rendet, ennél fogva pedig az Unió bírósági rendszerének önállóságát.

134. Ebben az esetben ugyanis a választottbíróságok a közrendbe ütközés miatti semmisség terhe mellett kötelesek a Bíróság által a 2011. március 8-i 1/09 vélemény (A szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123) 65–70. pontjában, valamint a 2014. december 18-i 2/13 vélemény (Az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454) 157–176. pontjában rögzített elveket tiszteletben tartani, nevezetesen az uniós jognak a tagállamok jogával, illetve a tagállamok közötti valamennyi nemzetközi kötelezettség-vállalással szembeni elsőbbségét,⁹⁹ az állampolgáraikra és magukra a tagállamokra alkalmazandó számos rendelkezés közvetlen hatályát, a tagállamok közötti kölcsönös bizalmat az Unió alapját képező közös értékek elismerésének vonatkozásában, valamint az uniós jog teljes körű alkalmazását és tiszteletben tartását.

135. Egyébiránt az uniós jog tagállamok által létrehozott választottbíróságok általi nem vagy téves alkalmazása a 2003. szeptember 30-i Köbler ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513) értelmében nem csak az azokat létrehozó tagállamokat tenné felelőssé, hanem adott esetben elvezethetne az érintett tagállamok kötelezettségszegésének megállapításához is az EUMSZ 258. cikk és az EUMSZ 259. cikk alapján.¹⁰⁰

136. Mindazonáltal, ha a Bíróság úgy ítélne meg, hogy az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróságok nem minősülnek az EUMSZ 267. cikk értelmében vett tagállami bíróságnak, még mindig szükséges megvizsgálni azt, hogy az EUMSZ 344. cikk akadályát képezi-e az említett BIT 8. cikke alkalmazásának, és adott esetben azt, hogy ez utóbbi rendelkezés összeegyeztethetetlen-e az EU- és az EUM-Szerződésben rögzített hatásköri renddel, valamint az uniós bírósági rendszer önállóságával.

137. Ebben az összefüggésben három elemzést kell elvégezni, a második csak abban az esetben merül fel, ha az első igenlő válasszal zárul, a harmadik pedig csak akkor, ha az első vagy a második kérdésre adott válasz nemleges:

- vonatkozik-e az EUMSZ 344. cikk az olyan, beruházó és tagállam közötti vitára, mint amelyet az említett BIT 8. cikke szabályoz?

99 Több, az uniós beruházók-polgárok és a tagállamok közötti vitában határozatot hozó választottbíróság, köztük az alapügyben eljáró választottbíróság is elismerte már az uniós jog elsőbbségét. Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 289. pont; Electrabel SA kontra Magyarország (ICSID ARB/07/19. sz. ügy) 2012. november 30-i határozat a hatásköréről, az alkalmazandó jogról és a felelősségről, 4.189–4.191. pont; Charanne BV és Construction Investments Sàrl kontra Spanyol Királyság (CCS 062/2012. sz. ügy) 2016. január 21-i végleges ítélet, 439. és 443. pont; RREEF Infrastructure (G. P.) Limited and RREEF Pan-European Infrastructure Two Lux Sàrl kontra Spanyol Királyság (ICSID ARB/13/30. sz. ügy) 2016. június 6-i határozat a hatásköréről, 72. pont (ez más lenne, amennyiben a beruházók harmadik államból származnának, lásd a 74–76. pontot).

100 Lásd ebben az értelemben: Electrabel SA kontra Magyarország (ICSID ARB/07/19. sz. ügy) 2012. november 30-i határozat a hatásköréről, az alkalmazandó jogról és a felelősségről, 4.160–4.162. pont.

- az ilyen vita tárgya tekinthető-e úgy, mint amely az EUMSZ 344. cikk értelmében „a Szerződések értelmezésére vagy alkalmazására” vonatkozik?
- az említett BIT céljára tekintettel sértheti-e az EU- és az EUM-Szerződésben rögzített hatásköri rendet, ennél fogva pedig az uniós bírósági rendszer önállóságát?

1. Vonatkozik-e az EUMSZ 344. cikk az olyan, beruházó és tagállam közötti vitára, mint amelyet az említett BIT 8. cikke szabályoz?

138. Véleményem szerint az alábbi okokból erre nemleges választ kell adni..

139. Az EUMSZ 344. cikk szerint „[a] tagállamok vállalják, hogy a Szerződések értelmezésére vagy alkalmazására vonatkozó vitákat kizárólag a Szerződésekben előírt eljárások útján rendezik”.

140. A Bíróságnak gyakran nyílt alkalma arra, hogy az EUMSZ 344. cikket értelmezze, valamint nemzetközi egyezmények e cikkel való összeegyeztethetőségéről döntsön, még olyan esetekben is, amikor az Unió és tagállamai által harmadik államokkal kötött nemzetközi megállapodásokról volt szó.¹⁰¹

141. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint „egy nemzetközi megállapodás nem sértheti a szerződésekben rögzített hatásköri rendet és ezáltal az uniós jogrendszer önállóságát, mely jogrendszer tiszteletben tartását a Bíróság biztosítja. Ez az elv jelenik meg többek között az EUMSZ 344. cikkben, amelynek értelmében a tagállamok vállalják, hogy a szerződések értelmezésére vagy alkalmazására vonatkozó vitákat kizárólag az ott előírt eljárások útján rendezik”¹⁰².

142. A Bíróság szerint az EUMSZ 344. cikk előírja „a tagállamok azon kötelezettségét [...], hogy [az uniós] bírósági rendszert vegyék igénybe, és tartsák tiszteletben a Bíróság kizárólagos joghatóságát, amely ennek a jogrendszernek alapvető vonása, [és amely kötelezettséget az EUMSZ 4. cikk (3) bekezdéséből] eredő általánosabb jóhiszemű együttműködési kötelezettség sajátos megnyilvánulásaként kell érteni”¹⁰³.

143. Először meg kell jegyezni, hogy az alapügyben szóban forgó ítéletet meghozó választottbíróóság tüzetesen megvizsgálta a Szlovák Köztársaság és a Bizottság EUMSZ 344. cikkre alapított érveit. E tekintetben a 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345) alapján úgy ítélte meg, hogy a beruházók és a BIT szerződő államai közötti viták nem tartoznak az EUMSZ 344. cikk hatálya alá.¹⁰⁴

101 Lásd: 1991. december 14-i 1/91 vélemény (EGT-megállapodás – I) (EU:C:1991:490); 1992. április 10-i 1/92 vélemény (EGT-megállapodás – II) (EU:C:1992:189); 1996. március 28-i 2/94 vélemény (A Közösségnek az EJE-hez történő csatlakozása) (EU:C:1996:140); 2011. március 8-i 1/09 vélemény (a szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123); 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454). Lásd még: 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345).

102 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 201. pont). Lásd még ebben az értelemben: 1991. december 14-i 1/91 vélemény (EGT-megállapodás – I) (EU:C:1991:490, 35. pont); 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345, 123. pont); 2008. szeptember 3-i Kadi és Al Barakat International Foundation kontra Tanács és Bizottság ítélet (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461, 282. pont).

103 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345, 169. pont).

104 Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatáskörrel, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 276. pont. Lásd még ebben az értelemben: European American Investment Bank AG kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2010-17. sz. ügy) 2012. október 22-i ítélet a hatáskörrel, 248–267. pont; Electrabel SA kontra Magyarország (ICSID ARB/07/19. sz. ügy) 2012. november 30-i határozat a hatáskörrel, az alkalmazandó jogról és a felelősségről, 4.150–4.152. pont; Charanne BV és Construction Investments Sàrl kontra Spanyol Királyság (CCS 062/2012. sz. ügy) 2016. január 21-i végleges ítélet, 441–445. pont; RREEF Infrastructure (G. P.) Limited and RREEF Pan-European Infrastructure Two Lux Sàrl kontra Spanyol Királyság (ICSID ARB/13/30. sz. ügy) 2016. június 6-i határozat a hatáskörrel, 80. pont; Eiser Infrastructure Limited és Energia Solar Luxembourg Sàrl kontra Spanyol Királyság (ICSID ARB/13/36. sz. ügy) 2017. május 4-i ítélet, 204. pont.

144. A Szlovák Köztársaság több tagállammal és a Bizottsággal egyetértésben vitatja a választottbíróóság ezen értékelését. Szerintük az EUMSZ 344. cikket – különösen megfogalmazására tekintettel, amely az EUMSZ 273. cikkel ellentétben hatályát nem korlátozza kifejezetten „a tagállamok közötti” jogvitákra – kiterjesztően kell értelmezni, amely alkalmazandóvá teszi azt a magánszemély és tagállam közötti jogvitákra is.

145. Nem osztom ezt a nézetet.

146. A Bíróság ítélkezési gyakorlatából világosan kitűnik, hogy a tagállamok közötti,¹⁰⁵ valamint a tagállamok és az Unió közötti¹⁰⁶ vitákra az EUMSZ 344. cikk vonatkozik. Ezzel szemben, a magánszemélyek közötti jogviták nem tartoznak a hatálya alá, még akkor sem, ha az annak eldöntésére felkért bíróságnak az uniós jogot kell figyelembe vennie vagy alkalmaznia.

147. Ugyanis, amint azt a Bíróság az európai és közösségi szabadalmi bíróságról szóló megállapodás tervezetével kapcsolatban megállapította, „[az európai és közösségi szabadalmi bíróság] felállítása nem sértené az EUMSZ 344. cikket sem, hiszen e cikk csupán azt tiltja *a tagállamok számára*, hogy az e Szerződésekben előírtaktól eltérő módon rendezzék a Szerződések értelmezésével vagy alkalmazásával kapcsolatos vitáikat. Márpedig azok a hatáskörök, amelyeket a megállapodástervezet az [európai és közösségi szabadalmi bíróságnak] megadni szándékozik, csupán a magánszemélyek közötti jogvitákra vonatkozna a szabadalmak területén”¹⁰⁷.

148. Ami a magánszemélyek és a tagállamok közötti vitákat illeti, a Bizottság rámutat, hogy az 1991. december 14-i 1/91 véleményben (EGT-megállapodás – I) (EU:C:1991:490) szereplő igazságszolgáltatási rendszer magában foglalja a magánszemélyek által az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) Felügyeleti Hatóságával szemben versenyjogi ügyekben benyújtott jogorvoslati kérelmeket.¹⁰⁸

149. Mindazonáltal ezek a kérelmek nem egy tagállam ellen irányultak volna, és mindenesetre a bírósági véleményben sem utal semmi arra, amely alapján azt lehet hinni, hogy a Bíróság az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodás tervezetének e különös vonatkozását problémásnak találta volna.

150. Hangsúlyozni kell továbbá, hogy az e véleményben vizsgált megállapodásnak az Uniónak is részesévé kellett válnia, valamint hogy következképpen e megállapodásnak is az uniós jog részévé kellett válnia, amely helyzet az említett BIT esetében nyilvánvalóan nem áll fenn. Egyébként, amint az a vélemény 13–29. pontjaiból egyértelműen kitűnik, a Bíróságot azon rendszerkockázat fennállása aggasztotta, amelyet a megállapodás-tervezet 6. cikke jelentett a jog EGT-n belüli értelmezésének és alkalmazásának egységességre,¹⁰⁹ nem pedig az, hogy az EFTA Felügyeleti Hatósággal szemben magánszemélyek által versenyjogi ügyekben előterjesztett jogorvoslati kérelmek az Unió igazságszolgáltatási szervezetrendszerén kívüli bíróság hatáskörébe tartoztak volna.

¹⁰⁵ Lásd: 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345, 128. pont).

¹⁰⁶ Lásd: 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 202. és 205. pont).

¹⁰⁷ 2011. március 8-i 1/09 vélemény (a szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123). Kiemelés tőlem.

¹⁰⁸ Lásd e vélemény 6. pontját.

¹⁰⁹ A megállapodás tervezetének 6. cikke úgy rendelkezett, hogy végrehajtásuk és alkalmazásuk során a megállapodás rendelkezéseit az EGK-Szerződés, az ESZAK-Szerződés és a másodlagos közösségi jogi aktusok megfelelő rendelkezéseire vonatkozóan az Európai Bíróság által a megállapodás aláírásának időpontját megelőzően kialakított ítélkezési gyakorlatnak megfelelően kell értelmezni, ami természetesen a Bíróság és az EGT-Bíróság ítélkezési gyakorlata közötti eltérések veszélyével járt. Lásd: 1991. december 14-i 1/91 vélemény (EGT-megállapodás – I) (EU:C:1991:490, 6. és 25–29. pont).

151. A 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454) e tekintetben kiemelkedő jelentőséggel bír, mivel jöllehet az EUSZ 6. cikkének (2) bekezdése előírja az Uniónak az 1950. november 4-én Rómában aláírt, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez (a továbbiakban: EJEE) való csatlakozását, ez utóbbi összeegyeztethetetlen lenne az EUMSZ 344. cikkel, ha az Emberi Jogok Európai Bírósága elé vitt legtipikusabb, a magánszemélyek és tagállamok közötti viták e rendelkezés hatálya alá tartoznának.

152. Éppen ez az oka annak, hogy a Bíróság e vélemény 201–214. pontjaiban a Bíróság az EUMSZ 344. cikk szempontjából csupán a tagállamok közötti, illetve a tagállamok és az Unió közötti vitákat vizsgálta,¹¹⁰ holott tisztában volt azzal, hogy az Uniót az EJEE-hez való csatlakozása folytán kötni fogja az EJEE 34. cikkének első mondata, amelynek értelmében az Emberi Jogok Európai Bírósága „kérelmeket vehet át bármely természetes személytől, nem kormányzati szervezettől vagy személyek csoportjaitól, akik vagy amelyek azt állítják, hogy az [e]gyezményben vagy az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvekben biztosított jogok valamely [szerződő fél] részéről történt megsértésének áldozatai”¹¹¹.

153. Ezen okok miatt úgy gondolom, hogy egy olyan, beruházó és tagállam közötti vita, amelyet az említett BIT 8. cikke szabályoz, nem tartozik az EUMSZ 344. cikknek hatálya alá.

154. E megállapítást nem érintheti a Bizottság azon érve, amely szerint a beruházók és tagállamok között viták valójában tagállamok közötti viták, mivel azzal, hogy egy tagállammal szemben a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikkéhez hasonló rendelkezés alapján választottbírói eljárást indít, a beruházó nem saját jogát gyakorolja, hanem egy olyan jogot, amelyet ez a BIT a származási állama számára biztosít.

155. A Bizottság e tekintetben két, írásbeli észrevételeinek 81. pontjában idézett választottbírói ítéletre támaszkodik.¹¹² Mindazonáltal feltevésének ellentmond ugyanez a választottbírói ítélezési gyakorlat,¹¹³ és mindenképpen távol áll attól, hogy általános jóváhagyást nyerjen.¹¹⁴

¹¹⁰ Lásd különösen a 204., 205., 207. és 212. pontot.

¹¹¹ Lásd: 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 17. és 18. pont).

¹¹² Lásd: Loewen Group & Raymond L. Loewen kontra Amerikai Egyesült Államok (ICSID ARB(AF)/98/3. sz. ügy) 2003. június 26-i ítélet, 233. pont; Archer Daniels Midland Company és Tate & Lyle Ingredients Americas Inc. kontra Mexikói Egyesült Államok (ICSID ARB(AF)/04/05. sz. ügy) 2007. november 21-i ítélet, 178. pont.

¹¹³ Lásd: Loewen Group & Raymond L. Loewen kontra Amerikai Egyesült Államok (ICSID ARB(AF)/98/3. sz. ügy) 2003. június 26-i ítélet, 223. pont, amelyben a választottbírói eljárást elfogadta, hogy az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Megállapodás (NAFTA) 11. fejezete a nemzetközi jog fokozatos fejlesztését valósítja meg azáltal, hogy a beruházó *saját jogainak* érvényesítésére és a nemzetközi választottbírói eljárást *saját kérelmének* benyújtására ad lehetőséget („Chapter Eleven of NAFTA represents a progressive development in international law whereby the individual investor may make a claim on its own behalf and submit the claim to international arbitration”).

¹¹⁴ Lásd: Douglas, Z., *The International Law of Investment Claims*, Cambridge University Press, 2009, 17–38. o.

156. A nemzetközi jogban ugyanis nem vitatott, hogy egy nemzetközi egyezmény rendelkezései bizonyos feltételek mellett magánszemélyeknek is biztosíthatnak jogokat.¹¹⁵ Ebben az értelemben több választottbírószág,¹¹⁶ valamint állami bíróság¹¹⁷ úgy ítélte meg, hogy a BIT-ek közvetlenül a beruházóknak biztosítanak jogokat.¹¹⁸

157. Egyértelműen ez a helyzet az említett BIT 3. cikkének esetében, amelynek megsértését az alapügyben hozott választottbírószági ítéletben a választottbírószág megállapította, mivel az kifejezetten kimondja, hogy a szerződő felek beruházóinak joguk van az igazságos és méltányos bánásmódhoz, valamint a legnagyobb kedvezményes elbánáshoz.

158. Emellett, az említett BIT 8. cikkének (6) bekezdésében¹¹⁹ szabályozott vitákra alkalmazandó jog különbözik a két részes állam közötti vitákra a BIT 10. cikke (7) bekezdésének megfelelően alkalmazandó jogtól.¹²⁰

159. A fentiekből arra következtettek, hogy a beruházó és tagállam közötti olyan vita, mint amelyet az említett BIT 8. cikke is szabályoz, nem tartozik az EUMSZ 344. cikk hatálya alá, ily módon eltekinthetünk annak a kérdésnek a vizsgálatától, hogy az ilyen vita „[az EU- és az EUM-Szerződés] értelmezésére vagy alkalmazására vonatkoz[ik-e].” Arra az esetre, ha a Bíróság nem értene egyet az első ponttal kapcsolatos álláspontommal, ezt a kérdést is megvizsgálom.

2. A szóban forgó vita „a Szerződések értelmezésére vagy alkalmazására vonatkozik”-e?

160. A kérdést előterjesztő bíróság a 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345) 140., 149. és 151–153. pontjára hivatkozva úgy véli, hogy az EUMSZ 344. cikk megsértése csak akkor állapítható meg, ha a szóban forgó választottbírószági ítélet tárgya maguknak az uniós jogi rendelkezéseknek az értelmezése és alkalmazása, amely helyzet az alapügyben szóban forgó választottbírószági ítélet esetében nem áll fenn.

115 Az EUM-Szerződésen és az EJEE-n kívül a konzuli kapcsolatokról szóló 1963. április 24-i Bécsi Egyezményre hivatkozom. Lásd ebben az értelemben: 2001. június 27-i *Affaire LaGrand* ítélet (Németország kontra Amerikai Egyesült Államok), ICJ, Határozatok Tára 2001., 466. o., 78. pont.

116 Lásd ebben az értelemben: *American Manufacturing & Trading Inc. kontra Zaire-i Köztársaság* (ICSID ARB/93/1. sz. ügy) 1997. február 21-i ítélet, 6.06. pont; *CMS Gas Transmission Company kontra Argentín Köztársaság* (ICSID ARB/01/8. sz. ügy) a bíróság 2003. július 17-i határozata a hatásköri kifogásokról, 45. pont; *Corn Products International, Inc. kontra Mexikói Egyesült Államok* (ICSID ARB(AF)04/01. sz. ügy) 2008. január 15-i ítélet, 174–176. pont; *Cargill Inc. kontra Mexikói Egyesült Államok* (ICSID ARB(AF)05/2. sz. ügy) 2009. szeptember 18-i ítélet, 424–426. pont; *European American Investment Bank AG kontra Szlovák Köztársaság* (UNCITRAL) (PCA 2010-17. sz. ügy) 2012. október 22-i ítélet a hatásköréről, 445. pont. Lásd még ebben az értelemben: *Burdeau, G.*, „Nouvelles perspectives pour l'arbitrage dans le contentieux économique intéressant l'Etat”, 1995, *Revue de l'arbitrage*, 3–12. o.; *Paulsson, J.*, „Arbitration Without Privity”, 1995, 10. kötet, *ICSID Review- Foreign Investment Law Journal*, 232–256. o.; *Wälde, T.*, „Investment Arbitration under the Energy Charter Treaty”, 1996, *Arbitration International*, 429. o. és 435–437. o.; *Douglas, Z.*, *The International Law of Investment Claims*, Cambridge University Press, 2009, 32–38. o.

117 Lásd: *Occidental Exploration & Production Company kontra Republic of Ecuador* [2005] EWCA Civ 1116, [2006] QB 432, 22. pont, ahol a Court of Appeal (England & Wales) [fellebbviteli bíróság (Anglia és Wales) Egyesült Királyság] a *Loewen Group & Raymond L. Loewen kontra Amerikai Egyesült Államok* (ICSID ARB(AF)/98/3. sz. ügy) választottbírószági eljárásban hozott 2003. június 26-i ítélet 233. pontját „vitatottnak” minősíti, és hozzáteszi, hogy nem ért egyet ezen ítélet azon értelmezésével, amely szerint a BIT nem a beruházók, hanem származási országuk számára biztosít jogokat.

118 Nem vitatott, hogy a BIT-ek rendszeresen tartalmaznak választottbírószági kikötést a szerződő államok közötti vitákra (Lásd a jelen ügyben az említett *Hollandia/Csehszlovákia* BIT 10. cikkét). Mindazonáltal, tudomásom szerint ilyen, államok közötti választottbírószági eljárásra az első BIT 1959-es aláírása óta sem került sor. Ez bizonyosan így van a tagállamok közötti BIT-ek esetében is.

119 E rendelkezés szerint, „[a] választottbírószág érdemben dönt, figyelembe véve különösen, de nem kizárólagosan: az érintett szerződő fél hatályos jogszabályait; a jelen megállapodás, valamint a szerződő felek között irányadó minden egyéb megállapodás rendelkezéseit; a beruházásokra vonatkozó releváns megállapodások rendelkezéseit és a nemzetközi jog általános elveit.”

120 „A bíróság a jelen megállapodás, valamint a két szerződő fél között fennálló egyéb releváns megállapodások, a nemzetközi jog általános elvei és olyan általános jogszabályok alapján hozza meg döntését, amelyeket alkalmazandónak vél. Fenti rendelkezések nem érintik a bíróság azon jogát, hogy a felek egyetértése esetén *ex aequo et bono* hozza meg döntését.” (*The tribunal shall decide on the basis of the present Agreement and other relevant Agreements between the two Contracting Parties, the general principles of international law, as well as such general rules of law as the tribunal deems applicable. The foregoing provisions shall not prejudice the power of the tribunal to decide the dispute ex aequo et bono if the Parties so agree.*)

161. A Szlovák Köztársaság több tagállammal és a Bizottsággal egyetértésben vitatja a kérdést előterjesztő bíróság ezen értékelését. Úgy vélik, hogy az EUMSZ 344. cikk alkalmazandó az Achmea és a Szlovák Köztársaság között fennálló jogvitához hasonló jogvitára, mivel az pontosan az EU- és az EUM-Szerződés értelmezésére és alkalmazására vonatkozik, még a 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345) alapján is.

162. Én nem ezen a véleményen vagyok.

163. Nem vitatott, hogy a Bíróság a 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítéletében (C-459/03, EU:C:2006:345), valamint a 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454) megállapította, hogy a viták még akkor is az EU- és az EUM-Szerződés értelmezésére és alkalmazására vonatkoznak, ha azok nemzetközi megállapodások (nevezetesen az Egyesült Nemzetek 1982. december 10-én Montego Bayben megkötött tengerjogi egyezménye és az EJEE) hatálya alá tartoznak.

164. Mindazonáltal ez a helyzet nem amiatt állt fenn, mert az Unió a szóban forgó megállapodás részes fele volt (az Egyesült Nemzetek tengerjogi egyezménye), és ily módon az az uniós jog részét képezte, vagy amiatt, mert a szóban forgó megállapodáshoz (EJEE) való csatlakozást tűzte ki, amely így az uniós jog részévé kellett, hogy váljon.

165. Ugyanis, amint azt a Bíróság a 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítéletének (C-459/03, EU:C:2006:345) 126. és 127. pontjában kimondta:

„Megállapítást nyert, hogy az [Egyesült Nemzetek tengerjogi egyezményének] a MOX üzemmel kapcsolatos vitában szerepet játszó rendelkezései [az Unió] hatáskörébe tartoznak, amelyet [az Unió] az egyezményhez való csatlakozással gyakorolt, így az említett rendelkezések a közösségi jogrend szerves részét képezik.

Következésképpen a jelen esetben az [EUMSZ 344.] cikk szerinti, az [EUM]-Szerződés értelmezésével vagy alkalmazásával kapcsolatos vitáról van szó.”

166. Hasonlóképpen, a 2014. december 18-i 2/13 véleményében (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454) a Bíróság kimondta, hogy „az EJEE az uniós jog szerves részévé válna. Következésképpen, amennyiben az uniós jog érintett, a Bíróság kizárólagos hatáskörrel rendelkezik minden a tagállamok közötti, illetve a tagállamok és az Unió közötti, ezen egyezmény tiszteletben tartásának tárgyában indult jogvita elbírálására”. Ennek alapján a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az Unió EJEE-hez való csatlakozása alkalmas arra, hogy megsértse az EUMSZ 344. cikket.¹²¹

167. Mindazonáltal a 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345) alapjául szolgáló ügyben, valamint a 2014. december 18-i 2/13 véleményben (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454) szóban forgó nemzetközi megállapodásokkal ellentétben az Unió nem részes fele az említett BIT-nek, amely tehát nem képezi az uniós jog részét, amely a Bíróság által e két határozatban megfogalmazott követelmény.

168. Következésképpen, a Bíróságnak az EUMSZ 344. cikk által biztosított kizárólagos hatásköre nem vitatott.

169. Ezt a megállapítást nem érinti a Bizottság azon érve, amely szerint az uniós jog alkalmazandó a beruházók és az említett BIT részes államai közötti vitákra, és amely szerint a jelen ügyben az Achmea az uniós jog megsértésére hivatkozott a választottbírósági eljárásban.

¹²¹ Lásd a vélemény 205–214. pontját.

170. E tekintetben, a szóban forgó választottbíróóság a jelen ügyben úgy ítélte meg, hogy „az uniós jog figyelembevételében vagy alkalmazásában távolról sem volt akadályozva, az uniós jogot annyiban kellett alkalmaznia, amennyiben az a BIT 8. cikke vagy a német jog értelmében, avagy bármely más módon az alkalmazandó jog részét képezte”¹²². Hozzáfűzte, hogy a Bíróság rendelkezik „az uniós jog végleges és hiteles értelmezésének monopóliumával”¹²³.

171. Hozzáteszem, az is előfordulhat, hogy az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóságnak az említett BIT 3. cikkének (5) bekezdése alapján az uniós jogot kell alkalmaznia, amely rendelkezés többek között előírja, hogy amennyiben a felek között a jövőben létrejövő valamely egyezmény¹²⁴ olyan általános vagy különös szabályokat tartalmaz, amelyek a másik szerződő fél beruházóinak beruházásai számára az említett BIT-ben előírthoz képest kedvezőbb bánásmódot biztosítanak, e szabályok, amennyiben kedvezőbbek, az utóbbi megállapodáshoz képest elsőbbséget élveznek.¹²⁵

172. Ezenkívül az EU- és az EUM-Szerződés mindenesetre azon jogszabályok közé tartozik, amelyeket a választottbíróóságoknak még az említett BIT 8. cikkének (6) bekezdéséhez hasonló rendelkezés hiányában is figyelembe kell venniük, mivel e kötelezettség a Bécsi Egyezmény 31. cikke (3) bekezdésének a) és c) pontjából következik¹²⁶.

173. Mindazonáltal az a tény, hogy az uniós jog a BIT 8. cikke (6) bekezdésének megfelelően a beruházók és államok közötti vitákra alkalmazandó jog részét képezi, nem jelenti azt, hogy e viták az EU- és az EUM-Szerződés értelmezésére és alkalmazására vonatkoznak, méghozzá két okból: először is a választottbíróóság hatásköre az említett BIT megsértésére vonatkozó döntéshozatalra korlátozódik, másodsor pedig, az említett BIT és az általa bevezetett jogi normák nem azonosak az EU- és az EUM-Szerződés jogi normáival.

a) A választottbíróóság hatásköre a BIT megsértésére vonatkozó döntéshozatalra korlátozódik

174. Amint azt a szóban forgó választottbíróóság a jelen ügyben megállapította: „hatásköre a BIT állítólagos megsértésére vonatkozó döntéshozatalra korlátozódik. A bíróságnak nincs hatásköre az uniós jog állítólagos megsértésének tárgyában döntést hozni”¹²⁷.

122 Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 281. pont („*Far from being precluded from considering and applying EU law the Tribunal is bound to apply it to the extent that it is part of the applicable law[s], whether under BIT Article 8, German law or otherwise*”). Lásd még ebben az értelemben: Isolux Infrastructure Netherlands BV kontra Spanyol Királyság (CCS V 2013/153. sz. ügy) 2016. július 12-i ítélet, 654. pont.

123 Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008 13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 282. pont („*What the ECJ has is a monopoly on the final and authoritative interpretation of EU law*”).

124 Mint például az EU- és az EUM-Szerződés.

125 Lásd ebben az értelemben egy hasonló rendelkezéssel (Energia Charta Egyezmény 16. cikkének (2) bekezdése) kapcsolatban: Eiser Infrastructure Limited és Energia Solar Luxembourg Sàrl kontra Spanyol Királyság (ICSID ARB/13/36. sz. ügy) 2017. május 4-i ítélet, 202. pont.

126 E rendelkezés szerint a szerződések értelmezése céljából figyelembe kell venni a részes felek között a szerződés értelmezésére vagy rendelkezéseinek alkalmazására vonatkozóan létrejött bármely utólagos megállapodást (a jelen ügyben az EU- és az EUM-Szerződés), valamint a nemzetközi jognak a részes felek viszonyában alkalmazható bármely idevonatkozó szabályát (a jelen ügyben az uniós jogot).

127 Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008 13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 290. pont („*the Tribunal notes that its jurisdiction is confined to ruling upon alleged breaches of the BIT. The Tribunal does not have jurisdiction to rule on alleged breaches of EU law as such*”). Lásd még ebben az értelemben: Isolux Infrastructure Netherlands BV kontra Spanyol Királyság (CCS V 2013/153. sz. ügy) 2016. július 12-i ítélet, 651. pont.

175. A bíróságnak ugyanis nem feladata annak megállapítása, hogy a beruházó által vitatott magatartásával a tagállam megsértette-e az EU- és az EUM-Szerződésből vagy általánosabban az uniós jogból eredő kötelezettségeit. Ellenkezőleg, a feladata annak megállapítása, hogy a beruházást befogadó állam megsértette-e az említett BIT-et, az uniós jog pedig az egyik olyan releváns tényező, amelyet az adott állam említett BIT tekintetében tanúsított magatartásának értékelése során figyelembe kell vennie.¹²⁸

176. Ebben az értelemben „az uniós jog a BIT 8. cikke (6) bekezdésének megfelelően alkalmazandó jog és a német jog – amely a *lex loci arbitri* – részeként hatással lehet a BIT-ből a jelen ügyben eredő jogok és kötelezettségek terjedelmére”¹²⁹.

177. Ennélfogva az uniós jog semmilyen hatással nem volt az Achmea és a Szlovák Köztársaság közötti vita érdemére. Az alapügyben hozott két választottbírósi ítéletből ugyanis nem tűnik ki, hogy az Achmea a választottbírósi eljárás előtt értelmezés és alkalmazás végett uniós jogi aktusokra hivatkozott volna, az említett jogi aktusok rendelkezéseinek a Szlovák Köztársaság általi megsértésének megállapítására irányuló eljárás keretében.¹³⁰ Ellenkezőleg, az Achmea azt állította, hogy a Szlovák Köztársaság által az egészségbiztosítási ágazatra vonatkozóan hozott jogalkotási intézkedések,¹³¹ amelyeknek sem a forrását, sem a jogalapját nem az uniós jog képezi, megsértették az említett BIT 3., 4. és 5. cikkét.

178. Emellett, amint azt a választottbírósi eljárás megállapította, sem az Achmea, sem a Szlovák Köztársaság nem támaszkodott olyan uniós jogi rendelkezésekre, amelyek befolyásolhatták volna a bíróságnak az ügy érdemére vonatkozó érvelését vagy döntését. Ítélete tehát semmilyen hatással nincs uniós jogi kérdésekre.¹³²

b) Az említett BIT hatálya és az általa bevezetett jogi normák nem azonosak az EU- és az EUM-Szerződés hatályával és normáival

179. A Bizottság álláspontja, amint azt írásbeli észrevételeiben¹³³ és a tárgyalás során is kifejtette, azon az előfeltevésen alapul, hogy az uniós jog a beruházók számára az alapvető szabadságok és az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) útján teljes körű védelmet nyújt a beruházások terén.

128 Lásd többek között: *Emilio Agustín Maffezini kontra Spanyol Királyság* (ICSID ARB/97/7. sz. ügy) 2000. november 13-i ítélet, 65–71. pont, amelyben egy beruházó arra hivatkozott, hogy a Spanyol Királyság megsértette azon kötelezettségét, hogy beruházását igazságos és méltányos bánásmódban részesítse. Álláspontja szerint környezeti hatástanulmány formájában többletköltségei merültek fel beruházásával kapcsolatban. A választottbírósi eljárás emlékeztetett arra, hogy az ilyen tanulmány elkészítésének kötelezettsége az uniós jogból származott, és a Spanyol Királyság nem tett mást, mint biztosította azt, hogy e kötelezettséget tiszteletben tartásák. E tekintetben tehát elutasította keresetét.

129 *Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL)* (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 279. pont („EU law may have a bearing upon the scope of rights and obligations under the BIT in the present case, by virtue of its role as part of the applicable law under BIT Article 8(6) and German law as the *lex loci arbitri*”). Mindenesetre nem látom, hogy miért kellene megtiltani a választottbírósi eljárásoknak az uniós jog figyelembevételét, mivel az ilyen tilalom megfosztaná őket azon lehetőségtől, hogy adott esetben a BIT-et az uniós joggal összhangban értelmezzék az azzal való összeütközés elkerülése érdekében.

130 Épp ellenkezőleg, amint az a 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345) 151. pontjából kitűnik, „Írország értelmezés és alkalmazás végett közösségi jogi eszközöket terjesztett a választottbírósi eljárás elé, az említett jogi eszközök rendelkezéseinek az Egyesült Királyság általi megsértésének megállapítására irányuló eljárás keretében”.

131 Lásd a jelen indítvány 24. pontját.

132 Lásd: *Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL)* (PCA 2008-13. sz. ügy) 2012. december 7-i végleges ítélet, 275. és 276. pont.

133 Lásd írásbeli észrevételeinek 13., 18., 57., 101. és 130. pontját.

180. Nem világos számomra, hogy a Bizottság mit ért a „teljes körű védelem” fordulat alatt, de az említett BIT-nek az EU- és az EUM-Szerződéssel való összehasonlítása azt mutatja, hogy az utóbbiak által a beruházások számára biztosított védelem még igen távol áll attól, hogy teljes legyen. Véleményem szerint az Unión belüli BIT-ek, és különösen az alapügy tárgyát képező BIT olyan jogokat és kötelezettségeket állapítanak meg, amelyek nem ismétlik meg, és nem is ellentétesek a határokon átnyúló beruházások védelmének uniós jog által nyújtott garanciáival.¹³⁴

181. Az alapügy tárgyát képező BIT-et három szempontból lehet elemezni. Először is a hatálya szélesebb, mint az EU- és az EUM-Szerződés hatálya (1). Másodszor, bizonyos, az említett BIT általa bevezetett jogi normáknak nincs megfelelője az uniós jogban (2). Harmadszor, ugyan bizonyos normái részben átfedésben vannak az uniós joggal, azok nem járnak az EU- és az EUM-Szerződéssel összeegyeztethetetlen következménnyel (3).

182. Mielőtt elvégezném ezt az elemzést, azonosítom a BIT-ben szereplő fő jogi normákat:

- a beruházás jogszerűségének elve¹³⁵ (2. cikk);
- az igazságos és méltányos bánásmód (a 3. cikk (1) bekezdése);
- a teljes körű védelem és biztonság (a 3. cikk (2) bekezdése);
- a legnagyobb kedvezmény záradék (NPF) (a 3. cikk (2) és (3) bekezdése);
- a szerződéses kötelezettségek tiszteletben tartására vonatkozó záradék, ún. *umbrella clause*¹³⁶ (a 3. cikk (4) bekezdése);
- a kifizetések szabad átutalása (4. cikk);
 - a jogellenes kisajátítás tilalma (5. cikk);
 - a kártalanítás háború, fegyveres konfliktus, vészhelyzet vagy más rendkívüli körülmény esetén (6. cikk);
 - a beruházó jogainak a biztosítóra való átruházása a nem kereskedelmi kockázatokra szóló biztosítás esetében (7. cikk);
- az ISDS-mechanizmus (8. cikk);

¹³⁴ Lásd még ebben az értelemben: Eastern Sugar BV kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (CCS 088/2004. sz. ügy) 2007. március 27-i részítélet, 159–172. pont; Binder kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) 2007. június 6-i ítélet a hatásköréről, 63. pont; Jan Oostergetel & Theodora Laurentius kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) 2010. április 30-i határozat a hatásköréről, 74–79. pont; Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 245–267. pont; European American Investment Bank AG kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2010-17. sz. ügy) 2012. október 22-i ítélet a hatásköréről, 178–185. pont; WNC Factoring Ltd kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2014–34. sz. ügy) 2017. február 22-i ítélet, 298–308. pont; Anglia Auto Accessories Limited kontra Cseh Köztársaság (CCS V 2014/181. sz. ügy) 2017. március 10-i végleges ítélet, 115. és 116. pont; I.P. Busta és J.P. Busta kontra Cseh Köztársaság (CCS V 2015/014. sz. ügy) 2017. március 10-i végleges ítélet, 115. és 116. pont.

¹³⁵ Ezen elv szerint egy beruházó csak azon beruházása tekintetében részesülhet a BIT által nyújtott védelemből, amely létesítésének idején tiszteletben tartotta a befogadó állam jogát. Lásd többek között: Salini Costruttori SpA és Italstrade SpA kontra Marokkói Királyság (ICSID ARB/00/4. sz. ügy) 2001. július 31-i ítélet a hatásköréről, 46. pont; Tokios Tokelés kontra Ukrajna (ICSID ARB/02/18. sz. ügy) 2004. június 29-i ítélet a hatásköréről, 84. pont.

¹³⁶ Egy állam és külföldi beruházó között kötött szerződés megsértése önmagában nem minősül a nemzetközi jog megsértésének. A szerződéses kötelezettségek tiszteletben tartására vonatkozó záradéknak tehát, amelyet a beruházásokat befogadó állam a BIT-ben részes másik állam beruházóival szemben vállalt, az a hatása, hogy a BIT-be emeli e kötelezettségek tiszteletben tartásának követelményét. Következésképpen, amennyiben a beruházók úgy vélik, hogy e kötelezettségeket megsértették, élhetnek a BIT által nyújtott védelmi eszközökkel, közöttük többek között a nemzetközi választottbírószághoz való fordulás lehetőségével, amely a szerződéses kötelezettségek tiszteletben tartására vonatkozó záradék hiányában lehetetlen lenne, amennyiben azt a nemzetközi jog sem írja elő.

- az államok közötti vitarendezési mechanizmus (10. cikk), valamint
- a késleltetett megszüntetésre vonatkozó, ún. *sunset* záradék¹³⁷ (a 13. cikk (3) bekezdése).

1) Az említett BIT hatálya szélesebb az EU- és az EUM-Szerződés hatályánál

183. A BIT-ek kifejezett korlátozás hiányában kiterjednek minden olyan állami aktusra vagy mulasztásra, amely hatással van a külföldi beruházókra és beruházásokra. Ebben az értelemben olyan helyzetekre is alkalmazandók, amelyek nem tartoznak az EU- és az EUM-Szerződés hatálya alá.

184. A legjobb példát erre a mechanizmus azon példái jelentik, amelyek az eurózóna, a büntetőjog és a közvetlen adózás stabilitását szabályozzák.

185. Ezáltal azokra az Unión belüli BIT-ek alapján indított választottbíróági eljárásokra utalok, amelyekre a tárgyalás során a Görög Köztársaság és a Ciprusi Köztársaság hivatkozott azon intézkedéseikkel kapcsolatban, amelyeket vagy az európai stabilitási mechanizmust (ESM) létrehozó szerződés vagy az azt megelőző rendszer [európai pénzügyi stabilitási eszköz (EFSF)] keretében tárgyalta egyetértési megállapodásban vagy más intézkedésekben megállapított, részükre nyújtandó pénzügyi segítség feltételeinek megfelelően hoztak. Ezen intézkedések vagy az ESM hatálya alá, vagy a tagállamok hatáskörbe, de nem az EU- és az EUM-Szerződés hatálya alá tartoznak,¹³⁸ amelyek keretében magánszemélyek ezeket az intézkedéseket nem vitathatják amiatt, hogy azok az uniós joggal összeegyeztethetetlenek.

186. Ebben az értelemben a görög kormány által hozott, angolul „Private Sector Involvement” (a továbbiakban: PSI) néven ismert intézkedések, amelyekkel ez a kormány lényegében egyoldalúan és visszaható hatállyal csökkentette az általa kibocsátott kötvények értékét bizonyos tulajdonosai akarata ellenére, választottbíróági eljáráshoz vezettek egyrészt egy szlovák beruházó és egy ciprusi beruházó, másrészt pedig a Görög Köztársaság között.¹³⁹ E beruházók szerint, a kötvények értékének PSI-ben előírt csökkentésében való „kényszerített” részvételük, valamint a Görögország/Csehszlovákia és a Görögország/Ciprus BIT-ekbe ütköző közvetett kisajátításnak, valamint igazságtalan és méltánytalan bánásmódnak minősült.

187. A PSI a görög kormány és a „trojka” (Bizottság, EKB és a Nemzetközi Valutaalap [IMF]) közötti tárgyalások nyomán jött létre, amelyet ezt követően az Eurogroup (eurócsoport) hagyott jóvá.¹⁴⁰ Amint azt a Bíróság megállapította, a Bizottság és az EKB trojkában való részvétele az EU- és az EUM-Szerződés keretén kívül történt, valamint az Eurogroup nem uniós szerv.¹⁴¹ A BIT-ekre nem vonatkozik hasonló korlátozás. Azok az állam valamennyi cselekményére kiterjednek.

137 E záradék szerint a BIT időbeli hatálya alatt létrehozott beruházások a záradékban meghatározott kiegészítő időszak alatt továbbra is élvezik a megállapodásban biztosított anyagi jogi védelmet, még akkor is, ha már nincs hatályban. Ez az időszak a BIT megszűnésének időpontjában veszi kezdetét.

138 A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint, még ha a tagállamok által az ESM-Szerződés keretében kért pénzügyi segítségnyújtás feltételeit szabályozó, számukra előírt különleges intézkedések esetében biztosítani is kell az uniós jog tiszteletben tartását, ezen intézkedésekre az uniós jog hatálya nem terjed ki. Lásd ebben az értelemben: 2012. november 27-i Pringle ítélet (C-370/12, EU:C:2012:756, 151., 164., 179. és 180. pont); 2016. szeptember 20-i Mallis és társai kontra Bizottság és EKB ítélet (C-105/15 P–C-109/15 P, EU:C:2016:702, különösen 59. és 61. pont). Az Európai Stabilitási Mechanizmus (ESM) nevében a Bizottság és az Európai Központi Bank (EKB) által aláírt egyetértési megállapodás ugyanis egy ESM-aktus, ily módon jogszerűségét uniós bíróság nem vizsgálhatja. Annak megállapítása, hogy ezek az intézkedések nem tartoznak az uniós jog hatálya alá ugyanakkor nem akadályozza meg, hogy az Unióval szembeni kártérítési eljárást lehessen indítani, amennyiben a Bizottság és az EKB ezen egyetértési megállapodás aláírásával súlyosan megsértették az uniós jogot és ezáltal kárt okoztak. Lásd ebben az értelemben: 2016. szeptember 20-i Ledra Advertising és társai kontra Bizottság és EKB ítélet (C-8/15 P–C-10/15 P, EU:C:2016:701, 52–55. pont).

139 Lásd: Poštová banka, a.s. és Istrokapital SE kontra Görög Köztársaság (ICSID ARB/13/8. sz. ügy) 2015. április 9-i ítélet, 60–76. pont.

140 Lásd az Eurogroup 2012. február 21-i sajtóközleményét.

141 Lásd: 2016. szeptember 20-i Ledra Advertising és társai kontra Bizottság és EKB ítélet (C-8/15 P–C-10/15 P, EU:C:2016:701, 52. pont); 2016. szeptember 20-i Mallis és társai kontra Bizottság és EKB ítélet (C-105/15 P–C-109/15 P, EU:C:2016:702, 52–61. pont).

188. Ugyanez vonatkozik a Ciprusi Köztársaság által a bankválság idején bevezetett tőkekorlátozó intézkedésekre, amelyek a Theodoros Adamakopoulos és társai kontra Ciprusi Köztársaság (ICSID ARB/15/49. sz. ügy) választottbírósi eljárás tárgyát képezik. A tárgyalás során a ciprusi kormány elismerte, hogy ő fogadta el ezeket az intézkedéseket az EUMSZ 65. cikk (1) bekezdése alapján, amely a tagállamok számára lehetővé, tehát nem kötelezővé teszi azt, hogy a tőke szabad mozgását korlátozó intézkedéseket vezessenek be.

189. Amint arra az EKB elnöke rámutatott, még ha ezen intézkedések meghozatalát a tőke szabad mozgásának az EUMSZ 65. cikk (1) bekezdése szerinti korlátozásaként tolerálni is lehet, mindez nem változtat azon, hogy „olyan *egyoldalú és szuverén* nemzeti intézkedésekről van szó, amelyeket a ciprusi parlament, a ciprusi kormány és/vagy a ciprusi központi bank hozott meg”¹⁴². Még ha a tagállamoknak oly módon kell is gyakorolniuk a hatásköreiket, amely nem sérti az uniós jogot, a BIT hasznos védelmet nyújthat a beruházók számára olyan esetekben, amikor a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartozó intézkedések sérelmet okoznak számukra, anélkül azonban, hogy az uniós jogot sértenék.

190. Hasonlóképpen, az ESM keretében meghozott és az Eurogroup által jóváhagyott, a ciprusi bankszektor stabilizációjára vonatkozó intézkedések magukban foglalták a Laïki bank feldarabolását, egy rossz és egy jó bankra való felosztását, valamint az utóbbinak a Trapeza Kyrou bankba történő beolvasztását.¹⁴³ A Laïkire a ciprusi kormány által elfogadott intézkedések is vonatkoztak, amelyek a részvényese, a Marfin Investment Group szerint azt eredményezték, hogy a Ciprusi Köztársaságnak a Laïki tőkéjében fennálló részesedése a Marfin Investment Group rovására nőtt. A Laïki Marfin Investment Group által kinevezett igazgatóival szemben büntetőeljárások indultak, valamint a Marfin Investment Group és igazgatói vagyontárgyait ideiglenesen lefoglalták. A Marfin Investment Group úgy vélte, hogy ezen intézkedések a Laïki bankban lévő beruházása közvetett kisajátításának minősülnek, valamint a Görögország/Ciprus BIT-tel ellentétes önkényes és hátrányosan megkülönböztető bánásmódot valósítottak meg, ezért választottbírósi eljárást indított a Ciprusi Köztársasággal szemben.¹⁴⁴

191. Nyilvánvaló, hogy az e választottbírósi eljárás tárgyát képező vita sem büntetőjogi részében, sem a banki stabilizációt illető részében nem tartozik az EU- és az EUM-Szerződés hatálya alá. A tárgyalás során a ciprusi kormány azt kifogásolta, hogy a választottbírósi eljárás arra utasította, hogy bizonyos görög állampolgárokkal szemben „ne adjon ki, illetve ne hajtson végre bizonyos európai elfogatóparancsokat”, még akkor sem, ha ezt annak érdekében tette volna, hogy a választottbírósi tárgyalás során biztosítsa tanúként történő részvételüket.

192. Mindazonáltal, amint az a Ciprusi Köztársaság jogi szolgálata által kiadott sajtóközleményből kitűnik, az ilyen elfogatóparancsok kibocsátására vagy annak mellőzésére vonatkozó döntés a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartozik. Nem látom tehát, hogy a választottbírósi határozata hogyan akadályozhatta volna meg a Ciprusi Köztársaságot abban, hogy az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásról szóló, 2002. június 13-i 2002/584/IB tanácsi kerethatározatból¹⁴⁵ fakadó kötelezettségeinek eleget tegyen, amely kerethatározat lényegében egy tagállam (a jelen ügyben a Ciprusi Köztársaság) által kibocsátott elfogatóparancs többi tagállam általi végrehajtására, valamint a keresett személyek átadására vonatkozó eljárásokra vonatkozik. Ami az elfogatóparancsok végrehajtásának felfüggesztését illeti, ez a kerethatározat nem tartalmaz a parancsok

142 Lásd az EKB elnökének, Mario Draghinak Sven Giegold európai parlamenti képviselőhöz intézett 2015. július 13-i levelét, amely elérhető az EKB internetes oldalán: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/150714letter_giegold.en.pdf?1a6b3fcf462edc2c155fec04e0f9d475. Kiemelés tőlem.

143 Ezen intézkedések nem tartoznak az uniós jog hatálya alá. Lásd: 2016. szeptember 20-i Mallis és társai kontra Bizottság és EKB ítélet (C-105/15 P–C-109/15 P, EU:C:2016:702).

144 Lásd a folyamatban lévő Marfin Investment Group Holdings SA, Alexandros Bakatselos és társai kontra Ciprusi Köztársaság választottbírósi eljárást (ICSID ARB/13/27. sz. ügy). Lásd még: a Ciprusi Köztársaság jogi szolgálatának sajtóközleménye, amely elérhető Sajtó- és Információs Irodájának internetes oldalán (<http://www.pio.gov.cy/moi/pio/pio2013.nsf/All/4D30C42F4FB53EB7C225802E00436251?OpenDocument&L=G>).

145 HL 2002. L 190., 1. o. A kerethatározat meghatározza azokat a bűncselekményeket, amelyekre tekintettel európai elfogatóparancs adható ki, de nem vonatkozik azokra az egyéb büntetőjogi feltételekre, amelyeket hasonló eljárás során tiszteletben kell tartani, és amelyek az elfogatóparancsot kiadó tagállam kizárólagos hatáskörébe tartoznak.

kibocsátó országukban történő végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket. Ebben az értelemben, ez a kérdés szintén a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartozik. Mindenesetre úgy tűnik, hogy a szóban forgó választottbíróóság a ciprusi főügyész kérelmére visszavonta azt a határozatát, amellyel az érintett görög állampolgárokat a ciprusi bíróságok előtti megjelenésre kötelezte, amely kötelezés képezte az érintett európai elfogatóparancsok tárgyát.¹⁴⁶

193. Ami a közvetlen adóztatás területét illeti, az említett BIT teljeskörűen alkalmazandó. Az EU- és az EUM-Szerződés esetében nem ez a helyzet, mivel a közvetlen adóztatás a tagállamok hatáskörébe tartozik, még akkor is, ha utóbbiak e jogukat az uniós jog tiszteletben tartása mellett kötelesek gyakorolni.¹⁴⁷ Az alapvető szabadságok által a közvetlen adóztatás terén nyújtott védelem¹⁴⁸ csak az objektíven összehasonlítható helyzetben lévő adózókkal szemben tanúsított megkülönböztető bánásmód, valamint az eltérő helyzetben lévő adózókkal szembeni azonos bánásmód tilalmát foglalja magában.¹⁴⁹

194. A tárgyaláson a Bizottság a 2014. február 5-i Hervis Sport- és Divatkereskedelmi Kft. ítéletre (C-385/12, EU:C:2014:47) hivatkozott, holott ez az ítélet a Bizottság feltevésével ellentétben azt bizonyítja, hogy az uniós jog nem nyújt „teljes körű” védelmet a beruházások terén.¹⁵⁰ Ezen ítélet 23. és 30. pontjából ugyanis világosan következik, hogy az uniós jog csak azon a területen biztosít védelmet a hátrányos megkülönböztetéssel szemben, amelyre ugyanezen ítélet vonatkozik, vagyis a közvetlen adóztatás terén.

195. Ezenkívül a Charta 51. cikkének (1) bekezdése értelmében a tagállamok kizárólag annyiban címzettjei a rendelkezéseinek, amennyiben az Unió jogát hajtják végre. Amint azt a Bíróság megállapította, amennyiben a szóban forgó közvetlen adóztatásra vonatkozó intézkedésekre nem terjed ki az EUM-Szerződés vagy az adózásra vonatkozó irányelvek hatálya, úgy azokra a Charta rendelkezései nem alkalmazhatók.¹⁵¹

146 Lásd a „Bouloutas és Foros megjelentek a bíróság előtt” című újságcikket a *Politis* újság internetes oldalán: <https://politis.com.cy/article/parousiastikan-sto-dikastirio-mpouloutas-ke-foros>.

147 Lásd: 1995. február 14-i Schumacker ítélet (C-279/93, EU:C:1995:31, 21. pont); 2006. december 12-i Test Claimants in Class IV of the ACT Group Litigation ítélet (C-374/04, EU:C:2006:773, 36. pont); 2012. május 10-i Santander Asset Management SGIIC és társai ítélet (C-338/11–C-347/11, EU:C:2012:286, 14. pont).

148 Néhány ritka kivételtől eltekintve, amelyek esetében az EUM-Szerződés (EUMSZ 110–EUMSZ 112. cikk) írja elő, illetve az Unió jogszabályt alkotott. Példaként a következő irányelvekre utalok: 2003/49; 2009/133/EK; az adózás területén történő közigazgatási együttműködésről és a 77/799/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2011. február 15-i 2011/16/EU tanácsi irányelv (HL 2011. L 64., 1. o.); 2011/96; a megtakarításokból származó kamatjövedelem adóztatásáról szóló 2003/48/EK irányelvet hatályon kívül helyező 2015. november 10-i (EU) 2015/2060 tanácsi irányelv. (HL 2015. L 301., 1. o.). Lásd még ebben az értelemben: Kokott főtanácsnok C-ügyre vonatkozó indítványa (C-122/15, EU:C:2016:65, 42–50. pont). Semmi nem akadályozná az uniós intézményeket és/vagy a tagállamokat abban, hogy az érintett területekre vonatkozó hatásköri megosztás alapján a beruházások védelmében az Unió egész területére kiterjedő, a BIT-eket felváltó egységes jogi keretrendszer hozzanak létre.

149 Lásd ebben az értelemben: 1995. november 14-i Svensson és Gustavsson ítélet (C-484/93, EU:C:1995:379, 12–19. pont); 2014. április 1-jei Felixstowe Dock and Railway Company és társai ítélet (C-80/12, EU:C:2014:200, 20., 21. és 25. pont); 2014. július 17-i Nordea Bank Danmark (C-48/13, EU:C:2014:2087, 19. és 24. pont); 2015. február 3-i Bizottság kontra Egyesült Királyság ítélet (C-172/13, EU:C:2015:50, 21. és 24. pont); 2016. november 24-i SECIL-ítélet (C-464/14, EU:C:2016:896, 54. pont).

150 A Bizottság – annak érdekében hivatkozva erre, a közvetlen adózásra vonatkozó ítéletre, hogy bizonyítsa, az uniós jogban a beruházásokat teljes körű védelem illeti meg – ellentmond önmagának, mivel egyszerre vallja azt a nézetet is, miszerint a 2005. július 5-i D. ítélet (C 376/03, EU:C:2005:424) – amely a közvetlen adózás területén az EUM-Szerződés által tiltott hátrányos megkülönböztetés fennállására is vonatkozik – nem releváns az említett BIT 8. cikkének az EUMSZ 18. cikkel való összeegyeztethetőségének megítélése szempontjából, mivel a közvetlen adózás a tagállamok hatáskörébe tartozik. Lásd a jelen indítvány 78. pontját.

151 Lásd: 2016. június 2-i C-ítélet (C-122/15, EU:C:2016:391, 28. és 29. pont); 2015. április 15-i Burzio végzés (C-497/14, EU:C:2015:251, 26–33. pont).

196. Ezzel szemben, a BIT-ek által a beruházók számára a közvetlen adóztatás terén biztosított védelem az uniós jog által nyújtott védelemnél szélesebb körű, mivel nem csak a diszkriminatív adóztatásra vonatkozik, hanem minden olyan adóztatásra, amely sértené az igazságos és méltányos bánásmód, a legnagyobb kedvezményes elbánás, továbbá a teljes körű védelem és biztonság garanciáit, valamint az adóztatásnak álcázott közvetett kisajátításra is.¹⁵²

197. Például, azt a kisebbségi részvényest, akinek egy másik tagállami székhelyű és közvetlen adóztatással kisajátított társaságban van részesedése,¹⁵³ nem védik az EUM-Szerződésben garantált alapvető szabadságok, mivel részesedése nem biztosít számára ellenőrzést a kisajátítási intézkedésekkel sújtott társaság felett, így rá a letelepedés szabadsága nem terjed ki. Ezenkívül, mivel az adóintézkedések egyetlen társaságra vonatkoznak, azok alkalmazása tisztán belföldi helyzetben történik, amelynek következtében az EUM-Szerződés tőke szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseit nem lehet alkalmazni. Tekintettel arra, hogy az uniós jog rendelkezései nem alkalmazandók, így a Charta és 17. cikke sem.

198. Ezzel szemben, mivel a kisebbségi részesedés az említett BIT értelmében közvetlen beruházás, a kisebbségi részvényes is teljes mértékben hivatkozhat a BIT jogellenes kisajátítást tiltó 5. cikkére.¹⁵⁴

2) Az említett BIT olyan jogi normái, amelyeknek nincs megfelelőjük az uniós jogban, és amelyek nem összeegyeztethetetlenek azzal

199. Az említett BIT-ben található több jogi normának sincs megfelelője az uniós jogban. A legnagyobb kedvezmény záradékról, a szerződéses kötelezettségek tiszteletben tartására vonatkozó záradékról, a *sunset* záradékról, valamint az ISDS-mechanizmusról van szó.

i) A legnagyobb kedvezmény záradék

200. Az említett BIT 3. cikkének (2) bekezdése vezeti be azt az elvet, amely szerint valamennyi szerződő fél teljes körű védelmet és biztonságot nyújt a másik fél beruházóinak beruházásai számára, amely mindenestre nem lehet alacsonyabb szintű – attól függően, hogy melyik kedvezőbb az érintett beruházó számára – a saját beruházóik vagy bármely harmadik állam beruházói által létesített beruházások számára biztosítottnál.

201. Még ha az uniós jog el is ismeri a nemzeti bánásmód elvét,¹⁵⁵ nem tartalmaz legnagyobb kedvezmény záradékot, amely lehetővé tenné valamely tagállam állampolgárai számára, hogy egy másik tagállamban ugyanolyan bánásmódban részesüljenek, mint amelyet ez utóbbi tagállam kétoldalú megállapodás alapján egy harmadik tagállam állampolgárai számára biztosít.¹⁵⁶

152 Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 251. pont. A kisajátítás esetével kapcsolatban lásd többek között: Marvin Feldman kontra Mexikói Egyesült Államok (ICSID ARB(AF)/99/1. sz. ügy) 2002. december 16-i ítélet, 101–107. pont; EnCana Corporation kontra Ecuadori Köztársaság (UNCITRAL) 2006. február 3-i ítélet, 173. és 177. pont, valamint Occidental Petroleum Corporation és Occidental Exploration and Production Company kontra Ecuadori Köztársaság (ICSID ARB/06/11. sz. ügy) 2012. október 5-i ítélet, 455. pont.

153 A jogellenes kisajátításokkal szembeni védelem szempontjából az említett BIT-nek az EU- és az EUM-Szerződéssel való részletesebb összehasonlításához lásd a jelen indítvány 217–226. pontját.

154 Lásd ebben az értelemben: Quasar de Valores SICAV SA és társai kontra Orosz Államszövetség (CCS 24/2007. sz. ügy) 2012. július 20-i ítélet és RosInvestCo UK Ltd kontra Orosz Államszövetség (SCC V 079/2005. sz. ügy) 2010. szeptember 12-i végleges ítélet, amelyeket a svéd bíróságok egyéb okokból hatályon kívül helyeztek.

155 Lásd többek között: 1999. szeptember 21-i Saint-Gobain ZN ítélet (C-307/97, EU:C:1999:438, 59. pont).

156 Lásd a jelen indítvány 66–72. pontját.

ii) A szerződéses kötelezettségek tiszteletben tartására vonatkozó záradék, ún. umbrella clause

202. Az említett BIT 3. cikke (5) bekezdésében foglalt, a szerződéses kötelezettségek tiszteletben tartására vonatkozó záradék, az ún. *umbrella clause* azzal a hatással jár, hogy az állam beruházóval szemben vállalt szerződéses kötelezettségének megsértését a BIT megsértésévé változtatja. Az uniós jogban nem létezik ezzel egyenértékű olyan rendelkezés, amely egy szerződéses kötelezettség megsértését az EU- és az EUM-Szerződés megsértésévé változtatná.

iii) A sunset záradék

203. Az említett BIT 13. cikkének (3) bekezdésével ellentétben az EU- és az EUM-Szerződés nem tartalmaz *sunset* záradékot. Éppen ellenkezőleg, az EUSZ 50. cikk (3) bekezdése előírja, hogy „[a] kilépésről rendelkező megállapodás hatálybalépésének időpontjától, illetve ennek hiányában a (2) bekezdésben említett bejelentéstől számított két év elteltével a Szerződések az érintett államra többé nem alkalmazhatók”, kivéve ha ezt a határidőt meghosszabbítják. Következésképpen, az uniós polgárok számára az Unióból való kilépés mellett döntő tagállamban folytatott gazdasági tevékenységük tekintetében az uniós jog által biztosított védelem azonnal megszűnik, még abban az esetben is, ha e beruházásaikat akkor létesítették, amikor a Szerződések e tagállamban hatályban voltak, illetve *vice versa*.

iv) A nemzetközi választottbírósi eljárás, mint ISDS-mechanizmus

204. Az említett BIT 8. cikke a Holland Királyság és a Szlovák Köztársaság másik szerződő fél beruházói számára tett azon állandó ajánlatát (*standing offer*) tartalmazza, hogy minden, beruházásukkal kapcsolatos vitával nemzetközi választottbíróshoz fordulhatnak, amely az UNCITRAL szabályzata szerint jár el, a kijelölési hatáskört pedig a CCS választottbírósi intézete látja el.

205. Az alapügyben szóban forgó választottbírósi eljárásban eljáró választottbírósi bíróság szerint a nemzetközi választottbíróshoz fordulás joga egészen egyszerűen nem hasonlítható az állami rendes bíróságok előtti jogorvoslatokhoz,¹⁵⁷ tekintettel arra, hogy az EU- és az EUM-Szerződés (a tagállamok jogához hasonlóan) nem ismernek az ISDS-mechanizmushoz hasonló jogorvoslati utat. Még ha az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése elő is írja a tagállamok számára azt a kötelezettséget, hogy az uniós jog által szabályozott területen a hatékony bírói jogvédelem biztosításához szükséges jogorvoslati eljárásokat vezessenek be, az EU- és az EUM-Szerződés nem hoz létre olyan jogorvoslati utat, amely lehetővé tenné a jogalanyok számára, hogy közvetlenül a tagállamok ellen indítsanak pert a Bíróság előtt.¹⁵⁸ Ezenkívül az említett BIT hatálya szélesebb körű, mint az EU- és az EUM-Szerződés hatálya, így tehát olyankor is alkalmazandó, amikor az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdéséből fakadó kötelezettségek nem alkalmazandók.

¹⁵⁷ Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 264. pont. Lásd még ebben az értelemben: WNC Factoring Ltd kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2014-34. sz. ügy) 2017. február 22-i ítélet, 300. pont.

¹⁵⁸ Lásd: Eastern Sugar BV kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (CCS 088/2004. sz. ügy) 2007. március 27-i részítélet, 180. pont; Rupert Joseph Binder kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) 2007. június 6-i ítélet a hatásköréről, 40. pont; Jan Oostergetel & Theodora Laurentius kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) 2010. április 30-i határozat a hatásköréről, 77. pont; WNC Factoring Ltd kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2014-34. sz. ügy) 2017. február 22-i ítélet, 299. pont; Anglia Auto Accessories Limited kontra Cseh Köztársaság (CCS V 2014/181. sz. ügy) 2017. március 10-i végleges ítélet, 116. pont; I. P. Busta és J. P. Busta kontra Cseh Köztársaság (CCS V 2015/014. sz. ügy) 2017. március 10-i végleges ítélet, 116. pont.

206. Ezenkívül a beruházók és az államok közötti viták BIT alapján történő rendezésének legmegfelelőbb fórumai a választottbíróóságok, mivel az állami bíróságok gyakran olyan feltételeket állapítanak meg a nemzetközi jog felhívhatóságához, amelyeket a gyakorlatban lehetetlen teljesíteni,¹⁵⁹ valamint a határidők is nehezen összeegyeztethetők az üzleti élettel, illetve a kockán forgó összegekkel.

207. Következésképpen, ha az említett BIT ISDS-lehetőségként nem írná elő a nemzetközi választottbíróóság előtti eljárást, az említett BIT teljes egészében meg lenne fosztva hatékony érvényesülésétől. E tekintetben a jelen eljárásba beavatkozó tagállamok, valamint a Bizottság sem adott egyetlen példát sem olyan beruházóra, amely állami bíróságok előtt indított volna eljárást régi BIT-ek alapján, amelyek a Németország/Görögország, illetve Németország/Portugália BIT-hez hasonlóan nem tartalmaznak ISDS-mechanizmust.

208. Így tehát nem meglepő, hogy a beruházók azon jogát, hogy nemzetközi választottbíróósághoz fordulhatnak, a nemzetközi beruházási jog a BIT-ek leglényegesebb rendelkezéseként ismeri el, mivel eljárási vonatkozásán kívül önmagában is olyan garanciát jelent, amely ösztönzi és védi a beruházásokat.¹⁶⁰

209. A Bíróság megerősítette ezt az értékelést, amikor a 2017. május 16-i 2/15 véleményének (Szingapúrral kötendő szabadkereskedelmi megállapodás) (EU:C:2017:376) 292. pontjában megállapította, hogy az ISDS-mechanizmus „nem minősülhet tisztán járulékos jellegűnek”.

3) Az említett BIT többi rendelkezése és az EU- és az EUM-Szerződés bizonyos rendelkezései közötti átfedés csupán részleges

210. Ami a beruházások anyagi jogi védelmét biztosító egyéb normákat, nevezetesen a teljes körű védelmet és biztonságot, a beruházásokkal szembeni igazságos és méltányos bánásmódot, valamint a jogellenes kisajátítás tilalmát illeti, hangsúlyozni kell, hogy az uniós joggal való átfedés csupán részleges, és azzal semmiképpen nem összeegyeztethetetlen. Ellenkezőleg, az alapvető szabadságokhoz hasonlóan ezek a normák is a tagállamok közötti tőke mozgást segítik elő. Így *a priori* összeegyeztethetők a belső piaccal.

¹⁵⁹ Lásd többek között: Conseil d'État français (Franciaország) 2007. december 21-i 280264. sz. ítélete, amelyben úgy ítélte meg, hogy a Francia Köztársaság és az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság között létrejött, a beruházások elősegítésére és kölcsönös védelméről szóló, 1993. február 13-án Algírban aláírt megállapodás 3. cikkének rendelkezései csupán a két aláíró állam között keletkezett kötelezettségeket, következésképpen azokra a magánszemélyek nem hivatkozhatnak. Párhuzam vonható az uniós jogi aktusok érvényességének a nemzetközi jog tekintetében történő vizsgálatával. Lásd ebben az értelemben: 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864).

¹⁶⁰ Lásd: Emilio Agustín Maffezini kontra Spanyol Királyság (ICSID ARB/97/7. sz. ügy) a bíróság 2000. január 25-i határozata a hatásköri kifogásokról, 54. és 55. pont; Gas Natural SDG SA kontra Argentín Köztársaság (ICSID ARB/03/10. sz. ügy) a bíróság 2005. június 17-i határozata a hatásköri kifogásokról, 31. pont; Suez, Sociedad General de Aguas de Barcelona SA és InterAguas Servicios Integrales del Agua SA kontra Argentín Köztársaság (ICSID ARB/03/17. sz. ügy) 2006. május 16-i határozat a hatáskörről, 60. pont; Eastern Sugar BV kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (CCS 088/2004. sz. ügy) 2007. március 27-i részítélet, 165. és 166. pont; Rupert Joseph Binder kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) 2007. június 6-i ítélet a hatáskörről, 65. pont; Jan Oostergetel & Theodora Laurentius kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) 2010. április 30-i határozat a hatáskörről, 77. és 78. pont; Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatáskörről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 264. pont; WNC Factoring Ltd kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2014-34. sz. ügy) 2017. február 22-i ítélet, 300. pont; Anglia Auto Accessories Limited kontra Cseh Köztársaság (CCS V 2014/181. sz. ügy) 2017. március 10-i végleges ítélet, 116. pont; I. P. Busta és J. P. Busta kontra Cseh Köztársaság (CCS V 2015/014. sz. ügy) 2017. március 10-i végleges ítélet, 116. pont.

i) A beruházások teljes körű védelme és biztonsága

211. Ez a norma az állam tevőleges kötelezettségét írja elő arra nézve, hogy a beruházások védelmében intézkedéseket hozzon, amely magában foglalja a beruházó és beruházásának magánszemélyek¹⁶¹ vagy állami szervek¹⁶² erőszakos cselekedeteitől való fizikai védelmét, valamint a beruházónak és beruházásának¹⁶³ jogi védelmét.¹⁶⁴

212. Az uniós jogban nincs ezzel közvetlenül egyenértékű norma.¹⁶⁵ Nem vitatott, hogy az alapvető szabadságok ugyanolyan tényállási körülmények között alkalmazható, mint a teljes körű védelem és biztonság garanciája, mivel közvetlen vertikális és horizontális hatályuk van.¹⁶⁶ Mindazonáltal tartalmuk különbözik akár a beruházó fizikai védelméről, akár a jogi védelemről van szó, amely magában foglalja az állam azon kötelezettségét, hogy a külföldi beruházók beruházásai számára biztosított védelem és biztonság még jogszabály-módosítás vagy hatóságainak eljárása folytán se szűnjön meg, illetve szintje ne csökkenjen.¹⁶⁷ Az uniós jogban nem találunk ennyire sajátos szabályt.

161 Lásd többek között: Wena Hotels Ltd. kontra Egyiptomi Arab Köztársaság (ICSID ARB/98/4. sz. ügy) 2000. december 8-i ítélet, 84. pont; Técnicas Medioambientales TECMED SA kontra Mexikói Egyesült Államok (ICSID ARB(AF)/00/2. sz. ügy) 2003. május 29-i ítélet, 175–177. pont.

162 Lásd többek között: Biwater Gauff (Tanzania) Ltd kontra Tanzániai Egyesült Köztársaság (ICSID ARB/05/22. sz. ügy) 2008. július 24-i ítélet, 730. pont; Eureko BV kontra Lengyel Köztársaság (*ad hoc* választottbírói eljárás) 2005. augusztus 19-i részítélet, 236. és 237. pont.

163 Részletesebb elemzés érdekében lásd: Schreuer, C., „Full Protection and Security”, 2010, *Journal of International Dispute Settlement*, 1. o.

164 Lásd: CME Czech Republic BV kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL) 2001. szeptember 13-i részítélet, 613. pont; Compañía de Aguas del Aconquija SA és Vivendi Universal SA kontra Argentín Köztársaság (ICSID ARB/97/3. sz. ügy) 2007. augusztus 20-i ítélet, 7.4.15. és 7.4.16. pont.

165 Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatáskörrel, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 260. pont.

166 Lásd például: 2007. december 11-i International Transport Workers' Federation és Finnish Seamen's Union ítélet (C-438/05, EU:C:2007:772, 56–59. pont, 62. és 66. pont). Ugyanez igaz a rendeletek esetében, az irányelvekre viszont nem.

167 Lásd: *Saluka Investments BV kontra Cseh Köztársaság* (UNCITRAL) (PCA 2001-04. sz. ügy) 2006. március 17-i részítélet, 484. pont.

ii) A beruházásokkal szembeni igazságos és méltányos bánásmód

213. A beruházásokkal szembeni igazságos és méltányos bánásmód tág fogalom, amely magában foglalja a tisztességes eljáráshoz való jogot, a jóhiszeműség, a hátrányos megkülönböztetés tilalma¹⁶⁸ és az arányosság¹⁶⁹ alapvető garanciáit, valamint az átláthatóság, a kétértelműségtől mentesség, az önkényes bánásmód tilalma, továbbá a bizalomvédelem, illetve a kényszerítéssel és zaklatással szembeni védelem fogalmát.¹⁷⁰ Végül az igazságos és méltányos bánásmód fogalma védi a beruházót az igazságszolgáltatás¹⁷¹ állami bíróságok általi¹⁷² megtagadásától.

214. Az uniós jog több elvével, mint a hátrányos megkülönböztetés tilalmának, az arányosság, a bizalomvédelem elvével, valamint a megfelelő ügyintézéshez, a hatékony jogorvoslathoz és a pártatlan bírósághoz való joggal való közös pontok nyilvánvalóak.

215. Mindazonáltal ezek az uniós jogi normák, még összességükben sem foglalják magukban azt, hogy az uniós jog ismeri önmagában az igazságos és méltányos bánásmód elvét. Például, amint azt több választottbíróság is megállapította, valamely bánásmód lehet igazságtalan és méltánytalan annak ellenére, hogy nemzeti hovatartozástól vagy egyéb megkülönböztethető jellegtől függetlenül valamennyi gazdasági szereplőt érinti,¹⁷³ mint például egy társasági átalányadó. Hangsúlyozni kell, hogy az alapügyben szóban forgó választottbírósági eljárásban a Szlovák Köztársaság elfogadta, hogy egy ilyen adó ellentétes lehet a BIT-ben megkövetelt igazságos és méltányos bánásmóddal, miközben az uniós joggal nem összeegyeztethetetlen.¹⁷⁴

216. Másik példa erre az igazságszolgáltatás megtagadásával szembeni védelem, amely magában foglalja a nemzeti jog egyértelműen és rosszhiszeműen téves alkalmazását is. Az uniós jog nem nyújt ehhez hasonló védelmet, mivel az uniós bíróságok hatásköre nem terjed ki a nemzeti jog értelmezésére.

168 A hátrányos megkülönböztetés fogalma a nemzetközi beruházási jogban hasonló, mint az uniós jogban, amennyiben olyan beruházóval szembeni kedvezőtlen bánásmódot jelent, amely észszerűen nem igazolható. Lásd ebben az értelemben: *Electronica Sicula SpA (ELSI)* ítélet, CIJ Recueil, 1989, 15. o., 122. pont; *Saluka Investments BV kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL)* (PCA 2001-04. sz. ügy) 2006. március 17-i részítélet, 460. pont; *Biwater Gauff (Tanzania) Ltd kontra Tanzániai Egyesült Köztársaság (ICSID ARB/05/22. sz. ügy)* 2008. július 24-i ítélet, 695. pont.

169 Lásd: *MTD Equity Sdn. Bhd. és MTD Chile SA kontra Chilei Köztársaság (ICSID ARB/01/7. sz. ügy)* 2004. május 25-i ítélet, 109. pont; *Saluka Investments BV kontra Cseh Köztársaság (UNCITRAL)* (PCA 2001-04. sz. ügy) 2006. március 17-i részítélet, 303. és 460. pont; *Plama Consortium Limited kontra Bolgár Köztársaság (ICSID ARB/03/24. sz. ügy)* 2008. augusztus 27-i ítélet, 184. pont; valamint *EDF (Services) Limited kontra Románia (ICSID ARB/05/13. sz. ügy)* 2009. október 8-i ítélet, 303. pont.

170 Lásd: *Técnicas Medioambientales TECMED SA kontra Mexikói Egyesült Államok (ICSID ARB(AF)/00/2. sz. ügy)* 2003. május 29-i ítélet, 154. pont; *Waguih Elie George Siag és Clorinda Vecchi kontra Egyiptomi Arab Köztársaság (ICSID ARB/05/15. sz. ügy)* 2009. június 1-i ítélet, 450. pont; valamint *Rumeli Telekom AS és Telsim Mobil Telekomunikasyon Hizmetleri AS kontra Kazahsztán Köztársaság (ICSID ARB/05/16. sz. ügy)* 2008. július 29-i ítélet, 609. pont. Lásd még ebben az értelemben: *Dolzer, M. és Schreuer, C., Principles of International Investment Law*, Oxford University Press, 2008, 133–149. o.; *Yannaca-Small, K., „Fair and equitable Treatment Standard” közzétéve Yannaca-Small, K., (szerk.), Arbitration under International Investment Agreements – A Guide to the Key Issues*, Oxford University Press, 2010, 385. és 393–410. o. Lásd még: 2017. május 16-i 2/15 vélemény (Szingapúrral kötendő szabadkereskedelmi megállapodás) (EU:C:2017:376, 89. pont).

171 A nemzetközi jogban az „igazságszolgáltatás megtagadásának” fogalma az állam azon kötelezettségét foglalja magában, hogy ne nyilvánvalóan igazságtalan módon szolgáltasson igazságot. Lásd ebben az értelemben: *Paulsson, J., Denial of Justice in International Law*, Cambridge University Press, 2005, 67. pont. Ezen kötelezettséget sérti például, ha az állami bíróságok megtagadják egy ügy elbírálását, ha indokolatlan késedelemmel járnak el, ha az igazságszolgáltatás módja nyilvánvalóan nem megfelelő, vagy ha a nemzeti jogot egyértelműen és rosszhiszeműen tévesen alkalmazzák. Lásd: *Robert Azinian és társai kontra Mexikói Egyesült Államok (ICSID ARB(AF)/97/2. sz. ügy)* 1999. november 1-jei ítélet, 102. és 103. pont.

172 Lásd: *Rumeli Telekom AS és Telsim Mobil Telekomunikasyon Hizmetleri AS kontra Kazah Köztársaság (ICSID ARB/05/16. sz. ügy)* 2008. július 29-i ítélet, 651. pont; *Victor Pey Casado és President Allende Foundation kontra Chilei Köztársaság (ICSID ARB/98/2. sz. ügy)* 2008. május 8-i ítélet, 653–657. pont. Lásd még ebben az értelemben: *McLachlan, C., Shore, L. és Weiniger, M., International Investment Arbitration – Substantive Principles*, Oxford University Press, 2007, 227. o.

173 Lásd: *S. D. Myers Inc. kontra Kanada (UNCITRAL)* 2000. november 13-i részítélet, 259. pont; *LG&E Energy Corp., LG&E Capital Corp., és LG&E International, Inc kontra Argentín Köztársaság (ICSID ARB/02/1. sz. ügy)* 2006. október 3-i határozat a felelősségről, 162. pont; *Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL)* (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatáskörrel, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 250. és 251. pont.

174 Lásd: *Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL)* (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatáskörrel, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 119. és 251. pont.

iii) A jogellenes kisajátítás tilalma

217. Az említett BIT 5. cikke értelmében a kisajátítás csak akkor jogszerű, ha azt közérdek igazolja, tiszteletben tartja a megkövetelt jogi eljárást, nem hátrányosan megkülönböztető, valamint méltányos kártalanítás megfizetésének ígérete kapcsolódik hozzá.

218. A Charta 17. cikkének (1) bekezdésében biztosított tulajdonhoz való joggal való átfedés egyértelmű.¹⁷⁵ E rendelkezés szerint „[t]ulajdonától senkit sem lehet megfosztani, kivéve, ha ez közérdekből, a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel, valamint az ezáltal elszenvedett veszteségekért kellő időben fizetett méltányos összegű kártalanítás mellett történik”.

219. Mindazonáltal ez az átfedés csupán részleges, mivel a BIT-ben biztosított, kisajátítással szembeni védelem legalább két tekintetben kiterjedtebb annál, mint amelyet az uniós jog nyújt.

220. Először, a Charta 51. cikkének (1) bekezdése értelmében 17. cikke csak az uniós jog végrehajtása során vonatkozik a tagállamokra. Más esetben tehát alkalmazása kizárt. Bár a tárgyaláson a Bizottság az uniós jog által nyújtott kisajátítással szembeni védelem példaként hivatkozott a Bíróság előtt folyamatban lévő SEGRO és Horváth egyesített ügyekre (C-52/16 és C-113/16), ez a védelem messze nem teljes körű, mivel önállóan soha nem alkalmazandó.¹⁷⁶ Ezzel szemben a jogellenes kisajátítás említett BIT 5. cikke szerinti tilalma önálló, és korlátozás nélkül köti az államot.

221. Másodsor, a BIT-ek nem csak a közvetlen,¹⁷⁷ hanem a közvetett, vagyis a szabályozás útján bevezetett, valamint a „leplezett” (ún. *creeping expropriations*) kisajátításokkal szemben is védelmet nyújtanak.¹⁷⁸

222. A „közvetett kisajátítás” fogalma elmosódottabb, és olyan intézkedésekre vonatkozik, amelyek elvonás nélkül a beruházás tulajdonjogába és haszonélvezeti jogába avatkoznak be. A választottbírók annak érdekében, hogy elhatárolják a közvetett kisajátítást az állam szabályozó jogkörének rendes alkalmazásától, több kritériumot is megállapítottak, mint a tulajdonjogba való beavatkozás fokát, a szóban forgó állami intézkedések célját és összefüggéseit, valamint a beruházás gazdasági teljesítményéhez fűzött észszerű elvárások ezen intézkedések általi sérelmét.¹⁷⁹

223. Ugyanez a helyzet az ún. „leplezett” kisajátítás, vagyis az olyan közvetett kisajátítás esetében, amelyre fokozatosan kerül sor, és olyan intézkedések sora következtében jön létre, amelyek közül önmagában egyik sem minősül kisajátításnak, együttes hatásuk azonban a beruházás értékcsökkenése.¹⁸⁰

175 Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 261. pont.

176 Lásd: Saugmandsgaard Øe főtanácsnok SEGRO és Horváth egyesített ügyekre vonatkozó indítványa (C-52/16 és C-113/16, EU:C:2017:410, 121. pont), amelyben a Charta 17. cikkére vonatkozó előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés megválaszolásának mellőzését javasolja, mivel „[e cikk] állítólagos megsértése nem vizsgálható az alapszabadságok megsértésétől függetlenül”. Lásd még ebben az értelemben: 2016. december 21-i AGET Iraklis ítélet (C-201/15, EU:C:2016:972, 65. pont).

177 Közvetlen kisajátításon az államosításra vagy a tulajdonjogtól formális átruházás vagy fizikai elvétel útján történő megfosztásra irányuló intézkedéseket értjük.

178 Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 261. pont. Lásd még ebben az értelemben: 2011. szeptember 15-i Bizottság kontra Szlovákia ítélet (C-264/09, EU:C:2011:580, 47–50. pont), amelyben a Bíróság megállapította, hogy Szlovákia azon szerződésének felmondásával, amelyet a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 96/92/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. június 26-i 2003/54/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvből (HL 2003. L 176., 37. o.; magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 2. kötet, 211. o.) származó kötelezettségeinek teljesítése céljából kötött egy svájci beruházóval a Svájc/Szlovákia BIT 6. cikke értelmében vett kisajátításnak minősülhet.

179 Lásd ebben az értelemben a releváns nemzetközi ítélkezési gyakorlat összefoglalását: Yannaca-Small, K., „»Indirect expropriation« and the »Right to Regulate« in International Investment Law” *OECD Working Papers on International Investment*, 2004/04, 10–20. o.

180 Lásd például: Técnicas Medioambientales TECMED SA kontra Mexikói Egyesült Államok (ICSID ARB(AF)/00/2. sz. ügy) 2003. május 29-i ítélet, 114. pont; Generation Ukraine Inc. kontra Ukraine (ICSID ARB/00/9. sz. ügy) 2003. szeptember 16-i ítélet, 20–22. pont.

224. A Charta 17. cikkével kapcsolatban a Bíróság ítélkezési gyakorlata nem annyira kidolgozott. Így tehát nem egészen biztos, hogy a BIT-hez hasonló védelmet biztosítana a beruházók számára a közvetett kisajátításokkal szemben.

225. Harmadszor, a Charta 17. cikke csak méltányos kártalanításról rendelkezik, míg az említett BIT 5. cikkének c) pontja azt írja elő, hogy a kártalanításnak a beruházás *valós* értékéhez kell igazodnia.

226. Végül a Bizottság egyetlen olyan ügyet sem hoz fel példaként, amely akár megsemmisítés iránti kérelem, akár előzetes döntéshozatal iránti kérelem keretében a Bíróság elé került volna, és amelyben a beruházó beruházásának jogellenes kisajátításával szemben tulajdonjogát követelte volna vissza.¹⁸¹

227. Ráadásul a Bizottság egyáltalán nem magyarázza meg, hogy a jogellenes kisajátítások tilalma mennyiben lenne összeegyeztethetetlen az EU- és az EUM-Szerződéssel.

228. A fentiekből az következik, hogy az említett BIT hatálya szélesebb, mint az EU- és az EUM-Szerződés hatálya, és az általa bevezetett, beruházásokat védő garanciák bár különböznek az uniós jogban biztosított garanciáktól, azokkal nem összeegyeztethetetlenek. Ezen oknál fogva, egy holland beruházó és a Szlovák Köztársaság közötti, az említett BIT hatálya alá tartozó vita nem az EU- és az EUM-Szerződés értelmezésére és alkalmazására vonatkozó vita.

3. Céljára tekintettel a Hollandia/Csehszlovákia BIT sértheti-e az EU- és az EUM-Szerződésben rögzített hatásköri rendet, és ennél fogva az uniós bírósági rendszer önállóságát?

229. Amennyiben a Bíróság úgy ítéli meg, hogy az olyan vita, mint amely az Achmea és a Szlovák Köztársaság között az alapügyben fennáll, nem az EUMSZ 344. cikkben szabályozott, a szerződések értelmezésére vagy alkalmazására vonatkozó vita, még mindig meg kellene vizsgálni azt, hogy a Hollandia/Csehszlovákia BIT 8. cikke sérti-e a Szerződésekben rögzített hatásköri rendet, illetve az uniós bírósági rendszer önállóságát.¹⁸²

230. Először is emlékeztetek azokra az alapvető elvekre, amelyeket a Bíróság a 2011. március 8-i 1/09 véleményének (a szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123) 65–70. pontjában, valamint 2014. december 18-i 2/13 véleményének (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454) 157–176. pontjában kimondott.

231. Nem vitatott, hogy az Unió alapító szerződesei egy új, saját intézményekkel rendelkező jogrendet hoztak létre, melynek javára az államok egyre több területen korlátozták szuverén jogaikat, és amelynek nemcsak a tagállamok, hanem azok állampolgárai is az alanyai; az Unió jogrendjének alapvető jellegzetességeit így főként annak a tagállamok jogához viszonyított elsőbbsége jelenti, valamint az állampolgáraikra és magukra is alkalmazandó rendelkezések sorának közvetlen hatálya.¹⁸³

181 A tárgyaláson a ciprusi kormány hivatkozott a 2016. szeptember 20-i Ledra Advertising és társai kontra Bizottság és EKB ítélet (C-8/15 P–C-10/15 P, EU:C:2016:701) 62–76. pontjára, amelyekben a Bíróság csupán azon kérdésről határozott, hogy a Bizottság az egyetértési megállapodás ESM nevében történő aláírásával hozzájárult-e a felpereseket a Charta 17. cikkének (1) bekezdése alapján megillető tulajdonhoz való jog megsértéséhez. Az a kérdést, hogy a Ciprusi Köztársaság megsértette-e e jogot, a Bíróság nem döntötte el, mivel a Charta semmi esetre sem alkalmazható a tagállamokra az uniós jog végrehajtásán kívül eső területeken (lásd: ezen ítélet, 67. pont).

182 Lásd: 2011. március 8-i 1/09 vélemény (a szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123, 63–89. pont); 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 183. pont); 2017. május 16-i 2/15 vélemény (Szingapúrral kötendő szabadkereskedelmi megállapodás) (EU:C:2017:376, 301. pont).

183 Lásd ebben az értelemben: 1963. február 5-i van Gend & Loos ítélet (26/62, EU:C:1963:1, 12. pont); 1964. július 15-i Costa ítélet (6/64, EU:C:1964:66, 593. pont); 1970. december 17-i Internationale Handelsgesellschaft ítélet (11/70, EU:C:1970:114, 3. pont); 1991. december 14-i 1/91 vélemény (EGT-megállapodás – I) (EU:C:1991:490, 21. pont); 2011. március 8-i 1/09 vélemény (a szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123, 65. pont); 2013. február 26-i Melloni ítélet (C-399/11, EU:C:2013:107, 59. pont); 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 166. pont).

232. Az Unió jogrendje és bírósági rendszere azon az alapvető előfeltevésen alapul, mely szerint minden tagállam osztozik az összes többi tagállammal az Unió alapjául szolgáló számos közös értékben, és elismeri, hogy azok oszthatóak ezen értékekkel, és amely maga után vonja és igazolja a tagállamok közötti kölcsönös bizalom fennállását ezen értékek elismerése, és így az azokat végrehajtó uniós jog tiszteletben tartása tekintetében.¹⁸⁴

233. Az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésének első albekezdésében rögzített lojális együttműködés elve alapján a tagállamok saját területük vonatkozásában biztosítják az uniós jog alkalmazását és tiszteletben tartását. Ezenkívül, ugyanezen rendelkezés második albekezdése értelmében a tagállamok a Szerződésekből, illetve az Unió intézményeinek intézkedéseiből eredő kötelezettségek teljesítésének biztosítása érdekében megteszik a megfelelő általános vagy különös intézkedéseket.¹⁸⁵

234. A sajátos jellemzők és az uniós jogrend önállóságának megóvása érdekében a Szerződések olyan bírósági rendszert vezettek be, amelynek célja a koherencia és az egységesség biztosítása az uniós jog értelmezése terén, és amely a nemzeti bíróságokra, illetve a Bíróságra azt a feladatot bízta, hogy garantálják az uniós jog teljes körű alkalmazását valamennyi tagállamban, valamint azoknak a jogoknak a bírói védelmét, amelyek a jogalanyokat e jog alapján megilletik.¹⁸⁶

235. Ebben az összefüggésben „a bírósági rendszer ekképp felfogott sarokkövét az EUMSZ 267. cikkben szereplő előzetes döntéshozatali eljárás alkotja, amelynek – a bírák közötti párbeszédnek a Bíróság és a tagállami bíróságok közötti létrehozatalával – a célja az uniós jog értelmezése egységességének biztosítása [...], így lehetővé téve az uniós jog koherenciájának, teljes érvényesülésének és autonómiájának, valamint végső soron a Szerződésekkel létrehozott jog sajátos jellegének biztosítását [...]”¹⁸⁷.

236. Végül, az uniós jog őrének szerepében a tagállami bíróságok ügyelnek a magát az uniós bírósági rendszer alapját képező olyan normák és elvek tiszteletben tartására, mint az uniós jog elsőbbsége, a négy alapvető szabadság, az uniós polgárság, a szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség, a versenyjog és az állami támogatások joga, valamint az alapvető jogok.¹⁸⁸

237. Véleményem szerint az említett BIT 8. cikke által a holland és szlovák beruházók számára biztosított azon lehetőség, hogy nemzetközi választottbíróshoz forduljanak, nem sérti sem az EU- és az EUM-Szerződésben rögzített hatásköri rendet, sem az uniós bírósági rendszer önállóságát, még abban az esetben sem, ha a Bíróság úgy ítélné meg, hogy az e cikknek megfelelően megalakított választottbíróshoz nem minősülnek az EUMSZ 267. cikk értelmében vett tagállami bíróságoknak.

184 Lásd: 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 168. pont).

185 Lásd: 1998. július 16-i Oelmühle és Schmidt Söhne ítélet (C-298/96, EU:C:1998:372, 23. pont); 2011. március 8-i 1/09 vélemény (A szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123, 68. pont); 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 173. pont).

186 Lásd az EUSZ 19. cikk (1) bekezdését. Lásd még: 1991. december 14-i 1/91 vélemény (EGT-megállapodás – I) (EU:C:1991:490, 35. pont); 2007. március 13-i Unibet ítélet (C-432/05, EU:C:2007:163, 38. pont); 2011. március 8-i 1/09 vélemény (a szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123, 66. és 68. pont); 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 173. pont).

187 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 176. pont). Lásd még ebben az értelemben: 1974. január 16-i Rheinmühlen-Düsseldorf ítélet (166/73, EU:C:1974:3, 2. és 3. pont); 2008. június 12-i Gourmet Classic ítélet (C-458/06, EU:C:2008:338, 20. pont); 2011. március 8-i 1/09 vélemény (a szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123, 83. pont).

188 Lásd ebben az értelemben: 1999. június 1-jei Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269, 36–39. pont); 2000. március 28-i Krombach ítélet (C-7/98, EU:C:2000:164, 21. pont); 2008. szeptember 3-i Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461, 304. pont); 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 172. pont). Az európai közrend fogalmának részletesebb elemzéséhez visszautalok a szintén választottbíróshoz ítéletekkel kapcsolatos Gazprom (C-536/13, EU:C:2014:2414, 166–177. pont) és Genentech (C-567/14, EU:C:2016:177, 55–72. pont) ügyekre vonatkozó indítványomra.

238. Először meg kell jegyezni, hogy kötelező erejük ellenére egyik választottbíróági ítéletet sem lehet végrehajtani azon állam közreműködése nélkül, amely a beruházásra vonatkozó választottbíróági eljárás esetén a beruházó rendelkezésére bocsátja végrehajtási mechanizmusait.

239. Az említett BIT 8. cikke esetében a választottbíróági ítéletek nem vonhatók ki az állami bíróságok felülvizsgálata alól. Ez a felülvizsgálat megvalósulhat a választottbíróági eljárás helye szerint illetékes bíróságok előtti, a választottbíróági ítélet hatályon kívül helyezése iránti kérelem keretében, vagy az ítélet elismerése és végrehajtása iránti kérelemmel szemben benyújtott kifogás keretében annak az országnak a bírósága előtt, ahol az ítélet elismerését és végrehajtását a választottbíróági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én aláírt egyezmény¹⁸⁹ (a továbbiakban: New York-i Egyezmény) alapján kérték.

240. Amint azt a Bíróság több alkalommal is kimondta: „ha egy hagyományos választottbíróági eljárás során [uniós] jogi kérdések merülnek fel, ezeket a rendes bíróságok különösen a választottbíróági ítélet felülvizsgálatának keretében az ügy jellegétől függően kisebb vagy nagyobb mértékben felülvizsgálhatják fellebbviteli eljárásuk során, ha azok kifogás, végrehajthatóvá nyilvánítás, vagy az alkalmazandó nemzeti jogban előírt bármely más jogorvoslati vagy felülvizsgálati kérelem útján eléjük kerülnek.”¹⁹⁰

241. Ezen a megállapításon alapul az az állandó ítélkezési gyakorlat, amely szerint „e nemzeti bíróságok feladata megvizsgálni, hogy az [EUMSZ 267.] cikk alapján a Bírósághoz kell-e fordulniuk azon [uniós] jogi rendelkezések érvényességének értelmezése vagy értékelése érdekében, amelyeket egy választottbíróági ítélet felülvizsgálata keretében esetlegesen alkalmazniuk kell”¹⁹¹, mivel végső soron ezen bíróságokra hárul az uniós jog alkalmazása egységességének és az európai közrend normái tiszteletben tartásának biztosítása.¹⁹²

242. A Bíróság egyáltalán nem tartotta hasznosnak, hogy kifejezetten utaljon e pontra a 2015. május 13-i Gazprom ítélet (C-536/13, EU:C:2015:316) és a 2016. július 7-i Genentech ítélet (C-567/14, EU:C:2016:526) indokolásában, ahol mindkét ügyben közvetlenül azon kérdés érdemében döntött, hogy a szóban forgó választottbíróági ítélet összeegyeztethetetlen-e az uniós joggal a versenyjog területén.

243. Ezekben az ügyekben sem a tagállamok, sem a Bizottság nem tekintették úgy, hogy a választottbíróóságok előtt felmerült versenyjogi kérdésekben ne járhatna el választottbíróóság, vagy hogy a legcsekélyebb mértékben is összeegyeztethetlenség állna fenn az uniós jog és a magánfelek által a szerződéseikben rögzített választottbíróági kikötések között.¹⁹³

244. Ezenkívül az 1999. június 1-jei Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269) és a 2016. július 7-i Genentech ítélet (C-567/14, EU:C:2016:526) alapjául szolgáló ügyek választottbíróági ítéletek hatályon kívül helyezésére irányultak, míg a 2015. május 13-i Gazprom ítélet (C-536/13, EU:C:2015:316) egy választottbíróági ítélet elismerése és végrehajtása iránti kérelemmel szemben benyújtott kifogás alapján született. Ez azt mutatja, hogy bármilyen eljárásról legyen is szó, a tagállami és az uniós bíróságoknak megvan a lehetőségük arra, hogy biztosítsák az uniós jog értelmezésének egységességét és az európai közrend normáinak tiszteletben tartását akár a versenyjog,¹⁹⁴ akár az uniós jog egyéb területein.

189 *Egyesült Nemzetek Szerződéseinek Tára*, 330. kötet, 3. o.

190 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107, 14. pont). Lásd még ebben az értelemben: 1994. április 27-i Almelo ítélet (C-393/92, EU:C:1994:171, 22. és 23. pont); 1999. június 1-jei Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269, 32. pont).

191 1999. június 1-jei Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269, 33. pont). Lásd még ebben az értelemben: 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107, 15. pont).

192 Lásd ebben az értelemben: a Genentech-ügyre (C-567/14, EU:C:2016:177) vonatkozó indítványom 59–62. pontja.

193 Lásd még ebben az értelemben: 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet (C-352/13, EU:C:2015:335, 57–72. pont), amelyben a Bíróság nem értett egyet Jääskinen főtanácsnok CDC Hydrogen Peroxide ügyre vonatkozó indítványának (C-352/13, EU:C:2014:2443) 124. pontjában kifejtett álláspontjával, amely szerint választottbíróági kikötés alkalmazása önmagában sértheti az EUMSZ 101. cikket.

194 1999. június 1-jei Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269, 37. pont).

245. Az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóságok, és különösen a jelen ügyben szóban forgó választottbíróóság jellemzői lehetővé teszik a tagállamok rendes bíróságai számára, hogy biztosítsák ezen elvek tiszteletben tartását, amint azt a nemzetközi kereskedelmi választottbíróági eljárások során is teszik.

246. Az említett BIT 8. cikke a tagállami székhelyű CCS választottbíróági intézetének elnökére bízta a bírók kinevezésének feladatát abban az esetben, ha az említett BIT 8. cikkének (3) bekezdésében rögzített határidőn belül nem kerül sor kinevezésükre. Azt is előírja, hogy az UNCITRAL választottbíróági szabályzata az irányadó az e cikknek megfelelően lefolytatott választottbíróági eljárásokra. Az 1976-os választottbíróági szabályzat 16. cikke szerint a választottbíróóság a felek meghallgatását követően maga határozza meg az eljárás helyét, valamint választja ki a hivatalként eljáró intézményt.¹⁹⁵

247. 2009. március 19-i eljárási végzésével a választottbíróóság a választottbíróági eljárás helyét egy tagállam területén, nevezetesen Frankfurt am Mainban jelölte ki. Ítélete tehát a német polgári perrendtartás 1059. §-a alapján hatályon kívül helyezés iránti kérelemmel megtámadható a német bíróságok előtt, amelyek ily módon e keretben felügyelni tudják az uniós jogértelmezés egységességének és az európai közrend normái tiszteletben tartásának biztosítását. A jogorvoslat e típusának keretében fordultak a kérdést előterjesztő bírósághoz, illetve a Bírósághoz.

248. Ezenkívül az említett BIT 8. cikkének megfelelően megalakított választottbíróóságok által hozott választottbíróági ítéletek elismerése és végrehajtása a New York-i Egyezmény hatálya alá tartozik, amelyhez valamennyi tagállam csatlakozott. Ennek alapján az állami bíróságok ezen ítéletek elismerését és végrehajtását az egyezmény V. cikkében felsorolt indokok bármelyike alapján megtagadhatják, amelyek magukba foglalják, ha a választottbíróági eljárás nem felel meg a felek megállapodásának,¹⁹⁶ és a közrendbe ütközést,¹⁹⁷ amelybe az európai közrend is beletartozik.

249. Feltételezve tehát, hogy az Achmea a jelen ügyben szóban forgó választottbíróági ítéletet másik tagállamban történő elismerését és végrehajtását kívánja elérni, a megkeresett állam bíróságainak ugyanúgy feladata lenne azt biztosítani, hogy az ítélet ne legyen összeegyeztethetetlen az uniós joggal.

250. Ugyanez vonatkozik a jelen üggyhöz hasonló, hatályon kívül helyezés iránti kérelmekre is. Az uniós jog alkalmazásának egységessége több indok alapján is biztosítható, amelyek közül a legrelevánsabbak, ha a választottbíróági eljárás nem felel meg a felek megállapodásának, és a közrendbe ütközés,¹⁹⁸ amelybe az európai közrend is beletartozik.

251. A Bizottság arra a kockázatára is hivatkozik, hogy a választottbíróági eljárás helyeként esetlegesen egy harmadik országot jelölnek meg, és/vagy az uniós joggal összeegyeztethetetlen választottbíróági ítélet elismerését és végrehajtását egy harmadik országban kérik, amely esetekben az uniós bíróságok nem vonhatóak be, és ily módon a Bírósághoz sem fordulhatnak előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel.

195 Lásd: Achmea BV (korábban Eureko BV) kontra Szlovák Köztársaság (UNCITRAL) (PCA 2008-13. sz. ügy) 2010. október 26-i ítélet a hatásköréről, az elfogadhatóságról és a felfüggesztésről, 16. pont.

196 Lásd a New York-i Egyezmény V. cikke (1) bekezdésének d) pontját, amely eset akkor állna fenn, ha a választottbíróóság az említett BIT 8. cikkének (6) bekezdésével ellentétben nem venné figyelembe az uniós jogot.

197 Lásd: a New York-i Egyezmény V. cikke (2) bekezdésének b) pontja; 1999. június 1-jei Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269, 38. pont).

198 Lásd a német polgári perrendtartás 1059. §-a (2) bekezdése 1. pontjának d) alpontját és 2. pontjának b) alpontját.

252. Ugyanez vonatkozik a Bizottság szerint azon Unión belüli BIT-ekre, amelyek a Washington D. C. székhelyű Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központja (ICSID) jelölik ki a választottbíróági eljárás hivatalaként eljáró intézménynek. Ilyen esetben a választottbíróági ítélet a felekkel szemben kötelező, és csak olyan fellebbezésnek vagy jogorvoslatnak lehet tárgya, amelyet az ICSID-Egyezmény előír.¹⁹⁹ Ebből következik, hogy a tagállami bíróságoknak semmilyen jogi eszköz nem áll rendelkezésükre, amely lehetővé tenné az ICSID választottbíróági ítéletek uniós joggal való összeegyeztethetőségének felülvizsgálatát.

253. Jóllehet úgy vélem, hogy a tagállamoknak el kellene kerülniük az ICSID BIT-jeikben való kijelölését, azon kockázatok, amelyre a Bizottság utal, a jelen ügyben tisztán elméleti jellegűek, mivel a szóban forgó BIT nem az ICSID-et jelöli ki a választottbíróági eljárás hivatalaként eljáró intézménynek, a felek a hágai székhelyű PCA-t választották e feladat ellátására, a választottbíróági eljárás helyét egy tagállam területén határozta meg, és harmadik országokban nem kérték a választottbíróági ítélet elismerését és végrehajtását,²⁰⁰ hanem egyetlen hatályon kívül helyezés iránti kérelmet nyújtottak be a választottbíróági ítélettel szemben egy tagállam bíróságai előtt, amelyek közül az egyik előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordult a Bírósághoz.

254. Ezenkívül a választottbíróági ítélet érdemét illetően nem merült fel az uniós joggal való összeegyeztethetlenség kérdése, mivel a Szlovák Köztársaság által a kérdést előterjesztő bíróság előtt felhozott érvek csupán az említett BIT 8. cikkével bevezetett vitarendezési mechanizmus EU- és EUM-Szerződéssel való összeegyeztethetőségére vonatkoznak.

255. Ennélfogva az uniós bírósági rendszer még abban az esetben is sértetlen maradna, ha egy tagállam hatályon kívül helyezés iránti kérelem vagy az elismerés és végrehajtás iránti kérelemmel szemben előterjesztett kifogás útján nem vitathatná egy választottbíróági ítéletnek az EU- és az EUM-Szerződéssel való összeegyeztethetőségét. Ilyen esetben ugyanis az EUMSZ 258. cikk és az EUMSZ 260. cikk lehetővé tenné a Bizottság számára, hogy beperelje azt a tagállamot, amely az uniós joggal összeegyeztethetetlen választottbíróági ítéletnek eleget tesz.²⁰¹

256. Ezen indokok alapján úgy vélem, hogy az említett BIT 8. cikke nem sérti az EU- és az EUM-Szerződésben rögzített hatásköri rendet, ennélfogva pedig az Unió bírósági rendszerének önállóságát.

257. E megállapítást nem befolyásolja az a több kormány és a Bizottság által előadott azon érvelés, amely az uniós joggal összeegyeztethetetlen választottbíróági határozatok jelentette kockázaton, valamint a kölcsönös bizalom elvén alapul.

199 Lásd ezen egyezmény 53. cikkének (1) bekezdését. Mindazonáltal rámutatok arra, hogy ezek az aggályok nem akadályozták meg az uniós intézményeket abban, hogy az EU-Szingapúr Szabadkereskedelmi Megállapodás 9.16. cikkében az ICSID-et jelöljék meg választottbíróági intézményként.

200 Még ebben az esetben is csak akkor állhat fenn valós kockázat, ha a választottbíróági eljárásban alperes tagállam egy olyan harmadik állam területén rendelkezik vagyonnal, amelyre nem részesül a nemzetközi jogban a külföldi államok részére elismert mentességben. Valójában, még ha a választottbíróági eljárás helyét egy harmadik ország területén jelölik is ki, vagy ha az ítélet elismerését és végrehajtását egy harmadik országban kérik, a beruházó nem kerülheti el, hogy a választottbíróági ítélet elismerését és végrehajtását az alperes tagállam bíróságai előtt kérje.

201 Lásd: *Electrabel SA kontra Magyarország* (ICSID ARB/07/19. sz. ügy) 2012. november 30-i határozat a hatásköréről, az alkalmazandó jogról és a felelősségről, 4.160–4.162. pont.

258. Ez az érvelés nemcsak a beruházásra vonatkozó nemzetközi választottbíróági eljárás, hanem a kereskedelemre vonatkozó nemzetközi választottbíróági eljárás esetén is érvényes, mivel utóbbi szintén vezethet az uniós joggal összeegyeztethetetlen ítéletekhez, és alapulhat a tagállami bíróságokkal szembeni bizalom állítólagos hiányán. E kockázatok ellenére a Bíróság soha nem vitatta érvényességét, holott az uniós versenyjogi kérdésekkel kapcsolatos, magánszemélyek közötti választottbíróági eljárás nem ismeretlen.²⁰²

259. Ha tehát a magánszemélyek közötti nemzetközi választottbíróági eljárás nem sérti az EU- és az EUM-Szerződésben rögzített hatásköri rendet és ennél fogva az Unió bírósági rendszerének önállóságát, még akkor sem, ha az állam részes fél a választottbíróági eljárásban,²⁰³ azt gondolom, hogy ugyanennek kell vonatkoznia a beruházók és az államok közötti nemzetközi választottbíróági eljárásra, annál is inkább, hogy az állam elkerülhetetlen részvétele nagyobb átláthatóságot von maga után,²⁰⁴ valamint hogy fennmarad az a lehetőség, hogy az EUMSZ 258. cikk és az EUMSZ 259. cikk alapján kötelezettségszegési eljárás útján kötelezzék az államot az uniós jogból fakadó kötelezettségeinek betartására.

260. Ha a Bizottság logikáját követnénk, minden választottbíróági eljárás sérthetné az EU- és az EUM-Szerződésben rögzített hatásköri rendet és ennél fogva az Unió bírósági rendszerének autonómiáját.

261. Egyébként nem látom, hogy az alapügyben szóban forgó választottbíróági eljárás miért ütközne a kölcsönös bizalom elvébe, tekintettel arra, hogy arra csak az érintett tagállamok beleegyezésével, és az Achmea szabadon kifejezett azon választása alapján került sor, hogy él az e tagállamok által számára biztosított lehetőséggel.

262. A kölcsönös bizalom elve ugyanis „különösen a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség tekintetében, mindegyik államtól megköveteli, hogy – kivételes körülményektől eltekintve – úgy tekintse, hogy az összes többi tagállam tiszteletben tartja az uniós jogot, és különösen az uniós jog által elismert alapvető jogokat”²⁰⁵.

263. Nem látok kapcsolatot ezen elv és az említett BIT 8. cikke között. Amint arra a holland kormány a tárgyaláson rámutatott, a nemzetközi választottbíráskodás mint ISDS-mód egyáltalán nem foglalja magában, hogy a Holland Királyságnak és a Szlovák Köztársaságnak kételyei lennének azzal kapcsolatban, hogy a másik fél tiszteletben tartja-e az uniós jogot és az azáltal elismert alapvető jogokat.

264. A BIT-ekben szereplő valamennyi ISDS-mechanizmushoz hasonlóan az említett BIT 8. cikke olyan fórumot hoz létre, amely előtt a beruházó az államot perelheti annak érdekében, hogy visszakövetelje a nemzetközi közjog alapján az említett BIT által ráruházott jogokat, amire e rendelkezés hiányában nem nyílna lehetőség.²⁰⁶

202 Lásd ebben az értelemben: 1999. június 1-jei Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269); 2016. július 7-i Genentech ítélet (C-567/14, EU:C:2016:526); a svájci szövetségi bíróság 2006. március 8-i 4P.278/2005. sz. ítéletét a két olasz társaság között az uniós versenyjog megsértése tárgyában Svájcban hozott választottbíróági ítélet hatályon kívül helyezése iránti kérelemről.

203 Lásd a Gazprom és a litván energiaügyi minisztérium közötti választottbíróági eljárást, amely a 2015. május 13-i Gazprom ítélet (C-536/13, EU:C:2015:316) alapjául szolgáló ügy tárgyát képezte.

204 Az ítéletek többsége nyilvános, míg a nemzetközi kereskedelmi választottbíróági eljárás esetében ez nem így van. Tehát még nehezebb vizsgálni az uniós jog esetleges sérelmét.

205 2014. december 18-i 2/13 vélemény (az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 191. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

206 Lásd ebben az értelemben: a Bundesverfassungsgericht (szövetségi alkotmánybíróság, Németország) második szenátusának 2007. május 8-i végzése, 2 BvM 1/03, ECLI:DE:BVerfG:2007:ms20070508.2bvm000103, 54. pont.

265. Ezenkívül nem biztos, hogy egy magánszemély állami bíróságok előtt egy nemzetközi szerződés rendelkezéseire hivatkozhat, mivel azok vagy hivatalból kizárják ezt a lehetőséget arra tekintettel, hogy a szerződések csak államok közötti jogokat és kötelezettségeket állapítanak meg, vagy az esettől függően többé-kevésbé szigorú felhívhatósági feltételeket írnak elő, amelyek nem garantálják a magánszemélyek számára azt a lehetőséget, hogy a szerződések rendelkezéseire hivatkozzanak.²⁰⁷

266. Következésképpen, távol attól, hogy a másik tagállam bírósági rendszerével szembeni bizalmatlanságot fejezze ki, a nemzetközi választottbírói eljárás igénybe vétele a BIT-ek hatékony és teljes érvényesülésének egyetlen eszköze azzal, hogy egy olyan különleges fórumot hoz létre, amely előtt a beruházók hivatkozhatnak a BIT-ek által rájuk ruházott jogokra.

267. Következésképpen nem gondolom, hogy az említett BIT 8. cikke a kölcsönös bizalom elvébe ütközik.

268. Végül nem győzött meg a Bizottság azon érvelése, amely szerint az, hogy az Uniót alapító, illetve az ahhoz 2004 előtt csatlakozó tagállamok között nem áll fenn BIT, annak bizonyítéka, hogy e megállapodások a kölcsönös bizalom hiányán alapulnak.

269. Először, nem igaz, hogy az alapító tagállamokat és az Unióhoz 2004 előtt csatlakozó tagállamokat az EU- és az EUM-Szerződésen kívül ne kötnék a BIT-hez hasonló megállapodások.²⁰⁸

270. Másodszor, a BIT-ek sokkal kevésbé hasznosak a tőkeexportáló államok között. Ily módon példaként utalok arra, hogy a legutóbbi statisztikák alapján megállapíthatjuk, hogy Franciaország nincs az első tíz olyan ország között, ahova a legtöbb német tőke áramlik, sem az első tíz olyan ország között, amelyből a legtöbb tőke áramlik Németországba, míg Lengyelország a Németországból származó tőkeáramlás szempontjából a tizedik helyen áll.²⁰⁹

271. Felmerül tehát a kérdés, hogy a régi tagállamok közötti BIT-ek hiányát nem inkább az magyarázza-e, hogy az e kategóriába tartozó tagállamok többsége inkább jelentős tőkeexportőr, mint beruházást befogadó ország, és így módon nincs igazán szükségük arra, hogy egymással BIT-eket kössenek?

272. Ezen indokok alapján úgy vélem, hogy az említett BIT 8. cikkével bevezetett vitarendezési mechanizmus összeegyeztethető az EUMSZ 344. cikkel, valamint az EU- és az EUM-Szerződésben rögzített hatásköri renddel és az Unió bírósági rendszerének önállóságával.

VI. Véggöveztetések

273. Azt javaslom tehát, hogy a Bíróság a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság, Németország) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következő választ adja:

Az EUMSZ 18. cikket, az EUMSZ 267. cikket és az EUMSZ 344. cikket úgy kell értelmezni, hogy azok nem képezik akadályát az olyan, állam és beruházó közötti vitarendezési mechanizmus alkalmazásának, amelyet az egyik szerződő állam Európai Unióhoz való csatlakozását megelőzően kötött kétoldalú beruházási megállapodás vezetett be, és amely előírja, hogy az egyik szerződő állam beruházója a másik szerződő államban létesített beruházásokra vonatkozó jogvita esetén ez utóbbi állammal szemben választottbírói eljárást indítson.

²⁰⁷ Lásd a jelen indítvány 206. pontját.

²⁰⁸ Lásd a jelen indítvány 42. és 43. pontjában általam hivatkozott példákat.

²⁰⁹ Lásd a németországi francia nagykövetség 2017. március 1-jei feljegyzését a Németországban 2014 és 2015 folyamán létesített közvetlen külföldi beruházásokkal kapcsolatban, amely az UNCTAD és a Deutsche Bundesbank (német szövetségi bank) által összeállított, az alábbi internetes oldalon elérhető statisztikák alapján készült: <http://www.tresor.economie.gouv.fr/File/434035>. Lásd különösen: 5. sz. táblázat.